

รูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย

รัชพร วงษ์เหรียญทอง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานฤมิตรศิลป์ ภาควิชานฤมิตรศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

STANDARD FORMAT OF MEDICINE LABELS IN THALAND

Miss. Thachaporn Wongriantong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Fine and Applied Arts Program in Creative Arts

Department of Creative Arts

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

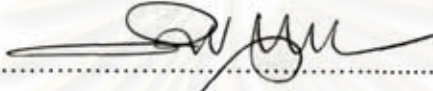
Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

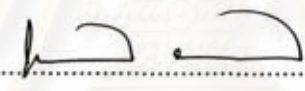
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

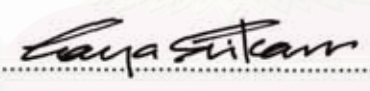
รูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย
นางสาวรัชพร วงษ์เหรียญทอง
นฤมิตศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารยะ ศรีกัลยานบุตร

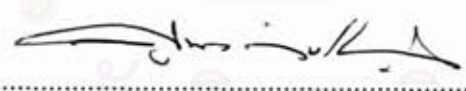
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารยะ ศรีกัลยานบุตร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษร วงษ์เหรียญทอง : รูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย. (STANDARD FORMAT OF MEDICINE LABELS IN THAILAND) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. อารยะ ศรีกัลยาณบุตร, 102หน้า.

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้องค์ประกอบศิลป์บนฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสม สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้ และสรรพคุณของยาได้ โดยสนับสนุนด้วยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานของฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาด้วย ซึ่งองค์ประกอบศิลป์ที่ใช้ได้แก่ สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) , สี , ตัวอักษรภาษาไทย และการจัดองค์ประกอบ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้อ้างอิง เป็นชาย-หญิง อายุ 24-33 ปี เรียน หรือมีงานทำ ฐานะปานกลาง

การทำวิจัยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูล และเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับสัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) , สี , ตัวอักษรภาษาไทย และการจัดองค์ประกอบ ประกอบกับการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านยา จำนวน 10 ท่าน เพื่อหากลุ่มเป้าหมายที่มักซื้อยาใช้เอง แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อให้ในการทำแบบสอบถามสำหรับเป้าหมายที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านยาข้างต้น ซึ่งได้แก่กลุ่มชาย-หญิงอายุ 24-33 ปี จำนวน 400 คน และจากข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนี้ ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสม

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ควรใช้ตัวอักษรสีเขียวสำหรับคำว่า "ยาสามัญประจำบ้าน" ใช้สีโทนร้อนเพื่อบ่งบอกถึงยาประเภทใช้ภายนอก สีโทนเย็นบ่งบอกถึงยาประเภทใช้ภายใน สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) รูปร่างแบบลายเส้นด้านนอก (Outline) รูปทรงแบบเรขาคณิต โดยใช้กรอบภาพแบบวงกลม เพื่อบ่งบอกถึงวิธีการใช้ยา กรอบภาพแบบสี่เหลี่ยมเพื่อบ่งบอกถึงสรรพคุณของยา และกรอบภาพแบบสามเหลี่ยมเพื่อบ่งบอกถึงข้อห้ามและคำเตือนในการใช้ยา และใช้ตัวอักษรภาษาไทยแบบหัวกลมเพื่อให้รายละเอียดของชื่อยา วันผลิต วันหมดอายุ และรายละเอียดอื่นๆ

ภาควิชา นฤมิตรศิลป์
สาขาวิชา นฤมิตรศิลป์
ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต..... *Thachol*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Saysutam*

4786861035 : MAJOR CREATIVE ARTS

KEY WORD: GRAPHIC DESIGN / MEDICINE LABELS

THACHAPORN WONGRIANTONG : STANDARD FORMAT OF MEDICINE LABELS IN THAILAND

THESIS ADVISOR: ASST. PROF. ARAYA SRIKANLAYANABUTH, 102 pp.

An Objective of this research was conducted to study the guidelines in using the arts components on medicine labels and appropriate packages which could guide to types of medicines and uses and the medicinal effects. The study was to promote the media in distributing standard information on labels and packages. The arts components consisted of pictogram, colors, Thai fonts, and their compositions on the packages. The target groups were both males and females whose ages were 24-33 who studied or worked and were in the middle class status.

Steps in conducting the study were, firstly, the collection of data and all documents related to pictogram, colors, Thai alphabets, and their compositions. In addition, more information was collected from ten medicine experts. This was to find the target groups who usually purchased the medicines by themselves. After this, all data was analyzed to write out questionnaire questions from the data collected from medicine experts. The questionnaires were then distributed to the target groups of both males and females who were 24-33 years old with the total number of 400. The data from these questionnaires was analyzed to get the guidelines for designing labels and appropriate packages.

The results of the study are that there should be green fonts for the phrase "First Aid". The warm color should be used for exterior application while the cool color should be used for consumption. The pictograms should be the outline and the geometric forms. Frame of the pictogram should be a circle to indicate how to use the medicine, the square indicates the effectiveness of the medicine and the triangle pictogram should show the contradiction and the warning of taking medicine. The Thai fonts with rounded head should be used to give details of the medicine names, the date of manufacturing, the expiry date and other details.

Department : Creative Arts

Field of study : Creative Arts

Academic year : 2007

Student's signature : .....

Advisor's signature : .....

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ. อารยะ ศรีกัลยาณบุตร ที่ให้ข้อเสนอแนะ ในการทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ขอขอบคุณหน่วยงานราชการ และเอกชนต่างๆ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัย ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ป.โท ทุกคนที่ให้คำปรึกษา แนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุก ที่ไม่เคยปฏิเสธคำขอความช่วยเหลือเลย

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ทุกคน ที่ให้กำลังใจ คอยถามไถ่เรื่องเรียนทุกครั้งที่เจอกัน

ขอขอบคุณ ต้น ที่เป็นแรงผลักดัน ให้คำปรึกษา ช่วยคิด ช่วยทำงานตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงวันนี้

และสุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชาย ที่ให้กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการทำงาน ดูแลเอาใจใส่สุขภาพ อุปกรณ์การเรียน อาหารการกิน ของลูกเป็นอย่างดีเสมอมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาของการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.8 นิยามศัพท์.....	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับยา.....	8
2.1.1 ประเภทของยา.....	9
2.1.2 องค์ประกอบบนฉลากยา.....	13
2.1.3 กฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับฉลากยา.....	15
2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบเรขศิลป์บนฉลากยา.....	18
2.2.1 สัญลักษณ์ภาพ.....	18
2.2.2 สี.....	27
2.2.3 ตัวอักษรไทย.....	32
2.2.4 การจัดองค์ประกอบ.....	38
2.3 พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย.....	45

บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	48
3.2	วิธีเก็บข้อมูล.....	48
3.2.1	การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม.....	48
3.2.2	หลักเกณฑ์การตอบแบบสอบถาม.....	51
3.2.3	ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเนื้อหาแบบสอบถาม.....	52
3.2.4	กลุ่มประชากรตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม.....	53
3.3	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
3.4	บทสรุป.....	55
บทที่ 4	การวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1	การวิเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
4.2	การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	57
4.2.1	การวิเคราะห์องค์ประกอบบนฉลากยาและกลุ่มเป้าหมาย.....	57
4.2.2	การวิเคราะห์องค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา.....	59
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1	สรุปข้อมูลเกี่ยวกับยาและฉลากยา.....	66
5.2	สรุปข้อมูลการใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา.....	67
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	69
บทที่ 6	การออกแบบ	
6.1	ชื่อโครงการ.....	70
6.2	วัตถุประสงค์.....	70
6.3	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	70
6.4	กลุ่มเป้าหมาย.....	70
6.5	แนวความคิด.....	71
6.6	สนับสนุนแนวความคิด.....	71
6.7	วิธีและสื่อที่ใช้.....	72
6.8	องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับยาใช้ภายในที่เป็นยาอันตราย.....	73
6.9	องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับยาใช้ภายในที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน.....	73
6.10	องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับยาใช้ภายนอกที่เป็นยาอันตราย.....	73

6.11	องค์ประกอบเรขศิลป์ที่ใช้สำหรับยาใช้ภายนอกที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน...	74
6.12	การออกแบบสัญลักษณ์ภาพ.....	74
6.13	โครงสร้างการจัดวางองค์ประกอบทางเรขศิลป์.....	77
6.14	การออกแบบฉลากยา.....	78
6.15	การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์.....	80
6.15.1	แผ่นพับ.....	80
6.15.2	โปสเตอร์.....	81
รายการอ้างอิง.....		82
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก.....	84
	ภาคผนวก ข.....	95
ประวัติผู้เขียน		
	วิทยานิพนธ์.....	102

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 1	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่ององค์ประกอบของฉลากยา.....	58
ตารางที่ 2	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องกลุ่มประชากรที่มักซื้อยาใช้เอง.....	59
ตารางที่ 3	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้สีสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน”.....	60
ตารางที่ 4	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กลุ่มสีเพื่อแบ่งแยก ยาสำหรับใช้ภายในและยาสำหรับใช้ภายนอก.....	60
ตารางที่ 5	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ.....	61
ตารางที่ 6	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ.....	61
ตารางที่ 7	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอก วิธีการใช้ยา.....	62
ตารางที่ 8	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอก สรรพคุณของยา.....	63
ตารางที่ 9	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอก ข้อห้าม คำเตือนในการใช้ยา.....	63
ตารางที่ 10	เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้ตัวอักษรภาษาไทย สำหรับบอกชื่อยา และรายละเอียดอื่นๆ บนฉลากยา.....	64

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ		หน้า
ภาพที่ 1	กลุ่มเป้าหมาย.....	71
ภาพที่ 2	วิธีและลีลาของผลิตภัณฑ์.....	72
ภาพที่ 3	วิธีและลีลาของกลุ่มเป้าหมาย.....	72
ภาพที่ 4	วิธีและลีลาของผู้วิจัย.....	73
ภาพที่ 5	สัญลักษณ์ภาพแสดงวิธีการใช้ยา.....	74
ภาพที่ 6	สัญลักษณ์ภาพแสดงปริมาณในการใช้ยา.....	75
ภาพที่ 7	สัญลักษณ์ภาพแสดงเวลาในการใช้ยา.....	75
ภาพที่ 8	สัญลักษณ์ภาพแสดงสรรพคุณของยา.....	76
ภาพที่ 9	สัญลักษณ์ภาพแสดงข้อห้าม และคำเตือนในการใช้ยา.....	76
ภาพที่ 10	โครงสร้างแบบตารางร่วมกับวิธีการอ่านบรรจุภัณฑ์.....	77
ภาพที่ 11	โครงสร้างการวางองค์ประกอบทางเรขาคณิต และองค์ประกอบของฉลากยา...	77
ภาพที่ 12	ฉลากยาลดน้ำมูก (ยาใช้ภายในที่เป็นยาอันตราย).....	78
ภาพที่ 13	ฉลากยาแก้ไอ น้ำดำ (ยาใช้ภายในที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน).....	78
ภาพที่ 14	ฉลากยาหยอดตา (ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาอันตราย).....	79
ภาพที่ 15	ฉลากยาทาแก้ผดผื่นคัน (ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน).....	79
ภาพที่ 16	ฉลากปลดบรรจุภัณฑ์ยาแบบต่างๆ.....	80
ภาพที่ 17	แผ่นพับ.....	80
ภาพที่ 18	โปสเตอร์.....	81

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ยา เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ แม้ว่าในปัจจุบันวิทยาการจะเจริญก้าวหน้าไปมาก และมีจำนวนแพทย์เพิ่มมากขึ้นก็ตาม เมื่อถึงยามเจ็บไข้ได้ป่วยประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคงช่วยเหลือตนเอง โดยการซื้อยาจากร้านขายยามารับประทาน อย่างไรก็ตาม ในการใช้ยาทุกครั้ง สิ่งที่สำคัญคือต้องทำให้ถูกต้อง และสิ่งที่จะทำให้เราใช้ยาได้อย่างถูกต้อง ก็คือการอ่านฉลากและเอกสารกำกับยา เพราะจะทำให้รู้ว่า เป็นยาอะไร ใช้อย่างไร มีสรรพคุณรักษาอะไร และมีคำเตือนอย่างไรบ้าง รวมถึงข้อมูลอื่นที่มีอยู่บนฉลากและเอกสารกำกับยาเพื่อความปลอดภัยในการใช้ยา

ฉลากยา จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และทำให้เกิดความปลอดภัยในการใช้ยาแก่ผู้บริโภค ซึ่งอันตรายจากการใช้ยาผิดนั้น นอกจากจะไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้แล้ว ในบางกรณีอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้

จากการสำรวจของ RNIB (The Royal National Institute for the Blind) พบว่า ผู้สูงอายุและคนทั่วไป กำลังประสบปัญหาจากการอ่านข้อความข้างขวดยาที่พิมพ์ด้วยอักษรที่มีขนาดเล็กเกินไป ทำให้คนไข้ยาผิดโดยไม่รู้ตัว

วิทยา กุลสมบูรณ์ (2547) กล่าวถึงกรณีของผู้ป่วยที่ใช้ยาผิดจากการอ่านฉลากยาว่า ผู้ป่วยไปซื้อยาหยอดตาเพื่อฆ่าเชื้อที่ร้านขายยา ได้รับยาที่มีชื่อเดียวกัน ลักษณะเหมือนกันมาก แต่เป็นยาทาผิวหนังเพื่อฆ่าเชื้อ เมื่อนำไปป้ายตาจึงเกิดอาการแสบตาอย่างรุนแรง

สุวิทย์ วงศ์รุจิราวาณิช (2548) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์ยาส่วนใหญ่ (เกือบ 80%) จะถูกยึดครองพื้นที่ด้วยสีขาวและคาดด้วยแถบสีเล็กเป็นตัวประดับ ชื่อแบรนด์สินค้าที่มีขนาดใหญ่เห็นชัดเจนมากกว่าชื่อประเภทยาและขนาดของยา ทั้งๆ ที่ชื่อประเภทยาควรจะเป็นส่วนที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุด ขนาดของยาก็อ่านพบได้ยาก

ในเรื่องชื่อของยาเคยมีการเรียกร้องให้ผู้ผลิตจำหน่ายยาระบุชื่อสามัญทางยา (Generic name) ให้มีขนาดโต ชัดเจน ผู้ป่วยสังเกตเห็นได้ แต่ถูกต่อต้าน โดยเฉพาะจากบริษัทยาข้ามชาติว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ผลิต ผู้ป่วยไทยมีโอกาสปกป้องตนเองจากฉลากยาโดยตรงน้อยมาก เพราะทั้งหมดเป็นภาษาต่างประเทศ เมื่อการแก้ไขกฎหมายฉลากยาไม่สำเร็จ สิ่งเดียวที่ทำได้คือ ผู้บริโภคต้องได้รับข้อมูลที่สำคัญจากผู้ให้ยา โดยการเขียน พิมพ์ และอธิบาย แต่วัฒนธรรมผู้ขายเป็นใหญ่แบบไทย ทำให้ผู้ป่วย ผู้บริโภคไม่กล้า หรือไม่รู้ว่าตนมีสิทธิที่จะขอข้อมูล ชื่อยา วิธีใช้ยา ข้อบ่งใช้ และอันตราย อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร (วิทยา กุลสมบูรณ์, ฉลาดซื้อ, 2547)

และในปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนไทยได้เปลี่ยนไปอย่างมาก บริโภคนิสัยและพฤติกรรมการจับจ่ายซื้อขายของคนไทยเปลี่ยนไปในอัตราเร่งและในอนาคตมีแนวโน้มว่าร้านค้า เช่น ร้านสะดวกซื้ออย่าง 7-eleven สามารถขายยา OTC (Over The Counter) ได้ ซึ่งสร้างความสะดวกแก่ประชาชนเมื่อเจ็บป่วยยามค่ำคืน (Brand Age Magazine ปีที่ 5 ฉบับที่ 5) แต่นอกเหนือจากความสะดวกสบายแล้ว ผู้บริโภคอาจต้องเพิ่มความเสี่ยงกับปัญหาอันตรายจากการใช้ยา เนื่องจากผู้บริโภคจะได้รับข้อมูลยาจากฉลากเพียงอย่างเดียว

ดังนั้นเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การบริโภคยาที่ปลอดภัยจึงควรมีการปรับปรุงฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาในปัจจุบัน ซึ่งบนฉลากและบรรจุภัณฑ์ยามือถือประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาล (ประเทศไทย), หลุยส์นาวั, กรกฎาคม 2544)

1. ชื่อยบบนฉลาก มีทั้งชื่อการค้า และชื่อสามัญทางยา
2. ประเภทของยา ว่าเป็นยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาเสพติด หรือยาสามัญประจำบ้าน
3. วิธีใช้
4. สรรพคุณของยา
5. ขนาดยา
6. ข้อห้าม คำเตือน คำแนะนำ
7. วันผลิตและวันหมดอายุ
8. เลขทะเบียนตำรับยา
9. ชื่อและที่ตั้งผู้ผลิต
10. กรณีที่เป็นของยาต้องมีชื่อผู้ป่วยแต่ละราย

จากองค์ประกอบของฉลากและบรรจุภัณฑ์ยา สิ่งที่มีความสำคัญ และเกิดปัญหามากที่สุด คือ วิธีการใช้ และสรรพคุณของยา ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

วิธีการใช้ยา สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. ยาที่ใช้ภายใน

1.1 ยารับประทาน

1.1.1 ยาเม็ด

1.1.2 ยาน้ำ

1.2 ยาฉีด

2. ยาที่ใช้ภายนอก

2.1 ยาทา

2.1.1 ครีม

2.1.2 ออยท์เมนท์

2.1.3 ทิงเจอร์

2.2 ยาหยอด

2.3 ยาเหน็บ

2.4 ยาสวนทวาร

2.5 ยาพ่น

สรรพคุณของยาสามารถแบ่งได้ตามตำแหน่งการออกฤทธิ์ทางกายวิภาคศาสตร์ และประโยชน์ทางการรักษา มีดังนี้ (Wong Mei Chan, MIMS, 2545)

1. ยาที่ใช้ในระบบทางเดินอาหาร (Alimentary System)
2. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular & Hematopoietic System)
3. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินหายใจ (Respiratory System)
4. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อกล้ามเนื้อ (Neuro-Muscular System)
5. ยาเกี่ยวกับฮอร์โมน (Hormones)
6. ยาที่ใช้ในระบบอวัยวะเพศของสตรี (Contraceptive Agents)
7. ยาปฏิชีวนะ (Antibiotics)
8. เคมีบำบัด (Other Chemotherapeutics)
9. ยาที่ใช้ในระบบทางเดินปัสสาวะ (Genito-Urinary System)
10. เมตาโบลิซึม (Metabolism)

11. วิตามินและแร่ธาตุต่างๆ (Vitamins & Minerals)
12. สารอาหาร (Nutrition)
13. ยาที่ใช้เกี่ยวกับตา (Eye)
14. ยาที่ใช้เกี่ยวกับหู (Ear)
15. ยาที่ใช้เกี่ยวกับปากและลำคอ (Mouth / Throat)
16. ยาที่ใช้เกี่ยวกับผิวหนัง (Dermatologicals)
17. ยาสลบ (Anaesthetics Local & General)
18. ยาต้านจุลชีพ (Diagnostic Agents)
19. ยาแก้แพ้ (Allergy & Immune System)
20. ยาลดอาการชักเสบ (Antidotes, Detoxifying Agents & Drug used in Substance Dependence)
21. ยาที่ฉีดเข้าเส้นเลือดดำ และสารละลายปราศจากเชื้ออื่นๆ (Intravenous & Other sterile solutions)
22. อื่นๆ (Miscellaneous)

จากปัญหาของฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาในปัจจุบัน ที่สร้างความสับสนและไม่ชัดเจนแก่ผู้บริโภคจนเกิดอันตรายจากการใช้ยา การใช้เรขศิลป์เพื่อช่วยในการระบุวิธีใช้และสรรพคุณของยา รวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ บนฉลากยา จึงมีความสำคัญที่จะนำไปสู่การบริโภคยาที่ปลอดภัย สะดวกและรวดเร็ว

ซึ่งในประเทศอังกฤษ ผลิตภัณฑ์ยาภายใต้แบรนด์ “Almus” ได้มีการนำเสนอบรรจุภัณฑ์รูปแบบใหม่ภายใต้กล่องสีถึง 12 เฉดสี ซึ่งเป็นตัวบอกถึง “ประเภทของยา” พร้อมแถบสีคาดกล่อง ซึ่งเป็นตัวบอก “ปริมาณ” ความแรงของยา (สุวิทย์ วงศ์จุริจาวาณิชย์, กรุงเทพธุรกิจ, 2548) จะเห็นได้ว่า ในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับ “ความปลอดภัย” ของผู้บริโภคในการใช้ยา โดยมีการปรับปรุงฉลากและบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสม ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการที่จะนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาสำหรับประเทศไทยให้มีลักษณะเป็นมาตรฐาน

ในการที่สร้างมาตรฐานของรูปแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาของประเทศไทยนั้น นอกจากจะต้องมีการใช้เรขศิลป์บนฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาแล้ว ยังต้องมีการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบที่จะนำมาใช้อีกด้วย ซึ่งอาจเป็นคู่มือ เอกสารกำกับ หรือการโฆษณา เพื่อสร้างความเข้าใจและความเคยชินให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อในอนาคตรูปแบบมาตรฐานนี้จะ

สามารถสร้างความเข้าใจร่วมกัน ก่อให้เกิดความสะดวกในการแยกประเภทของยาและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความปลอดภัยในการใช้ยานั่นเอง

ปัญหาของการวิจัย

1. การออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยา สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้ได้อย่างไร
2. การออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยา สามารถระบุประเภทของยาตามสรรพคุณได้อย่างไร
3. การออกแบบรูปแบบของสื่อ ที่สามารถใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาแนวทางการออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยาที่สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้
2. เพื่อหาแนวทางการออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยาที่สามารถระบุประเภทของยาตามสรรพคุณ
3. เพื่อหารูปแบบของสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยา

สมมุติฐานของการวิจัย

การใช้รูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสม สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้และสรรพคุณของยาได้ โดยสนับสนุนด้วยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาด้วย

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเพื่อนำไปออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยาประเภทยาสามัญประจำบ้าน ยาอันตรายและยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่มีใช้ยาอันตราย เท่านั้น
2. ศึกษาเฉพาะรูปแบบของตัวอักษร สี สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. ศึกษาและทดลองใช้องค์ประกอบเรขาคณิตที่สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้ และสรรพคุณของยา
4. ทำแบบสอบถามเพื่อประเมินผลงานการออกแบบตัวอย่าง
5. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล
6. ออกแบบตามแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์และสรุปผล
7. สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถกำหนดรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยาที่สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้ได้
2. สามารถกำหนดรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ยาที่สามารถระบุประเภทของยาตามสรรพคุณได้
3. สามารถกำหนดรูปแบบของสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาได้

นิยามศัพท์

รูปแบบมาตรฐาน

รูปแบบที่สร้างขึ้น จากการเห็นพ้องต้องกัน และได้รับความเห็นชอบ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไป จนเป็นปกติวิสัย

ฉลากยา

รูป รอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใดๆ ซึ่งแสดงไว้ที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุยา เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และทำให้เกิดความปลอดภัย ในการใช้ยาให้แก่ผู้บริโภค

บรรจุภัณฑ์ยา

ภาชนะ หรือวัสดุเพื่อห่อหุ้มคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา ช่วยในการบรรจุ ขนส่ง เก็บรักษา วางจำหน่าย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับยา

- ประเภทของยา
- องค์ประกอบบนฉลากยา
- กฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับยาและฉลากยา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา

- สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram)
- สี (Colors)
- ตัวอักษร (Typographic)
- การจัดองค์ประกอบ

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับยา

หมายถึง

ตามพระราชบัญญัติ ยา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2518 ให้ความหมายไว้ว่า "ยา"

- (1) วัตถุที่รับรองไว้ในตำรายาที่รัฐมนตรีประกาศ
- (2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการวินิจฉัย บำบัด บรรเทา รักษา หรือ ป้องกันโรค หรือ ความเจ็บป่วยของมนุษย์หรือสัตว์
- (3) วัตถุที่เป็นเภสัชเคมีภัณฑ์ หรือเภสัชเคมีภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป หรือ
- (4) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับให้เกิดผลแก่สุขภาพ โครงสร้าง หรือการกระทำหน้าที่ใด ๆ ของร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ วัตถุตาม (1) (2) หรือ (4) ไม่หมายรวมถึง
  - (ก) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม ตามที่รัฐมนตรีประกาศ

- (ข) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นอาหารสำหรับมนุษย์ เครื่องกีฬา เครื่องมือ เครื่องใช้ใน การส่งเสริมสุขภาพ เครื่องสำอาง หรือ เครื่องมือและส่วนประกอบของเครื่องมือที่ใช้ใน การประกอบโรค ศิลปะหรือวิชาชีพเวชกรรม
- (ค) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในห้องวิทยาศาสตร์สำหรับการวิจัย การวิเคราะห์หรือ การชันสูตรโรคซึ่งมิได้กระทำโดยตรงต่อร่างกายของ มนุษย์

ประเภทของยา

ยาแผนปัจจุบันที่วางจำหน่ายในประเทศไทยมีมากมายไม่ต่ำกว่า 20,000 ตำรับ การจำแนก ยาเหล่านี้สามารถแยกได้หลายลักษณะ เช่น การจำแนกตามกฎหมาย การจำแนกตามรูปแบบ และวิธีการใช้ การจำแนกตามสรรพคุณ เป็นต้น

การจำแนกตามกฎหมาย

ยาแผนปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (พุนทรัพย์ โสภารัตน์, 2537)

1. ยาสามัญประจำบ้าน หมายถึง ยาที่กระทรวงสาธารณสุข คัดเลือกไว้ให้ประชาชนสามารถเลือกใช้ได้เอง โดยไม่ต้องผ่านการควบคุมดูแลจากเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข เนื่องจากยาในกลุ่มนี้สามารถหาซื้อได้โดยทั่วไป ยาสามัญประจำบ้านจะต้องมีขนาด บรรจุ และรายละเอียดบนฉลากตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีคำ ว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” กำกับไว้บนฉลากอย่างเห็นได้ชัดด้วย ปัจจุบันมียาสามัญประจำบ้าน ทั้งสิ้น 16 กลุ่มอาการ 53 ชนิด

2. ยาอันตราย หมายถึง ยาแผนปัจจุบันที่มีอันตรายสูงกว่ายา สามัญประจำบ้าน การใช้นี้จึงต้องผ่านการดูแลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่น แพทย์ หรือเภสัชกร ยาในกลุ่มนี้จะมีคำว่า “ยาอันตราย” ระบุไว้บนฉลากข้างภาชนะบรรจุ และจำหน่ายได้เฉพาะใน ร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกรแผนปัจจุบันทำหน้าที่ควบคุมดูแล หรือจำหน่ายได้ใน โรงพยาบาล สถานีนามัยหรือคลินิก ที่มีแพทย์แผนปัจจุบันประจำการอยู่ ยาอันตรายมีมากมาย หลายชนิด เช่น ยาลดความดันโลหิต ยาขับปัสสาวะ ยาต้านจุลชีพต่าง ๆ เป็นต้น

3. ยาควบคุมพิเศษ หมายถึง ยาแผนปัจจุบันที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ง่าย แม้จะใช้อย่างถูกต้อง ยานี้จึงต้องผ่านการควบคุมดูแลในการใช้จากแพทย์โดยใกล้ชิด แพทย์แผนปัจจุบันเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งจ่ายยาควบคุมพิเศษ เนื่องจากแพทย์แผนปัจจุบันจะมีความรู้ว่ามีอันตรายเมื่อใดมีความจำเป็นต้องใช้ และเมื่อใดสมควรจะต้องหยุดการใช้ยานั้น ตัวอย่างยาในกลุ่มนี้ เช่น ยาเพรดนิโซโลน ยาเด็กซ์า เมทาโซน เป็นต้น

การจำแนกตามรูปแบบและวิธีการใช้

แบ่งยาได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ยาที่ใช้ภายในแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1.1 ยาสำหรับรับประทาน ได้แก่

1.1.1 ยาเม็ด ได้แก่ ยาเม็ดแคปซูล (Capsule) ยาเม็ดธรรมดา (Tablet) ยาเม็ดเคลือบ (Coated Tablet) เป็นต้น

1.1.2 ยาน้ำสำหรับรับประทาน มีทั้งยาน้ำสำเร็จรูปและยาผงสำหรับผสมน้ำเมื่อถึงเวลาใช้ (น้ำสะอาดที่ใช้ผสมจะต้องเย็น หรือเท่ากับอุณหภูมิห้อง จะต้องไม่อุ่น หรือร้อน เนื่องจากความร้อนจะทำให้ตัวยาสลาย ประสิทธิภาพของยาจะลดลง) เมื่อผสมแล้วยานั้นจะมีอายุไม่เกิน 7 วัน ยาน้ำสำหรับรับประทานนี้ แบ่งตามลักษณะที่สังเกตได้เป็น

- ยาน้ำใส ไม่มีตะกอน ถ้ามีหลายตัวยาคือผสมกันมักเรียกว่า มิกซ์เจอร์ (Mixture) ถ้ามีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ 60-70% ขึ้นไป มักเรียกว่า ทิงเจอร์ (Tincture) ถ้ามีน้ำเชื่อมผสมอยู่มากเรียกว่า ไชหรับ (Syrup) (มีคนจำนวนไม่น้อยเข้าใจผิดว่าทิงเจอร์คือยาใส่แอลกอฮอล์นั้น อันที่จริง มีทิงเจอร์ที่สามารถรับประทานได้)

- ยาน้ำแขวนตะกอน (Suspension) คือ ยาน้ำที่มีตัวยาคือที่ไม่สามารถละลายในสารละลายของยานั้นๆ เมื่อต้องการใช้ จะต้องเขย่าให้ตะกอนยากระจายอย่างสม่ำเสมอก่อนรับประทานทุกครั้ง

- ยาอิมัลชัน (Emulsion) คือ ยาน้ำที่มีส่วนผสมของน้ำมัน (ที่รับประทานได้) ผสมอยู่ เช่นเดียวกับน้ำสลัดชนิดข้น บางครั้งอาจมีการแยกชั้นระหว่างน้ำกับน้ำมัน เมื่อต้องการใช้จะต้องเขย่าอย่างแรงให้เข้ากันก่อนรับประทาน

1.2 ยาฉีด มีทั้งในรูปของสารละลาย และในรูปผงสำหรับละลายเมื่อต้องใช้ เนื่องจาก ยานี้สลายตัวง่ายเมื่ออยู่ในรูปของสารละลาย ส่วนภาชนะที่ใช้บรรจุมี 2 ลักษณะ คือ แอมพูล (Ampoule) มักทำด้วยแก้วบาง มีคอว่าเมื่อต้องการใช้ต้องตัดคอออก

อีกลักษณะหนึ่งเรียก ไวอัล (Vial) คล้ายขวดแก้วคอสั้น เมื่อต้องการใช้ต้องให้เข็มฉีดยาเจาะผ่านจุกยาง กระบวนการที่ใช้ผลิตยาฉีดมีความประณีต ละเอียด รอบคอบ ระมัดระวังในเรื่องความสะอาดเพื่อป้องกันมิให้มีการปนเปื้อนเชื้อโรค หรือสิ่งแปลกปลอมอื่น ๆ จากภายนอก

2. ยาที่ใช้ภายนอกแบ่งออกเป็น 5 แบบ คือ

2.1 ยาทา ได้แก่

2.1.1 ครีม เป็นยาที่มีตัวยาแทรกอยู่ในส่วนประกอบของน้ำกับน้ำมัน ครีมจะซึมผ่านผิวหนังได้ง่ายและเร็ว และล้างออกได้ง่าย เช่น ครีมทาถูขนาดแก้ปวดเมื่อย

2.1.2 อ้อยทึ่มันท์ เป็นยาที่มีตัวยาแทรกอยู่ในส่วนประกอบของน้ำกับน้ำมันเช่นกัน แต่มีสัดส่วนของน้ำมันมากกว่า การดูดซึมผ่านผิวหนังช้ากว่าครีม ดังนั้น ตัวยาจะคงอยู่บนผิวหนังได้นานกว่า ขณะเดียวกันล้างออกได้ยากกว่าครีม เช่น ยาหม่อง

2.1.3 ทิงเจอร์ เป็นยาทาที่มีตัวยาละลายในแอลกอฮอล์ ประมาณ 60% ขึ้นไป เช่น ทิงเจอร์ไอโอดีน

2.2 ยาหยอด ได้แก่ ยาหยอดหู ยาหยอดตา ยาประคบที่ผ่านกระบวนการ ทำให้ปราศจากเชื้อโรค ดังนั้นเมื่อเปิดใช้แล้ว จะเก็บรักษาได้ไม่เกิน 1 เดือน ยาสำหรับหยอดตาถ้านำไปหยอดหู อาจทำให้ไม่ได้ผลเนื่องจากเชื้ออาจเกินไป ส่วนยาหยอดหู ถ้านำไปหยอดตาอาจเป็นอันตราย เนื่องจากเข้มข้นเกินไปอย่างไรก็ตาม มีผู้ผลิตยาหยอดบางชนิดสามารถหยอดได้ทั้งตาและหู

2.3 ยาเหน็บ มีทั้งยาเหน็บช่องคลอด และยาเหน็บทวารหนัก มีรูปร่างเป็นเม็ดยาวรี อาจกลมหรือแบนก็ได้ เมื่อเหน็บแล้วให้ทิ้งค้างไว้ไม่ต้องดึงออกมา

2.4 ยาสวนทวาร เป็นยาน้ำบรรจุในภาชนะพลาสติก มีท่อสำหรับสอดเข้าช่องทวารหนัก ก่อนใช้ต้องเจาะรูตรงปลายท่อนก่อน มักใช้กับยาระบายเวลาท้องผูก

2.5 ยาพ่น มีลักษณะเป็นกระบอก มีส่วนที่ใช้กดตรงด้านบน เพื่อให้ยาข้างในพ่นออกมาเป็นฝอย ได้แก่ ยาพ่นขยายหลอดลมแก้หอบหืด

การจำแนกตามสรรพคุณหรือการออกฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

เป็นการจำแนกโดยอธิบายถึงยา หรือสารเคมีนั้นๆ จะไปออกฤทธิ์ที่ไหนและอย่างไรในร่างกายคน รวมทั้งมีผลทางการรักษาอย่างไร ซึ่งสามารถแบ่งได้คร่าวๆ ดังนี้ (Wong Mei Chang, 2002)

1. ยาที่ใช้ในระบบทางเดินอาหาร (Alimentary System)
2. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular & Hematopoietic System)
3. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อระบบทางเดินหายใจ (Respiratory System)
4. ยาที่ออกฤทธิ์ต่อกล้ามเนื้อ (Neuro-Muscular System)
5. ยาเกี่ยวกับฮอร์โมน (Hormones)
6. ยาที่ใช้ในระบบอวัยวะเพศของสตรี (Contraceptive Agents)
7. ยาปฏิชีวนะ (Antibiotics)
8. เคมีบำบัด (Other Chemotherapeutics)
9. ยาที่ใช้ในระบบทางเดินปัสสาวะ (Genito-Urinary System)
10. เมตาบอลิซึม (Metabolism)
11. วิตามินและแร่ธาตุต่างๆ (Vitamins & Minerals)
12. สารอาหาร (Nutrition)
13. ยาที่ใช้เกี่ยวกับตา (Eye)
14. ยาที่ใช้เกี่ยวกับหู (Ear)
15. ยาที่ใช้เกี่ยวกับปากและลำคอ (Mouth / Throat)
16. ยาที่ใช้เกี่ยวกับผิวหนัง (Dermatologicals)
17. ยาสลบ (Anaesthetics Local & General)
18. ยาต้านจุลชีพ (Diagnostic Agents)
19. ยาแก้แพ้ (Allergy & Immune System)
20. ยาลดอาการอักเสบ (Antidotes, Detoxifying Agents & Drug used in Substance Dependence)
21. ยาที่ฉีดเข้าเส้นเลือดดำ และสารละลายปราศจากเชื้ออื่นๆ (Intravenous & Other sterile solutions)
22. อื่นๆ (Miscellaneous)

องค์ประกอบบนฉลากยา

ฉลากยาประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้ (พูนทรัพย์ โสภารัตน์, 2537)

1. ชื่อยา ชื่อยามักปรากฏ 2-3 ชื่อในยาแต่ละชนิด แต่ละชื่อจะมีความหมายเฉพาะ
  - 1.1 ชื่อเริ่มต้น (Generic name) เป็นชื่อที่ตั้งสำหรับยาแต่ละชนิด ตั้งแต่เริ่มต้นผลิตออกมาก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นชื่อทางการค้า
  - 1.2 ชื่อทางการ (Official name) เป็นชื่อที่พิมพ์อยู่ในหนังสือมาตรฐานการใช้ยา แต่ตำราบางเล่มถือว่า ชื่อเริ่มต้น และชื่อทางการใช้แทนกันได้
  - 1.3 ชื่อทางการค้า (Trade or Proprietary name) เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นโดยบริษัทผู้ผลิตยาออกมาจำหน่ายในท้องตลาด และลงทะเบียนไว้สำหรับยาแต่ละชนิด มักเป็นชื่อที่อ่านง่ายชวนจดจำ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นเครื่องหมายการค้าหรือชื่อทางการค้า
  - 1.4 ชื่อทางเคมี (Chemical name) เป็นชื่อที่บอกถึงสารประกอบทางเคมีที่ใช้ทำเป็นยา มักเป็นชื่อที่ยาว อ่านยาก ตัวยาชนิดหนึ่งจะมีชื่อทางเคมีได้ชื่อเดียว
2. ประเภทของยา จำแนกตามกฎหมาย ประกอบด้วย
  - 2.1 ยาสามัญประจำบ้าน
  - 2.2 ยาอันตราย
  - 2.3 ยาควบคุมพิเศษ
3. วิธีการใช้ จำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ
  - 3.1 ยาสำหรับใช้ภายใน
  - 3.2 ยาสำหรับใช้ภายนอก
4. ขนาดการใช้ยา เป็นการให้รายละเอียดถึงขนาดของยาที่ใช้ในการรักษา จะมีช่วงห่างของขนาดยาตั้งแต่ ขนาดต่ำสุดถึงขนาดมากที่สุดที่ไม่ทำให้เกิดอาการเป็นพิษ หรืออาการข้างเคียง ค่าตัวเลขที่แสดงไว้จะเป็นขนาดสำหรับผู้ใหญ่ เด็ก
5. เวลา
  - 5.1 ยาก่อนอาหาร ต้องกินยาก่อนอาหารอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง เพราะยาจะถูกดูดซึมได้ดีตอนท้องว่าง ส่วนใหญ่จะเป็นยาปฏิชีวนะ
  - 5.2 ยาหลังอาหาร ต้องกินหลังอาหารอย่างน้อย 15 นาที เพื่อให้ยาถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดพร้อมกับอาหารในลำไส้เล็ก

5.3 ยารับประทานพร้อมอาหารหรือหลังอาหารทันที ให้รับประทาน อาหารครั้งหนึ่งแล้วรับประทานยา แล้วจึงรับประทานอาหารต่อ หรือรับประทานอาหาร เสร็จแล้วรับประทานยาทันที

5.4 ยาก่อนนอน รับประทานก่อนเข้านอน 15-30 นาที

5.5 ยาที่ต้องใช้ตามเวลา เช่น ทุกๆ 6 ชั่วโมง

5.6 ยาที่ใช้ตามอาการ เช่น ใช้น้ำยาเมื่อปวด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้มักระบุ ร่วมด้วยกับการใช้ยาตามเวลา เช่นรับประทานทุก 6 ชั่วโมง เวลาปวด ซึ่งหากเกิดอาการ ปวดอีก แต่ยังไม่ถึง 6 ชั่วโมง ยังไม่ควรรับประทานยานั้นซ้ำอีก เพราะอาจเกิดพิษจากการ ใช้น้ำยาเกินขนาดได้

6. สรรพคุณของยา เป็นการอธิบายถึงยาว่าจะไปออกฤทธิ์ที่ไหน อย่างไร ใน ร่างกายคน รวมถึงมีผลการรักษาอย่างไร

7. ข้อห้าม คำเตือน เป็นองค์ประกอบหรือสภาพซึ่งอาจเกิดขึ้น หรือเมื่อ เกิดขึ้นแล้วควรใช้ หรือไม่ควรใช้น้ำยาแต่ละชนิด หรือเป็นข้อความบ่งบอกถึงข้อพิจารณาการ ใช้น้ำยา ควรระมัดระวังอะไรบ้าง ห้ามใช้กับกรณีใด ข้อห้ามต่างๆ ได้แก่

7.1 ไม่ควรใช้น้ำยานี้ร่วมกับยา ...

7.2 ขณะรับประทานยานี้ ห้ามดื่มเหล้าโดยเด็ดขาด

7.3 ห้ามรับประทานขณะที่ท้องว่าง

7.4 ห้ามรับประทานพร้อมนม หรือน้ำผลไม้

7.5 ควรดื่มน้ำตามมากๆ

7.6 รับประทานยานี้แล้วให้ระมัดระวังการเดินทาง หรือการทำงาน

กับเครื่องจักร

7.7 ใช้น้ำแล้วทิ้งเลย

7.8 ใช้น้ำให้หมดภายใน ... วัน

7.9 อื่นๆ

8. วันผลิต หมดอายุ มีประโยชน์ในแง่การหลีกเลี่ยงอันตรายที่เกิดจากการ ใช้น้ำยาที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุแล้ว เพราะนอกจากจะไม่ได้ผลในการรักษาแล้วอาจเกิด อันตรายต่อร่างกายด้วย

9. ชื่อและที่อยู่ผู้ผลิต กรณีที่เกิดความบกพร่องของยานั้น สามารถที่จะ ร้องเรียน โดยดูเลขที่หรือครั้งที่ผลิตของยานั้นด้วย เพื่อการตรวจสอบจะทำได้ถูกต้อง รวดเร็วยิ่งขึ้น

10. เลขทะเบียนตำรับยา ซึ่งช่วยบอกว่ายานั้นได้ผ่านการตรวจสอบควบคุมจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาแล้วว่ามีผลการรักษาจริง
11. ชื่อผู้ป่วย กรณีที่เป็นฉลากบนซองยาที่จัดเฉพาะผู้ป่วยแต่ละราย

กฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับยาและฉลากยา

ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการจัดทำฉลากยามีกฎหมาย 2 ฉบับ ได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการทำฉลากยาไว้ กล่าวคือ กฎหมายที่กล่าวไว้เป็นการทั่วไปได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่กล่าวไว้เป็นเฉพาะได้แก่ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2522 (ทั้งนี้รวมถึงรายละเอียดของกฎหมายดังกล่าวที่ออกเป็น กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ หรือ คำสั่งตามที่กฎหมายกำหนด)

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้กำหนดความหมายและฉลากไว้ดังนี้

ฉลาก หมายความว่า รูป รอยประดิษฐ์ กระจาดษ หรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือสอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้าและหมายความรวมถึงเอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบกับสินค้า ป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น

พระราชบัญญัติ ยา พ.ศ. 2510 มาตรา 4 ได้ให้ความหมาย ข้อความ ดังต่อไปนี้ว่า

ฉลาก หมายถึง รูป รอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใดๆ ซึ่งแสดงไว้ที่ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุยา

เอกสารกับยา หมายถึง กระจาดษหรือวัตถุอื่นใดที่ทำให้ปรากฏความหมายด้วยรูป รอยประดิษฐ์ เครื่องหมาย หรือข้อความใดๆ เกี่ยวกับยาที่สอดแทรกหรือรวมไว้กับภาชนะหรือหีบห่อบรรจุยา

ตำรับยา หมายความว่า สูตรซึ่งระบุส่วนประกอบสิ่งที่มีารวมอยู่ด้วยไม่ว่าสิ่งปรากฏนั้นจะมีรูปลักษณะใด และให้ความหมายรวมถึงยาที่มีลักษณะเป็นวัตถุสำเร็จรูปทางเภสัชกรรม ซึ่งพร้อมที่นำไปใช้แก่มนุษย์หรือสัตว์ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

การคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก เป็นการออกกฎหมายของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจ ต้องให้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า โดยฉลากของสินค้าต้องระบุข้อความดังต่อไปนี้

1. ชื่อ ประเภทหรือชนิดของสินค้า
2. ชื่อหรือประเภทเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียน
3. สถานที่ตั้งของผู้ผลิต
4. ขนาดหรือมิติหรือปริมาณหรือน้ำหนักสินค้า
5. วิธีใช้
6. ข้อแนะนำการใช้หรือห้ามใช้
7. คำเตือน
8. วันเดือนปีที่ผลิต หรือวันเดือนปีที่หมดอายุการใช้หรือวันเดือนปีที่ควรใช้ในก่อนวันเดือนปีที่ระบุนั้น
9. ราคาระบุหน่วยเป็นบาท

การแสดงข้อความบนฉลากของยาแผนปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 25

หลักเกณฑ์ที่ใช้ประกอบในการพิจารณาฉลากและเอกสารกำกับยา

1. ฉลากและเอกสารกำกับยาอาจพิมพ์ร่วมกันบนแผ่นเดียวได้โดย
  - (1) ข้อความส่วนที่เป็นเอกสารกำกับยา ต้องแบ่งแยกกันเป็นสัดส่วน พื้นที่ของเอกสารกำกับยาต้องไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของฉลาก หรือ $\frac{1}{3}$ ของพื้นที่ทั้งหมด
  - (2) ข้อความส่วนที่เป็นเอกสารกำกับยาให้ระบุคำว่า เอกสารกำกับยาไว้ด้วย
2. ฉลากของขนาดบรรจุเดียวกันต้องมีเพียงแบบเดียว
3. ข้อความในฉลากและเอกสารกำกับยาต้องอ่านได้ชัดเจน เอกสารกำกับยาต่างประเทศต้องมีภาษาไทยด้วย
4. ฉลากและเอกสารกำกับยาที่มีข้อความภาษาต่างประเทศอื่นๆ (ยกเว้นภาษาอังกฤษ) ต้องรับรองว่าข้อความต่างประเทศนั้นๆ ตรงตามภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

5. กรณียาผลิตภายในประเทศ หากมีการแจ้งผู้แทนจำหน่ายหรือบริษัทแม่บนฉลาก ขนาดตัวอักษรของผู้แทนจำหน่ายหรือบริษัทแม่ต้องไม่ใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งของผู้ผลิต
6. การแสดงสีฉลากต้องแสดงทั้งสีของพื้น ตัวอักษร และอื่นๆ ทั้งหมดบนฉลากซึ่งอยู่บนแผ่นเดียวกัน
7. ฉลากและเอกสารกำกับยาต้องมีข้อความที่เหมาะสม ไม่โอ้อวดเป็นเท็จเกินความจริงและไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับสรรพคุณของยา
8. ฉลากแสดงรูปภาพก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นรูปภาพที่ผิดปกติในทางที่ไม่สมควรแสดงความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย แสดงการเชิญชวนการใช้ยา รูปภาพไม่สุภาพ ขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของไทย รูปภาพที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เป็นต้น

และในฉลากต้องแสดง

- (ก) ชื่อยา
- (ข) เลขที่หรือรหัสใบสำคัญการขึ้นทะเบียนตำรับยา
- (ค) ปริมาณของยาที่บรรจุ
- (ง) ชื่อและปริมาณหรือความแรงของสารออกฤทธิ์ อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของยาซึ่งต้องขึ้นตรงตามที่ขึ้นทะเบียนตำรับยา
- (จ) เลขที่หรืออักษรแสดงครั้งที่ผลิตหรือวิเคราะห์ยา
- (ฉ) ชื่อผู้ผลิตยา และจังหวัดที่ตั้งผลิตยา
- (ช) วันเดือนปีที่ผลิต
- (ซ) คำว่า ยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาที่ใช้ภายนอก หรือยาใช้เฉพาะที่
แล้วแต่กรณี ด้วยตัวอักษรสีแดงเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นยาอันตราย
ควบคุมพิเศษ ยาใช้ภายนอก หรือใช้เฉพาะที่
- (ฌ) คำว่ายาสามัญประจำบ้าน ในกรณีที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน
- (ฎ) คำว่ายาสำหรับสัตว์ ในกรณีเป็นยาสำหรับสัตว์

ในการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย ซึ่งใช้ประกอบการพิจารณา
ดำเนินการจึงถูกกำหนดโดยกฎหมาย 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่ง
กำหนดเรื่องฉลากไว้เป็นการทั่วไปใช้กับสินค้าทุกประเภทรวมถึงยาด้วย และพระราชบัญญัติยา
พ.ศ. 2510 ซึ่งกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเรขศิลป์บนฉลากยา

สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram)

สัญลักษณ์ภาพแบบ Pictogram เป็นเครื่องหมายภาพ (Sign) อย่างหนึ่ง ซึ่ง Sign มาจากภาษากรีก Insignum แปลว่า เครื่องหมาย แผ่นป้ายจารึกที่แสดงไว้เป็นสัญลักษณ์ ใช้กำหนดขอบเขต ระบุย่านสถานที่ต่างๆ ใช้เพื่อการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลของคนในสังคม ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งที่เป็นท่าทาง ภาพ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การแสดงออกดังกล่าวจึงมีความหมายที่สัมพันธ์กัน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดกับสัญลักษณ์ภาพ ที่ใช้ในการสร้างภาพสัญลักษณ์ให้กับบริษัท ห้างร้าน ในรูปของโลก ตราสัญลักษณ์ เครื่องหมายการค้า ที่ใช้มานานนับหลายศตวรรษ Sign จึงมีความหมายที่ครอบคลุมได้กว้าง ตั้งแต่ลักษณะที่เป็นรูปธรรม จนถึงลักษณะที่เป็นนามธรรม ตั้งแต่เครื่องหมายที่สื่อด้วยกิริยาท่าทาง เครื่องหมายที่เป็นปรากฏการณ์จากธรรมชาติ จนถึงเครื่องหมายที่เป็นป้ายสัญลักษณ์ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่รอบตัว ได้แก่ เครื่องหมายในรูปของป้ายชื่อ (Nameplates) สลากสินค้า (Labels) ป้ายโฆษณา (Billboards) สัญลักษณ์รูปภาพ (Pictorial Symbols) เครื่องหมายบนท้องถนน (Street Markets) (เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ฌอชญา, 2543)

ในการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องหมายภาพ มีกลุ่มคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกัน ได้ถูกใช้ปะปนกันอยู่มาก แต่ถึงแม้จะหาความหมายที่แตกต่างกันอย่างเด็ดขาดไม่ได้ก็ตาม อาจตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ตามลักษณะของคำแปลและความหมาย ดังนี้ (เอื้อเอ็นดู, 2543)

1. Sign แปลว่า เครื่องหมาย สัญลักษณ์แสดง มีขอบเขตความหมายที่ครอบคลุมกว้างจากทฤษฎี Semiotic คำว่า Sign แปลว่า สัญลักษณ์
2. Signage ถ้าเป็นลักษณะของแผ่นป้ายสัญลักษณ์ที่มีการจัดทำและผลิตอย่างเป็นทางการ เรียกว่า Signage
3. Symbol แปลว่า สัญลักษณ์ คือสัญลักษณ์ของสิ่งใดๆ ที่กำหนดหรือนิยามขึ้นเอง เป็นคำแทนสัญลักษณ์ทั่วไปไม่เจาะจง
4. Symbol Sign แปลว่า สัญลักษณ์ส่วนที่เป็นภาพ สำหรับใช้ประกอบในแผ่นป้ายสัญลักษณ์

5. Pictograph แปลว่ารูปภาพที่มีลักษณะเป็นกราฟ แผนภูมิ แยกศัพท์ได้เป็น Picto มาจาก Picture แปลว่า รูปภาพ Graph แปลว่า แผนภูมิ กราฟ
6. Pictorial Symbol แปลว่า สัญลักษณ์รูปภาพ มีรูปร่างเลียนแบบสิ่งที่เห็นตามจริงจากธรรมชาติ
7. Pictogram แปลว่า การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ภาพ ในลักษณะกลุ่มภาพที่เป็นชุดต่อเนื่องเลียนแบบสิ่งที่เห็นตามจริงและยังพาดพิงถึงวัตถุ กิริยาท่าทางตลอดจนความคิด ถือเป็นภาษาภาพ แยกศัพท์ได้เป็น Picto มาจาก Picture และ Gram มาจาก Telegram แปลว่า สารที่ส่งมา
8. Ideogram แปลว่า นัยสัญลักษณ์ สัญลักษณ์ที่แฝงความคิดที่เป็นนามธรรม
9. Icon แปลว่า วัตถุรูปบูชา มีที่มาจากศาสนา ราชวงศ์โบราณ ปัจจุบันนิยมใช้สัญลักษณ์ภาพบนหน้าจอ Computer

ประเภทของเครื่องหมายภาพ (Sign)

สามารถแบ่งตามลักษณะการสื่อความหมาย ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. Representational Design เครื่องหมาย สัญลักษณ์ที่มีรูปร่างลักษณะที่เป็นตัวแทน ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มักใช้การเลียนแบบจากสิ่งที่เห็น ได้แก่ สัญลักษณ์รูปภาพ (Pictorial Symbol) รูปคน สัตว์ สิ่งของ ที่เป็นรูปร่างพื้นฐานเหมือนจริง
2. Non-Representational Design เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่ดูแล้วไม่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ มีรูปทรงที่ต้องค้นหา เพื่อสื่อแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันสอดคล้องกับกิจกรรมหรือบุคลิกลักษณะของสิ่งนั้นๆ เช่น การออกแบบเครื่องหมายจราจรมีลักษณะเฉพาะตัวเกี่ยวกับทิศทางและความปลอดภัยของการขั้วรถเป็นส่วนใหญ่ หรือการออกแบบตราสัญลักษณ์สายการบิน มักใช้สัญลักษณ์ที่เป็นสิ่งแทนความเร็วพุ่งไปในอากาศ เช่น เป็นรูปนก
3. Abstract Design เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่ดูแล้วไม่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย เป็นรูปทรงที่หาเหตุผลไม่ได้ ได้แก่ ตัวโน้ต ตัวเลข

ที่มาของสัญลักษณ์ภาพ

เครื่องหมายภาพ (Sign) ที่มีการใช้สัญลักษณ์ภาพที่มีรูปร่างทางเรขาคณิตในการสื่อความหมาย อาจเรียกโดยรวมว่า สัญลักษณ์ภาพเรขาคณิต (Graphic Symbols) มีหลักการแบ่งประเภทได้หลายวิธี อาจทำการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. Phonogram ภาษาเขียน เป็นกลุ่มเครื่องหมายสัญลักษณ์ที่สื่อสารด้วยภาพเพื่อการอ่านออกเสียง ภาพจะมีลักษณะเป็นนามธรรม และมีที่มาจากสัญลักษณ์ภาพ ซึ่งเน้นการใช้ในเชิงสัญลักษณ์แต่ไม่เน้นตามความหมายของภาพ เนื่องจากภาพสื่อสารได้จำกัด ไม่สามารถอธิบายลักษณะที่เป็นนามธรรมและความรู้สึกได้ ดังนั้นจึงใช้การเปล่งเสียงจากปากและการรับฟังจากหูในการพัฒนาให้เป็นภาพในลักษณะของตัวอักษร (Letters) พยัญชนะ (Alphabets) เป็นพยางค์เป็นคำ จึงจัดให้เป็นกลุ่มของสัญลักษณ์ภาพที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องใช้การลำดับความให้ต่อเนื่องเพื่อการอ่านเอาความและช่วยในการรับรู้
2. Logogram ภาษาภาพ เป็นกลุ่มเครื่องหมายสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในลักษณะของทัศนสัญลักษณ์ คือการมองเห็นได้โดยตรงจากภาพสัญลักษณ์ จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมจนถึงนามธรรมแต่ไม่สามารถอ่านออกเสียงได้ ใช้มือแสดงท่าทางและตาในการสื่อสารและรับรู้ มีการสื่อความหมายเป็นเอกเทศอยู่ในตัวด้วย เป็นกลุ่มภาษาภาพแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ
  - 2.1 Image-Related เป็น สัญลักษณ์รูปภาพ (Pictorial Symbol) ประเภทพื้นฐานเข้าใจได้ง่ายที่สุด มีรูปร่างที่ถ่ายถอดลอกเลียนมาจากสิ่งของจริงที่เห็น โดยมีระดับความเหมือนกันจนถึงความคล้ายกัน จนถึงลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ รูปคน สัตว์ สิ่งของ รวมทั้งอากัปกิริยา
  - 2.2 Concept-Related เป็นสัญลักษณ์ภาพที่พัฒนารูปร่างโดยการถ่ายทอดมาจากความคิด (Ideogram) จากการที่มนุษย์มีการรับรู้สิ่งที่เห็นคล้ายกันโดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่มีอยู่ร่วมกัน ได้แก่ เส้นโค้งทางแนวนอน 2 เส้น เป็นสัญลักษณ์แทนค่า น้ำ
  - 2.3 Arbitrary เป็นสัญลักษณ์ภาพที่ไม่ใช่การลอกเลียนแบบจากต้นแบบหรือความคิด มีรูปร่างที่ไม่มีกฎเกณฑ์ (Abstract) ไม่อาจหาที่มาและหาเหตุผลไม่ได้ อันเกิดจากการสมมุติขึ้นเอง ได้แก่ ตัวอักษร ตัวเลข เครื่องหมายคณิตศาสตร์ บวก ลบ คูณ หหาร เครื่องหมายวรรคตอน

สัญลักษณ์ภาพเรขาคณิตสามารถสื่อสารได้ดีและมีการใช้อย่างแพร่หลายในเรื่องของข้อมูลที่ซับซ้อนทางสถิติ แผนภูมิประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เป็นการใช้อธิบายซึ่งอาจ

ทำได้ดีกว่าการเขียนด้วยตัวอักษร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอขบวนการที่เต็มไปด้วยขั้นตอน เช่น วัฏจักรของน้ำ

ลักษณะทั่วไปของสัญลักษณ์ภาพที่ดี

สัญลักษณ์ภาพที่ดี ต้องสามารถสื่อความหมายและมีการออกแบบที่ดีตามหลักเกณฑ์ของการออกแบบ มีหลักควรคำนึง 3 ประการ คือ

1. ความหมายของสัญลักษณ์ จะต้องเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพของรูปทรง (Aesthetic Form) ของสัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นประเภท Image-Related หรือ Representational หรือ ประเภท Concepted Related หรือ Non-Representational หรือ ประเภท Arbitrary หรือ Abstract ก็ตาม
2. สัญลักษณ์ที่ดีต้องเหมาะสมกับกาลเวลาของยุคทุกสมัย ทั้งนี้ต้องไม่ใช่สิ่งที่ยึดติดเพียงชั่วครั้งชั่วคราว
3. สัญลักษณ์ที่ดีต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายประการ สามารถผลิตและประยุกต์ใช้ได้ด้วยวิธีการต่างๆ (Reproduction) เช่น อาจนำไปย่อหรือขยายได้

ทั้งนี้รูปลักษณ์ของสัญลักษณ์ภาพมีได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับความสามารถของการรับรู้ทางสายตาและระดับสติปัญญาการเรียนรู้ของมนุษย์ทำให้มีผลต่อความรู้สึก ความเข้าใจและการรับรู้ในความหมายตั้งรูปธรรมไปจนถึงนามธรรม สัญลักษณ์ที่ดีจะต้องเป็นสื่อที่ทุกคนยอมรับให้ใช้เป็นสัญลักษณ์สากล

ชุดสัญลักษณ์ภาพ เปรียบได้กับภาพวาดที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างครบถ้วนและทันที ในขณะที่การสื่อสารด้วยการเขียนต้องอาศัยกรรมวิธีในการแสดงออกที่มีระเบียบและขั้นตอน มีการเรียงลำดับเส้นก่อนหลัง เพื่อให้ข้อความสัมพันธ์และต่อเนื่อง ดังนั้นกระบวนการเขียนจึงต้องอาศัยการจัดลำดับเรื่องราวอย่างมีเหตุผล จึงถือว่าไม่ใช่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง แต่โดยการถ่ายทอดประสบการณ์ ผ่านสื่อการเขียน เฉพาะแบบตัวอักษรจีนและญี่ปุ่นนั้นมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ภาพในระยะแรก และต่อมาได้แฝงความหมายเป็นนัยสัญลักษณ์ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลุ่มลึกในการอ่านเอาความของตัวอักษรในภาษาเขียนได้ดีขึ้น

บทบาทและความสำคัญของภาษาภาพ

1. ภาษาภาพเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารเพื่อจูงใจ ในบางกรณีใช้เป็นเครื่องมือในการบังคับ เช่น สัญลักษณ์ภาพชุดที่ใช้ในการจราจร ถือได้ว่าชุดเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์นั้นเป็นคำสั่งทางกฎหมาย
2. ภาษาภาพที่ดี จะสามารถข้ามพ้นอุปสรรคความเก่าแก่ตามกาลเวลา วัฒนธรรม และภาษา ทำให้ยากต่อการออกแบบข้ามชาติ (Multicultural Design) แบบอย่างที่ดีของภาษาภาพ คือ สัญลักษณ์จราจร สนามบิน กีฬาโอลิมปิก ซึ่งมักออกแบบให้สอดคล้องกับสถานที่ หรือวัฒนธรรมเจ้าภาพ ดังนั้นนักออกแบบจึงควรต้องคำนึงถึงรูปแบบและองค์ประกอบหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดและอุปสรรค
3. ภาษาภาพที่ดี คือ การออกแบบกลุ่มสัญลักษณ์ภาพให้เป็นชุดเดียวกัน มีความต่อเนื่องกับสัญลักษณ์ภาพอื่น และมีความสม่ำเสมอในการสื่อความหมายจะทำให้เกิดประสิทธิภาพดีกว่าการออกแบบสัญลักษณ์ภาพที่เป็นสัญลักษณ์รูปเดียว เพราะภาษาภาพต้องมีการรวบรวมแนวความคิดให้เป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างประเทศ เพื่อให้เป็นสื่อภาษาที่ทุกคนเข้าใจได้ทันที

หลักการออกแบบพื้นฐานของสัญลักษณ์ภาพ

การสื่อสารด้วยภาพทุกประเภทซึ่งรวมถึงสัญลักษณ์ภาพ มีวิธีการศึกษาหาความหมายทางด้านอารมณ์ หรือความหมายที่เป็นนัย ในลักษณะของการแยกความหมายจากแนวคิดในการวิเคราะห์ความหมายแฝงอยู่ในการติดต่อสื่อสารซึ่งมีขั้นตอนการแสดงความหมายแบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ระดับแรก เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นจริงตามธรรมชาติ คือความหมายนัยตรง เป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ ระดับที่สอง เป็นการตีความหมายในระดับที่มีตัวแปรทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การตีความหมายโดยนัยแฝงจากสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด

1. การตีความหมายโดยตรง (Denotation)

สัญลักษณ์หนึ่ง จะใช้ถ่ายทอดหรือหมายความถึงวัตถุ หรือความจริงภายนอกตามสภาพที่เห็น เป็นการตีความโดยตรงตามสามัญสำนึก และความหมายที่ปรากฏเด่นชัดของสัญลักษณ์ เช่น สัญลักษณ์จราจรที่เป็นภาพถนนคดเคี้ยว หมายถึง ทางถนนที่ไม่ตรง

2. การตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation)

เป็นการอธิบายถึงลักษณะของเหตุการณ์ที่สัญลักษณ์มีปฏิสัมพันธ์ด้วย การเกิดความหมายในชั้นที่ 2 มีอยู่ 3 ทาง คือ

2.1 การตีความหมายโดยนัยแฝงเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึกของผู้ใช้สาร ถือเป็น การตีความหมายโดยนัยแฝงที่ขึ้นอยู่กับค่านิยมทางวัฒนธรรม มีบ่อยครั้งที่แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ เป็นภาพในใจหรือภาพในความคิด (Image) มีความคลุมเครือไม่ชัดเจนเป็นเรื่องของความทรงจำ เช่น ภาพนางฟ้าที่มีลักษณะแตกต่างกันของชาวตะวันตกและตะวันออก

2.2 การตีความหมายโดยนัยแฝงที่ผ่านทางความเชื่อดั้งเดิม (Myth) หมายถึง เรื่องเล่าที่อธิบายหรือทำให้เข้าใจธรรมชาติ หรือความจริงโดยอาศัยวัฒนธรรม ซึ่งบางครั้งเป็นความเข้าใจในทางที่ผิด มีความเปลี่ยนแปลงไปได้อีกมากจนบางครั้งอาจเป็นไปอย่างรวดเร็วเพื่อสนองความต้องการและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เช่น การเกิดฟ้าแลบ เป็นเพราะ รามสูรขว้างขวาน หรือเมฆลาลอแก้วในไทย ในอาฟริกาหมายถึง ลางแห่งโชคร้าย

2.3 การที่วัตถุจะกลายเป็นสัญลักษณ์ เมื่อวัตถุนั้นให้ความหมายแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแสดงถึงประเพณีนิยม เช่น ธนบัตร หมายถึง เงิน ในสังคมปัจจุบันเท่านั้น รถ Rolls Royce เป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวยและสถานภาพ

จากแนวคิด ทฤษฎี Semiotics หรือสัญญวิทยา ที่ว่าด้วยเรื่องสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ (Theory of Sign and Symbol) มีระดับของการสื่อสารความหมายที่แตกต่างกันเป็น 3 ระดับดังนี้

1. The Semantic Dimension

เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ภาพ (Sign and Symbol) กับความหมาย (Meaning) จึงเป็นการอ่านความหมายจากภาพโดยตรง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- ประสิทธิภาพของการสื่อความหมายของสัญลักษณ์ภาพ
- ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อความหมายของสัญลักษณ์ภาพ
- ความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรมที่จะมีผลต่อความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพ
- ความแตกต่างในเรื่องของวัยที่จะมีผลต่อความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพ
- ความยาก-ง่ายที่จะมีผลต่อการเรียนรู้สัญลักษณ์ภาพ
- สัญลักษณ์ภาพนั้นได้เป็นที่ยอมรับใช้งานอย่างแพร่หลายไปก่อนแล้ว
- การใช้ส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับการสื่อความหมายของสัญลักษณ์ภาพ

2. The Syntactic Dimension

เกิดจากสัญลักษณ์ภาพหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสัญลักษณ์ภาพ จึงเป็นการสื่อความสัมพันธ์ระหว่าง สัญลักษณ์ทางการออกแบบและการใช้งาน จากภาพหนึ่งไปสู่อีกภาพหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และจัดให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเพื่อทำให้เกิดเอกภาพ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- ลักษณะของสัญลักษณ์ภาพตามที่ได้รับ
- ความสัมพันธ์กันระหว่างส่วนต่างๆ ของสัญลักษณ์ภาพ
- ความสัมพันธ์กัน ระหว่างสัญลักษณ์ภาพหนึ่งกับสัญลักษณ์ภาพอื่นๆ เช่น โครงสร้างของสัญลักษณ์ภาพต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในเรื่องของการใช้ภาพและพื้นภาพ น้ำหนักภาพ ลายเส้น การซ้อนภาพ ความโปร่งใสของภาพ การหมุนหรือกลับภาพ รูปและขนาดของภาพ สัดส่วน สี และลักษณะของพื้นผิว
- ลำดับขั้นในการเป็นที่จดจำของสัญลักษณ์ภาพ
- การถ่ายทอดส่วนสำคัญที่สุดของสัญลักษณ์ภาพ ให้เป็นที่จดจำเป็นอย่างแรก
- ความขัดแย้งในตัวสัญลักษณ์ภาพกับมาตรฐานหรือระเบียบแบบแผนที่ถูกใช้งานอยู่ก่อน
- สัญลักษณ์ภาพและส่วนประกอบของสัญลักษณ์สามารถนำมาปรับให้เข้ากับระบบการใช้งาน และสามารถเข้ากับแนวความคิดแบบต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงและเกี่ยวข้องได้

3. The Pragmatic Dimension

เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ภาพกับผู้ใช้ จึงเป็นการสื่อความหมายจากภาพไปยังผู้ใช้ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- การมองเห็นสัญลักษณ์ภาพของกลุ่มเป้าหมาย
- ข้อจำกัดจาก ตำแหน่งมุมมอง และสิ่งต่างๆ ที่สร้างมลทัศน์
- ระยะเวลาในการมองเห็นของสัญลักษณ์ภาพ
- ความคงทนต่อการถูกทำลายและการเสื่อมสภาพของสัญลักษณ์ภาพ
- การถอดแบบ เพื่อจำลองสัญลักษณ์ภาพ
- การย่อ-ขยายสัญลักษณ์ภาพ

สำหรับการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทยนั้น จะนำสัญลักษณ์ภาพประเภท Pictogram ไปใช้ในการออกแบบ เนื่องจากเป็นการออกแบบในลักษณะของกลุ่มภาพที่

เป็นชุดต่อเนื่องกัน ซึ่งโดยทั่วไปภาพสัญลักษณ์ประเภท Pictogram สามารถแบ่งเป็นรูปทรงและรูปร่างได้ดังนี้

รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ(Pictogram)

องค์ประกอบของสัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) มีดังนี้คือ (Yukio Ota, 1987)

1. สัญลักษณ์ภาพรูปทรงแบบธรรมชาติ (Natural form) เป็นการเลียนแบบรูปทรงจริงในธรรมชาติ โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงให้ได้รูปแบบที่น่าสนใจในลักษณะลด ตัดทอน (Distortion) คือ ลดสิ่งที่เกินความจำเป็นลง ให้เหลือแต่ลักษณะหรือโครงสร้างที่เห็นว่าสำคัญของรูปทรงไว้ หรือต่อเติมเสริมแต่งลดทอนลงบนรูปทรงธรรมชาติให้ได้รูปแบบที่แสดงลดทอนมากกว่าโครงสร้างของรูปทรงนั้นๆ

ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพ รูปทรงธรรมชาติ

2. สัญลักษณ์ภาพรูปทรงแบบเรขาคณิต (Geometric form) รูปทรงที่ประกอบขึ้นด้วยรูปร่างเรขาคณิต เช่น เส้นตรง เส้นทแยงมุม วงกลม สามเหลี่ยม รูปทรงกรวย ทรงกระบอก เป็นต้น ทั้งนี้จะเป็นรูปทรงที่พัฒนามาจากรูปทรงธรรมชาติ เช่น ภาพคนใช้วงกลมแทนศีรษะ ใช้เส้นตรงแสดงแขนและขา เป็นต้น

ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพรูปทรงเรขาคณิต

รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ

1. กรอบภาพ ได้แก่ พื้นที่ล้อมรอบรูปสัญลักษณ์ภาพ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในอาณาเขตจำกัด อาจมีรูปร่างหลายลักษณะได้ คือ วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม หกเหลี่ยม หรือแปดเหลี่ยม เป็นต้น

2. รูปภาพ ได้แก่สัญลักษณ์ภาพที่แสดงแทนภาพคน สัตว์ สิ่งของต่างๆ โดยทั่วไปที่พบเห็น มี 4 ลักษณะ คือ

2.1 สัญลักษณ์ภาพแบบลายเส้นด้านนอก (Outline) คือ รูปร่างที่เกิดขึ้นจากการใช้เส้นแสดงโครงภาพ

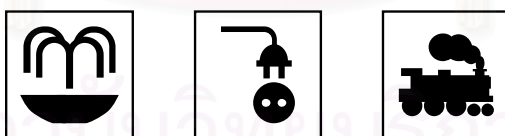
ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพแบบลายเส้นด้านนอก

2.2 สัญลักษณ์ภาพแบบจุด (Dot form) คือ รูปร่างที่เกิดขึ้นจากการใช้จุดประกอบกันเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพแบบจุด

2.3 สัญลักษณ์ภาพแบบโพสิทีฟ (Positive solid form) คือ ส่วนที่เป็นรูปร่างของรูปร่างแบบทึบ

ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพแบบโพสิทีฟ

2.4 สัญลักษณ์ภาพแบบเนกาทีฟ (Negative solid form) คือ ส่วนที่เป็นบริเวณว่างบนพื้นภาพของรูปร่างแบบทึบ

ตัวอย่างสัญลักษณ์ภาพแบบเนกาทีฟ

สี (Color)

สี เป็นสิ่งปรากฏอยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราตลอดเวลา สี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่ออารมณ์และความรู้สึกของคน สีแต่ละสีจะให้ความรู้สึกแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การรับรู้ ประเพณี และวัฒนธรรมของคนนั้นๆ ด้วย ซึ่งมีนักจิตวิทยาได้ศึกษาเรื่องสีที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์ สรุปได้ดังนี้ (โกสุม สายใจ, 2540)

1. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับขนาด

สีอ่อนมักจะทำให้รู้สึกกว้างใหญ่ขึ้น ในขณะที่สีเข้มหรือสีมืดจะทำให้ดูแล้วรู้สึกแคบหรือเล็กลงแต่ดูมีน้ำหนักมากกว่าสีอ่อน

2. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับความสะอาด

สีผสมขาวหรือสีนวลๆ จะให้ความรู้สึกสะอาดตา น่าใช้ น่าจับต้อง มากกว่าสีแก่หรือสีเข้มๆ และภาชนะหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้สีเดียวจะดูสะอาดตากว่าภาชนะหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้หลายสี

3. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับพลัง

สีแท้เป็นสีที่ยังไม่ได้ผสมสีอื่นๆ จะให้พลังสดใสแข็งแกร่งมากกว่าสีที่ถูกผสมแล้ว เช่น สีแดงจะมีพลังมากกว่าสีชมพู (แดงผสมขาว) และสีน้ำตาล (แดงผสมดำ) นอกจากนี้สีที่ให้ความรู้สึกร้อนแรง เช่น สีแดง ส้ม ม่วงแดง จะให้พลังมากกว่าสีที่ให้ความรู้สึกเย็น เช่น สีน้ำเงิน สีเขียว และสีม่วงคราม เป็นต้น ส่วนสีที่ผสมดำจะให้ความรู้สึกว่ามีมวลหรือมีน้ำหนักมากกว่าสีที่ผสมด้วยขาว

4. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับความเคลื่อนไหว

ความเคลื่อนไหวของสีแต่ละสี รับรู้ได้ด้วยตาและจิต โดยการมองผิวหน้าของแต่ละสีที่เปล่งประกายออกมาในลักษณะของความสั่นสะเทือนของสี (Vibration) แคนเดนสกี จิตรกรในกลุ่มนามธรรม (Abstract Art) ได้กำหนดการเคลื่อนไหวของสี ดังนี้

สีน้ำเงิน	สงบ มั่นคง มีแนวโน้มที่จะเคลื่อนไหวภายในตัวเอง
สีเหลือง	สดใส ชัดเจน มีแนวโน้มที่จะเคลื่อนไหวสู่ภายนอก
สีเขียว	สดใส ร่มเย็น มีแนวโน้มที่จะเคลื่อนไหวเข้าสู่กึ่งกลาง

นอกจากนี้ยังสรุปต่ออีกว่า กลุ่มสีร้อน เช่น แดง ส้ม ม่วงแดง เคลื่อนไหวได้ดีว่ากลุ่มสีเย็น เช่น น้ำเงินเขียว ม่วงน้ำเงิน

5. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับระยะเวลา

สีแต่ละสีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับระยะใกล้ไกลต่างกัน เมื่อนำสีแท้มาระบายใน
 โครงการเดียวกัน สีแท้ที่ยังมีได้ผ่านการผสมสีใดๆ จะให้ความรู้สึกทางด้านระยะแตกต่างกันโดย
 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะหน้า (Fore Ground) เหลือง ส้ม แดง
2. ระยะกลาง (Middle Ground) ส้มแดง เขียว น้ำเงิน
3. ระยะหลังสุด (Back Ground) ม่วง ม่วงน้ำเงิน

นอกจากนี้สีแต่ละสียังให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น

สีแดง	รุนแรง ตื่นเต้น แข็งแกร่งมีพลัง ร้อนระอุ เห็นชัดเจน กระตุ้นประสาทตา และดึงดูดความสนใจแก่ผู้พบเห็น
สีเหลือง	เบิกบาน สว่างสดใส มั่งคั่งสมบูรณ์ กระตุ้นสายตา ไวต่อการมองเห็นของ มนุษย์และเมื่ออยู่ใกล้กับสีอื่นๆ จะเปล่งพลังข่มสีเหล่านั้น
สีน้ำเงิน	เรียบร้อย สงบอ้างว้าง แต่มั่นคง ถ้าใช้ในปริมาณมากจะทำให้รู้สึกเงียบ สงบ วังเวง
สีเขียว	สงบ ร่มเย็น มีชีวิตชีวา ถ้าใช้ในปริมาณมากทำให้รู้สึกอุดมสมบูรณ์และช่วย ให้ประสาทตาและกล้ามเนื้อผ่อนคลายจากความตึงเครียด
สีส้ม	เร่งเร้า แสบตา กระวนกระวาย โดดเด่น อยู่แนวหน้า
สีม่วง	สงบ ภาควงมูมิ ถ้าใช้ในปริมาณมากๆ และผสมให้อ่อนลงจะทำให้รู้สึก ซึมเศร้า เหงาผิดหวัง เว้งว้างและลึกลับน่ากลัว
สีขาว	สะอาด บริสุทธิ์ แต่ถ้าใช้ในปริมาณมากทำให้รู้สึกจืดชืด จำเจ และน่าเบื่อ
สีดำ	มืดมิด ลึกลับ เศร้าหมอง น่าเกรงกลัว ความตาย เมื่อใช้กับสีอื่นๆ จะส่ง ให้สีอื่นเด่นชัดขึ้น
สีเทา	ธรรมดา เรียบร้อย แก่ชรา แต่ถ้าเป็นเสื้อผ้าจะให้ความรู้สึกสง่างาม เข้า กับทุกสีได้
สีชมพู	แสดงความอ่อนหวาน นุ่มนวลและเป็นสัญลักษณ์ของความรัก
สีน้ำตาล	หนักแน่น มั่นคง ถ้าใช้ในปริมาณมากหรือเป็นสีส่วนรวมของภาพ ทำให้ รู้สึกแห้งแล้ง หงอยเหงา

นอกจากนี้ สียังสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มตามความเป็นจริงที่มีเหตุผลและผลต่อสิ่งนั้น
 แต่ละพวกจะมีความรู้สึกและการผสมต่างกัน ที่ใช้เป็นหลักสากลมี 3 ระบบ (ทวีเดช จีวบาง,
 2536)

1. แม่สีแสงสว่าง (Spectrum Primaries)

แม่สีแสงสว่าง หมายถึง สีที่เป็นมูลฐานของสีโดยธรรมชาติของแสงสว่างนั่นเอง บางทีก็เรียกกันว่า แม่สีวิทยาศาสตร์ เข้าใจว่าเกิดจากการคิดค้นของนักวิทยาศาสตร์ นำเอาหลักจากสีของแสงอาทิตย์ มาประดิษฐ์เกี่ยวกับเรื่องสีขึ้น มุ่งประโยชน์ใช้สอยอันได้แก่ สีของไฟต่างๆ เป็นต้นว่าสีของหลอดไฟฟ้า หรือพวกสปอตไลท์ที่มีแสงภายในตัวของมันเอง สีแสงสว่างจะนำมาให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงได้แก่ การนำมาใช้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์ ส่วนทางอ้อมนั้นนำมาใช้ในการตกแต่ง ประดับประดาในพระราชพิธีต่างๆ และในการโฆษณาทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งเรามักจะพบตามถนนหนทาง ในฉากละครและการแสดงอื่นๆ ได้นำเอาสีของแสงสว่างเข้าช่วย

การผสมสีแสงสว่าง ใช้การผสมโดยแสงต่อแสงผสมกัน เช่น หากต้องการให้จุดใดจุดหนึ่งเป็นสีม่วง ก็ใช้ไฟ 2 สีส่องไปยังจุดนั้น นำมาใช้ในการเขียนภาพไม่ได้

แม่สีแสงสว่างมี 3 สี คือ

1.	Vermillion	สีแดงเวอร์มิลเลียน
2.	Emerald Green	สีเขียวมรกต
3.	Violet	สีม่วงหรือบางทีเรียกว่า สีม่วงคราม

การผสมของแม่สีแสงสว่าง โดยในสีแสงสว่างซึ่งกันและกันจะได้ผลกลับมาเป็นแม่สีวัตถุอีกครึ่งหนึ่ง เมื่อเอาไฟหรือแสงสว่างของสีแดงและสีเขียวผสมกัน จะเกิดเป็นสีเหลืองสีน้ำเงิน เกิดจากการผสมสีแสงสว่างสีม่วงกับสีเขียว สีแดงเกิดจากการผสมของสีแสงสว่างคือสีส้มกับสีม่วง

วีรจัน ตั้งเจริญ (2535) ศึกษาว่า สีจากแสง แดง เขียว น้ำเงิน ค้นพบประมาณช่วง ค.ศ. 1790 จากการวิเคราะห์แยกแยะของนักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมัน เฮอรัมันน์ ฟอน เฮล์มโฮลทซ์ (Hermann von Helmholtz) และ เจมส์ เคลิร์ก แมกซ์เวลล์ (James Clerk Maxwell) ชาวอังกฤษ ต่อมาในปี ค.ศ. 1879 อ็อกเดน รูด (Ogden Rood) นักฟิสิกส์ แห่งโคลัมเบีย คอลเลจ นครนิวยอร์ก ผู้ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีบทบาททางด้านทฤษฎีสีเป็นอย่างมาก ก็ได้เสนอทฤษฎีสีบนพื้นฐานสีแดง สีเขียว สีน้ำเงิน และเมื่อพิจารณาวงสีของ รูด แล้ว จะพบว่าสีในวงแหวนรอบนอกจะผสมกับสีตรงกลาง ทำให้เกิดน้ำหนักรวมขึ้น

2. แม่สีจิตวิทยา (Psychological Color)

สีจิตวิทยาเป็นเรื่องเกี่ยวกับประสาทสัมผัส โดยทางจักษุสัมผัสที่เกี่ยวกับการมองเห็น ซึ่งการมองเห็นย่อมมีอิทธิพลเหนือสิ่งอื่นใด เพราะประสาทตาเป็นจุดปะทะเริ่มแรกของระบบประสาท ทำให้สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดการประทับใจและสนใจอย่างมีเหตุผล วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าขึ้น จึงทำให้เกิดการคิดค้นวิธีการใช้สีโดยอาศัยระบบโสตประสาททางจักษุ

สัมผัสขึ้น จึงเกิดการทดลองผสมสีโดยไม่ต้องใช้สีผสมกัน แต่นำเอาอิทธิพลของสีที่อยู่ใกล้เคียงกัน แล้วเกิดความรู้สึกอีกอย่างหนึ่ง

สีจิตวิทยาแสดงความรู้สึกทางอิทธิพลของสีที่โน้มน้าวชวนให้รู้สึกตื่นเต้น เศร้า โศก หรือสบาย เป็นต้น ประโยชน์ของสีจิตวิทยานำไปใช้ในการตกแต่ง และช่วยรักษาโรคบางอย่าง ด้วย เช่น โรคประสาท

แม่สีจิตวิทยามี 4 สี คือ

1. สีแดง (Red)
2. สีเหลือง (Yellow)
3. สีเขียว (Green)
4. สีน้ำเงิน (Blue)

ซึ่งสีพื้นฐานทั้ง 4 สีนี้ มีลักษณะเป็นหน่วยเฉพาะ (Unitary) ไม่แสดงความคล้ายคลึงกัน เป็นสีที่มองเห็นจากธรรมชาติโดยทั่วไป นักจิตวิทยาชาว เยอรมัน ชื่อ เอวอลด์ เฮริง (Ewald Hering) ได้สนับสนุนและยืนยันแนวคิดนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1870 (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2535) และนับแต่นั้นเป็นต้นมา ก็ดูเหมือนว่า นักจิตวิทยาต่างๆ จะยอมรับความคิดนี้โดยุษฎี สำหรับสีพื้นฐานทั้ง 4 สีนี้ คนจะตอบสนองต่อสีแต่ละสีโดยตรง สีแดง สีเหลือง สีเขียว และสีน้ำเงิน เป็นความรู้สึกสัมผัสอย่างโดดเด่นของคนเราตั้งแต่ครั้งบรรพกาล และเป็นสีพื้นฐานที่คุ้นเคยอย่างแท้จริง สีส้มอาจดูคล้ายสีแดงและสีเหลือง แต่สีแดงและสีเหลืองดูไม่เหมือนกับสีส้ม สีม่วง Purple อาจจะดูคล้ายสีแดงและสีน้ำเงิน แต่สีแดงและสีน้ำเงินก็มีลักษณะเฉพาะตัวของมัน จริงอยู่ สีเขียวโดยเนื้อสีแล้ว อาจเกิดจากการผสมระหว่างสีเหลืองและสีน้ำเงินได้ แต่ก็ไม่มีใครยืนยันได้ว่า สีเขียวมองเห็นเด่นชัดเป็นสีออกเหลืองและน้ำเงิน

3. แม่สีวัตถุธาตุ (Pigmentary Primaries)

ในปี ค.ศ. 1731 เจ.ซี. เลอ บลอน (J.C. Le Blon) ได้เสนอการค้นพบสีสำคัญตามธรรมชาติ 3 สี สำหรับใช้ผสมกันคือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน ซึ่งได้รับการตีพิมพ์เป็นหลักฐานในปี ค.ศ. 1756 (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2535)

สีแดง เหลือง น้ำเงิน ทั้ง 3 สีนี้ ถือว่าเป็น “วัตถุที่เป็นสีในตัว” เรียกว่า “Pigment” หมายถึง วัตถุที่สีเป็นคุณสมบัติในตัวของมัน จะยอมหรือลงวัตถุอื่นให้เป็นสีอย่างเดียวกันได้อย่างถาวร เช่น วัตถุสีเหลือง (สีเหลือง) ถ้าตกลงบนผืนผ้าหรือกระดาษ จะกลายเป็นสีเหลือง ซึ่งผิดกับหลอดไฟสีแดง เมื่อแสงส่องบนกระดาษขาว กระดาษขาวนั้นจะเป็นสีแดงติดอยู่ชั่วคราว ขณะที่แสงนั้นส่องเท่านั้นไม่ได้ติดอย่างถาวร

ดังนั้นแม่สีวัตถุหรือแม่สีของวัตถุที่เป็นสีในตัวนี้ก็คือ วัตถุที่เป็นสีในตัวเอง อันเป็นมูลฐานของสีสำหรับระบายภาพนั่นเอง

แม่สีวัตถุหรือสีขั้นที่ 1 มีทั้งหมด 3 สี คือ

1. สีน้ำเงิน (Prussian Blue)
2. สีแดง (Crimson Red)
3. สีเหลือง (Gamboge Yellow)

สีขั้นที่ 2 เกิดจากการผสมกันของแม่สี 2 สี ในอัตราส่วนที่เท่าๆ กัน จะได้สีใหม่ 3 สี คือ

1. สีเขียว (Green) เกิดจาก สีเหลือง + สีน้ำเงิน
2. สีส้ม (Orange) เกิดจาก สีเหลือง + สีแดง
3. สีม่วง (Violet) เกิดจาก สีแดง + สีน้ำเงิน

สีขั้นที่ 3 เกิดจากการเอาแม่สีขั้นที่ 1 ผสมกับสีขั้นที่ 2 ในอัตราส่วนเท่าๆ กัน จะเกิดสีใหม่ 6 สี คือ

1. สีเขียวเหลือง (Yellow Green) เกิดจาก สีเหลือง + สีเขียว
2. สีเขียวน้ำเงิน (Blue Green) เกิดจาก สีเขียว + สีน้ำเงิน
3. สีม่วงน้ำเงิน (Blue Violet) เกิดจาก สีม่วง + สีน้ำเงิน
4. สีม่วงแดง (Red Violet) เกิดจาก สีม่วง + สีแดง
5. สีส้มแดง (Red Orange) เกิดจาก สีแดง + สีส้ม
6. สีส้มเหลือง (Yellow Orange) เกิดจาก สีส้ม + สีเหลือง

จากคุณสมบัติข้อนี้ทำให้ หลุยส์ แพรง คิดวงจรรสีขึ้น (Color Circle) โดยมีลักษณะเป็นวงกลมหรือวงจรรสี ซึ่งจัดเรียงสีต่างๆ ไว้ตามลำดับ อ่อนแก่ นิยมใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการใช้สีในลักษณะต่างๆ ต่อไป วงจรรสี เป็นวงกลมที่จัดเรียงสีต่างๆ ที่ปรากฏในธรรมชาติ แบ่งเป็นสีอุ่น (Warm Color) สีเย็น (Cool Color) และสีที่อยู่ตรงกันข้ามในวงสี (Complementary Color) หรือเรียกอีกอย่างว่า วรรณะของสี (Tone of Color)

วรรณะสีร้อน (Warm Tone) ประกอบด้วย สีเหลือง สีส้มเหลือง สีส้ม สีส้มแดง สีแดง สีม่วงแดง

กลุ่มสีวรรณะร้อน

วรรณะเย็น (Cool Tone) ประกอบด้วย สีเขียวเหลือง สีเขียว สีน้ำเงินเขียว สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีม่วง

กลุ่มสีวรรณะเย็น

เราจะสังเกตว่า สีเหลืองและสีม่วง อยู่ทั้งวรรณะร้อนและวรรณะเย็น ถ้าอยู่ในกลุ่มสีวรรณะร้อน ก็ให้ความรู้สึกร้อนและถ้าอยู่ในกลุ่มสีวรรณะเย็น ก็ให้ความรู้สึกระบายไปด้วย สีเหลืองและสีม่วง จึงเป็นสีได้ทั้งวรรณะร้อน วรรณะเย็น

การจัดวางสีในวงจรสีเป็นการจัดวางสีเพื่อนเป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในลักษณะต่างๆ ซึ่งในความจริงแล้ว ยังมีสีอื่นๆ อีกมากที่ไม่ได้อยู่ในวงจรสี และปัจจุบัน มีการนำไปใช้ในโครงการต่างๆ ซึ่งจะกล่าวเฉพาะสีที่สำคัญๆ ต่อไปนี้

1. สีขาว (White) เป็นสีที่ได้มาจากการเผาเปลือกหอย การนำหินปูน ปูนขาว มาบดละเอียดผสมกับตัวสารเกาะยึดต่างๆ จึงทำให้มีสีขาวหลายประเภท หลายคุณสมบัติ โดยใช้เป็นตัวผสมกับสีอื่นๆ และใช้เป็นสีหนึ่งในภาพเลยก็ได้
2. สีดำ (Black) เป็นสีที่ได้มาจากการเผาถ่าน กระดูกสัตว์ และเขม่าต่างๆ การใช้สีดำจะเหมือนกับสีขาว คือ ใช้ทั้งเป็นตัวผสมและใช้เป็นสีหนึ่งในภาพ
3. สีทอง (Gold) เป็นสีพิเศษสีหนึ่งที่นิยมใช้กันในงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา หรือพระมหากษัตริย์ ในอดีตมักจะใช้คู่กับสีแดง ทำให้รู้สึกเป็นงานเป็นการและดูยิ่งใหญ่ มีพลังอำนาจ ถ้าใช้คู่กับสีดำจะทำให้ดูเคร่งขรึม ศักดิ์สิทธิ์ น่าเกรงขาม และดูมีคุณค่า

ตัวอักษร (Typographic)

การแบ่งประเภทตัวอักษรไทยในที่นี้ แบ่งโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานและเกณฑ์ที่แบ่งแบบสากลเป็นหลัก ซึ่งการแบ่งประเภททั้ง 2 ส่วนนี้ เมื่อนำมาประกอบกันก็จะแบ่งประเภทแบบตัวอักษรออกได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ จากนั้นก็แบ่งประเภทย่อยๆ ออกไปอีกตามลักษณะรูปร่าง เส้น และความหนา เป็นต้น (ธีรวัฒน์ พจนวิบูลศิริ, 2543)

1. ตัวเนื้อความแบบตัวมีหัวกลม

แบบตัวอักษรในกลุ่มนี้ ถือเป็นแบบตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์เป็นข้อความให้อ่าน การจัดกลุ่มก็จะทำการเลือกแบบตัวอักษรที่มีหัวกลมทั้งที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่า และไม่เท่ากัน เน้นประโยชน์ในด้านการอ่านเป็นหลัก ซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

- 1.1 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 1.2 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะสี่เหลี่ยมปลายมน
- 1.3 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะสี่เหลี่ยมปลายมนที่เป็นตัวอักษรมีลักษณะ
- 1.4 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 1.5 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวอักษรมีลักษณะ
- 1.6 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะสี่เหลี่ยมปลายมน

2. ตัวตกแต่งแบบมีหัว

แบบตัวอักษรในกลุ่มนี้ ไม่ได้ใช้เป็นแบบสำหรับพิมพ์เป็นข้อความให้อ่าน แต่จะใช้สำหรับเป็นหัวเรื่อง หรือข้อความสั้นๆ เท่านั้น แบบตัวอักษรในกลุ่มนี้ถือได้ว่า มีความสามารถในการแยกแยะค่อนข้างสูง ซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

- 2.1 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 2.2 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวอ้วน
- 2.3 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยม
- 2.4 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยมที่เป็นตัวอ้วน
- 2.5 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 2.6 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันแบบที่เป็นตัวอ้วน

3. ตัวตกแต่งแบบตัวไม่มีหัวหรือมีหัวเป็นจะงอยหรือเป็นเชิง

แบบตัวอักษรในกลุ่มนี้ต่างจากตัวตกแต่งแบบตัวไม่มีหัวหรือมีหัวเป็นจะงอยหรือเชิงตรงที่ไม่มีหัวตัวอักษร แต่จะมีลักษณะเป็นเชิงหรือจะงอยเล็กๆ ยื่นออกมาแทน รวมทั้งแบบตัวอักษรที่ไม่มีหัวตัวอักษรเลยด้วย แบบตัวอักษรในกลุ่มนี้ ถือได้ว่ามีความสามารถในการแยกแยะ (Legibility) ค่อนข้างน้อย ซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

- 3.1 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 3.2 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวพอม
- 3.3 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวอ้วน
- 3.4 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยม
- 3.5 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยมที่เป็นตัวอ้วน
- 3.6 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 3.7 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวอ้วน
- 3.8 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยม

4. ตัวอักษณัฒน

แบบตัวอักษณัฒนนับได้ว่าเป็นแบบที่คุ้นตาคนไทยมาเป็นเวลานาน เพราะส่วนมากเป็นการปรับจากแบบตัวอักษรคัฒนลายมือในสมัยก่อน ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะน้ำหนักเส้นที่เป็นเอกลักษณะ มีความเป็นไทยสูง เหมาะสำหรับการใช้ในหัวเรื่องหรือข้อความที่เกี่ยวกับความเป็นไทยหรือต้องการเอกลักษณะเก่าๆ ในงานออกแบบซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

- 4.1 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน

- 4.2 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 4.3 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสันที่เป็นตัวผอม

5. ตัวลายมือเขียน

แบบตัวลายมือเขียนเกิดจากการนำแบบลายมือไปจัดทำเพื่อใช้ในเครื่อง

คอมพิวเตอร์ แบบตัวอักษรแต่ละแบบมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่เหมาะในการนำไปจัดข้อความเพื่อใช้การอ่านที่มีข้อความยาวๆ เพราะอ่านยาก และแบบตัวอักษรเหล่านี้ก็ยังมีรูปแบบที่ไม่สวยงามนัก นักออกแบบเลือกใช้อ้อยู่เป็นประจำเพียงบางแบบตัวอักษรเท่านั้น ซึ่งจะแบ่งได้ดังนี้

- 5.1 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรเท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 5.2 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะโค้งหรือเป็นสัน
- 5.3 แบบที่มีน้ำหนักเส้นอักษรไม่เท่ากัน รูปร่างตัวอักษรมีลักษณะเป็นเหลี่ยม

นอกจากนี้ ในปัจจุบัน มีผู้ประดิษฐ์ตัวพิมพ์ไทย (Font) ออกมาสู่วงการคอมพิวเตอร์มากมาย คาดว่ามีอยู่ประมาณ 300-400 แบบ และเพื่อจะให้ผู้ใช้งานสามารถเปรียบเทียบตัวพิมพ์ไทยแต่ละชุดได้ง่ายขึ้น จึงมีการจัดแบ่งตัวพิมพ์ไทยแต่ละชุดที่มีลักษณะคล้ายกันออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (ปริญญา โรจน์อารยานนท์, 2544)

1. แบบหัวโปร่ง

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ตัวอย่างอักษรแบบหัวโปร่ง

2. แบบหัวบอด

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ตัวอย่างอักษรแบบหัวบอด

3. แบบหัวแฝงเร้น

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ตัวอย่างอักษรแบบหัวแฝงเร้น

4. แบบลายมือ

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ตัวอย่างอักษรแบบลายมือ

5. แบบประดิษฐ์อื่นๆ

รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ตัวอย่างอักษรแบบประดิษฐ์

ถ้าเป็นตัวพิมพ์ไทยที่มีหัวกลมโปร่งอย่างอักษรไทยแท้ที่เป็นตัวเนื้อนั้น ขอบ่งใช้ คือ เพื่อต้องการความชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำในการสื่อความ ดังนั้นจึงอาจเรียงลำดับคุณสมบัติของตัวพิมพ์ไทย ตามความสำคัญ ได้ดังนี้

1. ได้มาตรฐาน ถูกอักษรวิไทย, ถูกหลักมาตรฐานตัวพิมพ์สากล
2. อ่านง่าย ชัดเจน ไม่สับสน
3. ใช้สะดวก มีสมาชิกครอบครัวเพียงพอ (มาจากคำว่า Family หมายถึง ชุดตัวพิมพ์ที่ปกติจะมีทั้งตัวธรรมดา ตัวหนา ตัวธรรมดาเอน และ

- ตัวหนาเอน อยู่ในชุดเดียวกัน) พร้อมชุดอักษรภาษาอังกฤษ
สำเร็จรูป
4. ประหยัด มีขนาดตัวพิมพ์กะทัดรัด ประหยัดพื้นที่ทั้งแนวระดับ และ
แนวนอน
  5. สวยงาม มีความกลมกลืนระหว่างรูปลักษณ์อักษรทั้งหมด มีความ
สม่ำเสมอของน้ำหนัก (ความหนา บาง) ตัวอักษร, ความสูง
ช่องไฟ

ส่วนถ้าเป็นตัวพิมพ์ไทยประเภทที่นิยมใช้เฉพาะการพาดหัว (Head Line) หรือตัวโปรย (Highlight) สั้นๆ คุณสมบัติก็ยังมีคล้ายประเภทที่ใช้เป็นตัวเนื้อ แต่อาจหย่อนยานลงไปบ้าง ลำดับเป็นดังนี้

1. มีบุคลิกชัดเจน เป็นไปได้ตั้งแต่สวยงาม ถึงน่าขยะแขยง
2. ได้มาตรฐาน อาจดัดแปลงให้ออกนอกกลุ่มออกทางได้มากน้อยตามบุคลิก
ตัวอักษร
3. อ่านออก ไม่ต้องถึงกับอ่านง่ายแบบตัวเนื้อ
4. ใช้สะดวก มีครบครันตัวอักษรพอเพียง มีชุดภาษาอังกฤษที่กลมกลืน
5. ประหยัด ไม่สู้เคร่งครัดแล้วแต่บุคลิกตัวอักษร

การใช้สีของตัวอักษร

สีมีผลในเชิงจิตวิทยา มีผลต่ออารมณ์และการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งมีความเคยชินกับการตีความหมายของสีอยู่แล้ว เช่น สีแดง มักใช้กับป้ายคำเตือน การใช้สีจึงมีประโยชน์มากกับการสร้างป้ายสัญลักษณ์ การใช้สีต่างๆ มีผลต่อการรับรู้ทางสายตา จากการศึกษาเรื่องการอ่านป้ายบนสีต่างๆ สรุปได้ว่า สิ่งสำคัญที่สุด คือ การตัดกันระหว่างสีพื้นและสีตัวอักษร

รายชื่อของคู่สีที่มีประสิทธิภาพในการใช้งาน จัดลำดับจากคู่สีที่เห็นและอ่านได้ง่ายที่สุดไปตามลำดับที่อ่านยากขึ้น ดังนี้ (เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา, 2543)

1. ดำ บน เหลือง
2. ดำ บน ขาว
3. เหลือง บน ดำ
4. ขาว บน น้ำเงิน
5. เหลือง บน น้ำเงิน
6. เขียว บน ขาว

7. น้ำเงิน บน เหลือง
8. ขาว บน เขียว
9. ขาว บน น้ำตาล
10. น้ำตาล บน เหลือง
11. น้ำตาล บน ขาว
12. เหลือง บน น้ำตาล
13. แดง บน ขาว
14. เหลือง บน แดง
15. แดง บน เหลือง
16. ขาว บน แดง

คู่สีที่ไม่แนะนำให้ใช้ในป้ายสัญลักษณ์คือ ส้มบนขาว แดงบนเขียว ดำบนม่วง การตัดกันของสีจะช่วยเพิ่มความชัดเจนและเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสื่อสารของสัญลักษณ์

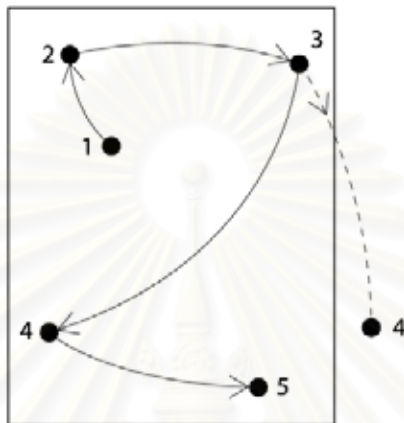
การจัดองค์ประกอบ

หลักการจัดองค์ประกอบบนบรรจุภัณฑ์ มีความแตกต่างจากการจัดองค์ประกอบเว็บไซต์ที่ทั่วไปอยู่มากเนื่องจากเนื้อหาที่บนบรรจุภัณฑ์มีอยู่จำกัด แต่กลับประกอบด้วยองค์ประกอบทางเรขาคณิตต่างๆ หลากหลายชนิด ที่สื่อสารข้อมูลจำนวนมากไปพร้อมๆ กัน บนบรรจุภัณฑ์เพียงชิ้นเดียว หลักสำคัญของการจัดองค์ประกอบบนบรรจุภัณฑ์ จึงต้องคำนึงถึง “สรีระการอ่านบรรจุภัณฑ์” เป็นสำคัญ

ทฤษฎีสรีระการอ่านบรรจุภัณฑ์ ได้มาจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่านบรรจุภัณฑ์ของผู้บริโภคหลายๆ คน นำมาสร้างข้อสรุปถึงตำแหน่งที่ควรจัดวางองค์ประกอบศิลป์ต่างๆ ให้ได้ประสิทธิภาพในการสื่อสารข้อมูล เรียงลำดับความสำคัญ ก่อน หลัง ตามลำดับตำแหน่งก่อนและหลัง ที่ผู้บริโภคจะมองเห็นบรรจุภัณฑ์ 1 ชิ้น ได้ข้อสรุปดังนี้ (ลิตติพร ลิตติพานิช, 2544)

1. เมื่อสายตาเริ่มเพ่งจากจุดเริ่มต้นจุดหนึ่ง สายตาจะเริ่มอ่านจากทางซ้ายมือขึ้นสู่ข้างบน
2. การกวาดสายตาจะเริ่มกวาดจากด้านซ้ายไปยังด้านขวาในแนวทางตามเข็มนาฬิกา
3. สายตาจะเสาะหาจุดสิ้นสุดในการอ่าน ซึ่งมักจะเป็นขวามือข้างล่าง

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ได้ข้อสรุปในการออกแบบบรรจุกฎเกณฑ์ว่า ส่วนซ้ายของบรรจุกฎเกณฑ์จะได้รับการอ่านก่อนส่วนขวา และตำแหน่งของส่วนบนจะได้รับความสนใจมากกว่าส่วนล่าง ดังนั้นการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ลงบนบรรจุกฎเกณฑ์จึงจะต้องสอดคล้องตามลำดับความสำคัญกับตำแหน่งที่เป็นจุดสนใจ ซึ่งแบบออกเป็น 5 จุดด้วยกัน ดังภาพ

การเคลื่อนไหวของสายตาในการอ่านบรรจุกฎเกณฑ์และตำแหน่งที่เหมาะสมในการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ต่างๆ

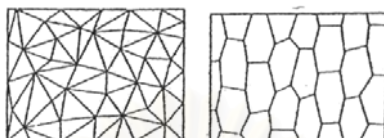
ตำแหน่งแรกที่ได้รับความสนใจมักเป็นจุดที่ 1 คือส่วนซ้ายมือด้านบน แล้วจึงเลื่อนไปทางขวา ไปยังจุดที่ 2 และ 3 ถ้าผู้บริโภคยังมีความสนใจอ่านต่อ สายตาจะเบนไปยังจุดที่ 4 คือส่วนซ้ายด้านล่าง ซึ่งเป็นจุดที่แสวงหาสิ่งที่ต้องการ (Point of Pleasure) และจบลงที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือจุดที่ 5 ด้านขวาล่าง ดังนั้น การออกแบบจึงต้องเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะใส่ลงตามจุดที่เหมาะสม

โครงสร้างองค์ประกอบ

โครงสร้างขององค์ประกอบใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและที่ว่างด้วยการจัดวางตำแหน่ง และทิศทาง รูปแบบโครงสร้างการจัดองค์ประกอบมีหลายแบบ ได้แก่ (มัทนี ผ่องเนตรพานิช, 2545)

1. โครงสร้างแบบซ้ำ (Repetition) ได้แก่การจัดวางรูปทรงลงบนที่ว่าง ด้วยโครงสร้างของเส้น โดยอาจจะเป็นเส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียงหรือเส้นโค้งก็ได้ โดยเน้นที่ความสม่ำเสมอของระยะที่ว่างกับรูปทรง ลักษณะโครงสร้างเช่นนี้ ให้ความรู้สึกที่เป็นทางการ

2. โครงสร้างแบบคล้ายคลึงกันของหน่วยย่อย (The Similar Structure Subdivisions) เป็นโครงสร้างที่มีขนาดพื้นที่ของหน่วยโครงสร้างใกล้เคียงกัน แต่ไม่เท่ากัน ทำให้ดูคล้ายคลึงกัน แต่การจัดวางโครงสร้างนั้นให้ความคล้ายคลึงในการมอง โดยไม่ใช่ที่โครงสร้างเส้น จะเรียกว่าเป็นโครงสร้างแบบคล้ายคลึงด้วยการมอง (Visual Distribution Structure) ซึ่งโครงสร้างแบบนี้จะให้ความรู้สึกแบบกึ่งทางการ

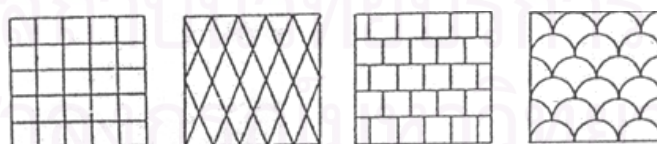

3. โครงสร้างแบบขัดแย้ง (The Contrast Structure) เป็นโครงสร้างที่รูปทรงถูกจัดวางลงบนพื้นที่ว่างอย่างอิสระ ไม่กำหนดโครงสร้างของเส้น แต่จัดวางรูปทรงโดยใช้ความขัดแย้งกันในเรื่องทิศทาง ตำแหน่ง ที่ว่าง หรือแรงดึงดูด ให้ความรู้สึกไม่เป็นทางการ

4. โครงสร้างแบบรวมศูนย์ (The Concentration Structure) เป็นอีกโครงสร้างที่รูปทรงถูกจัดวางบนพื้นที่ว่างอย่างอิสระ โดยการรวมตัวกันอย่างหนาแน่นของหน่วยรูปทรงและที่ว่าง ให้ความรู้สึกไม่เป็นทางการ

5. โครงสร้างตาราง (The Grid) คือโครงสร้างการจัดวางรูปทรงในแนวเส้นตั้งและเส้นนอน ให้ความรู้สึกมั่นคง (Stable) ประสิทธิภาพ (Efficient) ปลอดภัย (Secure) และมั่นใจ

เลอสม สถาปิตานนท์ (2537 : 99) กล่าวว่า เมื่อหน่วยทุกหน่วยของรูปทรงถูกจัดวางอยู่ในตำแหน่งสม่ำเสมอ มีพื้นภาพโดยรอบหน่วยทุกหน่วยเท่าๆกัน เราอาจจะเรียกการใช้เส้นโครงสร้างวิธีนี้ว่าโครงสร้างซ้ำ เส้นโครงสร้างซ้ำ มีระเบียบแบบแผน จะเป็นเส้นโครงสร้างที่ชัดเจนหรือไม่ชัดเจน มองเห็นได้หรือไม่เห็นก็ได้ โครงสร้างชนิดนี้จะแบ่งส่วนย่อยให้มีรูปร่างและขนาดเท่ากัน รวมทั้งพื้นที่ที่เหลือระหว่างส่วนย่อยที่เท่ากันด้วย

โครงสร้างตาราง

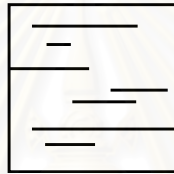
ที่มา ญาดา ชาวาลกุล, 2545

5.1 ตารางพื้นฐาน (Basic Grid) เราใช้ตารางพื้นฐานบ่อยๆในโครงสร้างซ้ำ ตารางแต่ละช่องจะมีพื้นที่เท่ากันทั้งทางที่โครงสร้างแนวตั้งและแนวนอนตัดกัน ผลที่ได้รับคือรูปทรงของส่วนย่อยเป็นรูปสี่เหลี่ยมที่มีขนาดเท่ากัน

ตารางพื้นฐานจะให้กำเนิดหน่วยของรูปทรงที่มีพื้นที่ด้านบน ล่าง ซ้าย ขวาขนาดและรูปร่างเดียวกัน ยกเว้นทิศทางที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เมื่อบรรจุรูปทรงลงไปในส่วนย่อยนั้น แต่ทั้งนี้ จะต้องไม่มีการชี้นำทิศทางใดอย่างเด่นชัด

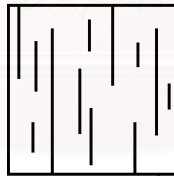
5.2 ความหลากหลายของตาราง เส้นโครงสร้างที่เป็นตารางซ้ำๆนี้ สามารถสร้างให้มีความหลากหลายได้มากมาย จะทำได้ด้วยการเปลี่ยนสัดส่วน ทิศทาง การเคลื่อนเส้น การโค้งงอของเส้น การสะท้อนภาพของเส้น การรวมกันของตาราง การแบ่งตารางให้ละเอียดขึ้น การแบ่งส่วนย่อยเป็นรูปสามเหลี่ยม หรือหกเหลี่ยม เป็นต้น

6. โครงสร้างเน้นเส้นแนวนอน (Emphasis on Horizontality) เป็นโครงสร้างที่จัดรูปทรงในแนวเส้นนอน ให้ความรู้สึกสงบเยือกเย็น เบาสบาย เนื่องจากเส้นนอนให้ความรู้สึกถึงอิทธิพลแรงดึงดูดของโลกน้อย

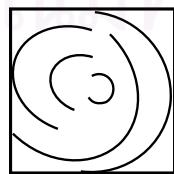
โครงสร้างแนวนอน

7. โครงสร้างเน้นแนวเส้นตั้ง (Emphasis on Verticality) เป็นโครงสร้างที่จัดวางรูปทรงในแนวเส้นตั้ง ให้ความรู้สึกกระฉับกระเฉง คล่องแคล่วว่องไว และความมั่นคง การปะทะและแรงผลักดัน เนื่องจากมีทิศทางตามแรงดึงดูดของโลก จึงดูมีพลังแรงดึง

โครงสร้างแนวตั้ง

8. โครงสร้างเน้นแนวเส้นโค้ง (Curvilinear Dominant) การจัดวางโครงสร้างในแนวเส้นโค้ง ให้ความรู้สึกป่วนแปรและเคลื่อนไหว

โครงสร้างแนวเส้นโค้ง

9. โครงสร้างเน้นแนวเส้นทแยง (Emphasis on Diagonality) โครงสร้างการจัดวางรูปทรงในแนวเส้นตัดทแยง ให้ความรู้สึกถึงความเคลื่อนไหว ไม่มั่นคง การเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง ความโกรธ การโจมตี การต่อสู้และความรู้สึกปั่นป่วน

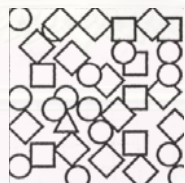
โครงสร้างแนวเส้นทแยง

10. โครงสร้างแบบรัศมีระเบิด (The Radial Burst) เป็นโครงสร้างการจัดวางรูปทรงในแนวเส้นทแยงที่แสดงการแยกตัว ระเบิดออกจากศูนย์กลาง ให้ความรู้สึกถึงพลังรุนแรง การแสดงออกถึงอารมณ์

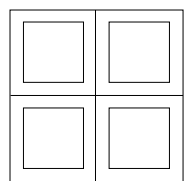
โครงสร้างแบบรัศมีระเบิด

11. โครงสร้างแบบกระจาย (The Even Spread) เป็นการจัดวางตำแหน่งรูปร่างขนาดเล็กๆ กระจายทั่วพื้นภาพ ไม่เน้นจุดเด่นใดๆ บนภาพ ให้ความรู้สึกที่ดูระมัดระวัง ซ้ำซ้อน ละเอียดอ่อน

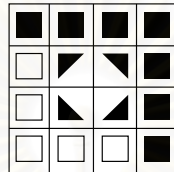
โครงสร้างแบบกระจาย

12. โครงสร้างที่มีแบบแผน (Formal Structure) โครงสร้างที่มีแบบแผนจะประกอบด้วยเส้นโครงสร้างที่ประกอบกันขึ้นมาอย่างมั่นคง ในลักษณะของการแบ่งส่วน การจัดวางองค์ประกอบด้วยวิธีคำนวณ เส้นโครงสร้างจะเป็นตัวนำในการจัดวางรูปทรงทั้งหมดของการออกแบบ ที่ว่างจะแบ่งออกเป็นส่วนย่อยที่สม่ำเสมอหรือเป็นจังหวะ รูปทรงจัดอยู่ระบบที่ให้ความรู้สึกถึงการเว้นช่องว่างที่เท่าๆกัน

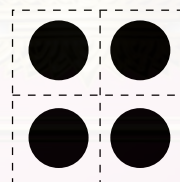
โครงสร้างที่มีแบบแผน

13. โครงสร้างกึ่งมีแบบแผน (Semi – Formal Structure) โครงสร้างกึ่งมีแบบแผน ค่อนข้างที่จะเป็นโครงสร้างแบบปกติธรรมดาเช่นเดียวกับโครงสร้างที่มีแบบแผน มีการจัดวาง รูปทรงให้มีระยะห่างเท่าๆกันในระบบการจัดองค์ประกอบ แต่ยังคงประกอบด้วยความผิดปกติอยู่บ้าง เช่น การเว้นระยะห่างบางส่วนไม่เท่ากัน หรือมีการเปลี่ยนรูปร่าง ขนาด ของรูปทรงบางรูป ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงจะทำได้เป็นเพียงส่วนน้อย แต่ยังคงความมีระเบียบของการจัดวางองค์ประกอบ ส่วนใหญ่อยู่

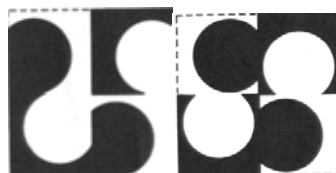
โครงสร้างกึ่งมีแบบแผน

14. โครงสร้างที่ไม่ชัดเจน (Inactive Structure) เส้นโครงสร้างทุกประเภทสามารถ เห็นได้ชัดเจนหรือไม่แสดงให้เห็นชัดเจน โครงสร้างที่ไม่แสดงให้เห็นชัดเจนนั้นจะประกอบด้วยเส้น โครงสร้างซึ่งอยู่ในความนึกคิด แนวโครงสร้างจะเป็นเพียงแนวทางในการจัดวางรูปทรงหรือหน่วย ของรูปทรงให้อยู่ในระบบ โดยไม่รบกวนต่อรูปร่าง และไม่มีการแบ่งที่ว่างเป็นบริเวณที่ชัดเจน ด้วย การเปลี่ยนแปลงสีในบริเวณช่องที่แบ่งไว้

โครงสร้างที่ไม่ชัดเจน

15. โครงสร้างที่ชัดเจน (Active Structure) โครงสร้างที่ชัดเจน ประกอบด้วยเส้น โครงสร้างซึ่งมองเห็นได้และรวมทั้งเส้นโครงสร้างในแนวความคิด แต่เส้นโครงสร้างที่ชัดเจนนี้ สามารถแบ่งที่ว่างเป็นส่วนๆ ซึ่งสัมพันธ์กับหน่วยของรูปทรง ซึ่งบรรจุอยู่ในส่วนนั้นด้วยวิถีทาง ต่างๆ

โครงสร้างที่ชัดเจน

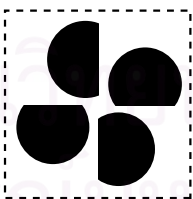
15.1 โครงสร้างจะทำหน้าที่แบ่งที่ว่างที่เป็นส่วนย่อยที่อิสระสำหรับบรรจุน่วยของรูปทรง แต่หน่วยจะอยู่แยกจากกัน เหมือนกับว่าหน่วยนั้นๆ มีกรอบเล็กๆที่จะใช้อ้างอิงเป็นส่วนตัว หน่วยหนึ่งอาจจะมีสีของพื้นภาพแตกต่างจากพื้นภาพของหน่วยข้างเคียง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ หรือการใช้วิธีสร้างภาพ Positive Form ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนภาพเป็นพื้นภาพ Negative Form จะทำให้เห็นโครงสร้างกรอบของแต่ละหน่วยชัดเจนขึ้น

15.2 ภายใต้โครงสร้างที่แบ่งที่ว่างเป็นส่วนย่อย หน่วยของรูปทรงที่บรรจุอยู่ภายในส่วนย่อยนี้ สามารถเคลื่อนออกจากตำแหน่งศูนย์กลางหรือแม้แต่เคลื่อนบางส่วนจากรูปทรงให้อยู่ภายใต้บริเวณแนวที่แบ่งด้วยเส้นโครงสร้าง เมื่อลักษณะเช่นนี้ปรากฏขึ้น ส่วนของรูปทรงที่อยู่ภายนอกกรอบเส้นโครงสร้างอาจจะถูกตัดหรือลบออก ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนรูปร่างและขนาดหน่วยของรูปทรงนั้น

15.3 เมื่อหน่วยของรูปทรงบางส่วนข้ามเส้นโครงสร้างเข้าไปสู่เขตข้างเคียงที่อยู่ติดกัน สถานการณ์เช่นนี้ เป็นการพบกันของรูปทรงหรือหน่วยของรูปทรงสองรูปจะด้วยวิธีการสอดแทรก การเพิ่มรูปหรือลดรูปก็ได้

15.4 พื้นที่ว่างที่แยกตัวจากหน่วยของรูปทรงในช่องย่อย ซึ่งแบ่งออกด้วยเส้นโครงสร้างสามารถที่จะรวมตัวกับหน่วยของรูปทรงอื่น หรือรวมกับที่ว่างย่อยข้างเคียง ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

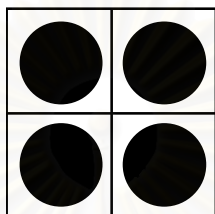
16. โครงสร้างที่มองไม่เห็น (Invisible Structure) ในงานออกแบบส่วนใหญ่ เรามักจะมองไม่เห็นเส้นโครงสร้าง ไม่ว่าจะ เป็นโครงสร้างแบบมีแบบแผน กึ่งไม่มีแบบแผน หรือไม่มีแบบแผนชัดเจน เส้นโครงสร้างซึ่งมองไม่เห็น จะเป็นเส้นในความคิด ถึงแม้บางส่วนของหน่วยของรูปทรงจะถูกเลื่อนออกไปด้วยเส้นโครงสร้างก็ตาม เส้นแนวตัดนั้นชัดเจนเนื่องมาจากสามารถเห็นแนวตัดบนรูปทรงขององค์ประกอบอย่างมีระบบ แต่ไม่สามารถมองเห็นเป็นเส้นที่มีความหนาได้

โครงสร้างที่มองไม่เห็น

17. โครงสร้างที่มองเห็นได้ (Visible Structure) ในการออกแบบบางครั้งผู้ออกแบบของเส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้ ซึ่งหมายความว่า เส้นโครงสร้างคงอยู่อย่างแท้จริงและมองเห็นถึงความหนาได้ เส้นโครงสร้างนี้ ควรรวมเข้าอยู่กับรูปทรง เป็นหน่วยของรูปทรงพิเศษ (Unit Form) เพราะจากการที่เป็นองค์ประกอบที่มองเห็นได้ จึงสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหน่วยของรูปทรงเดิมและที่ว่างที่บรรจุอยู่ในกรอบย่อยของเส้นโครงสร้างนั้น เส้นโครงสร้าง

ที่มองเห็นได้ อาจจะเป็นภาพ (Positive) หรือพื้นภาพ (Negative) เมื่อโครงสร้างเป็นพื้นภาพ จะรวมตัวเข้ากับพื้นภาพ (Negative Space) ซึ่งกลับเป็นรูปทรง (Negative Form) หรือหน่วยของรูปทรง การรวมตัวนี้ยังพาดผ่านพื้นภาพที่กลับเป็นภาพ (Positive Space) เห็นได้ชัดเจนถึงความหนาของเส้นโครงสร้างสีขาวบนพื้นดำ เส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้ สามารถนำมาใช้ร่วมกับเส้นโครงสร้างที่มองไม่เห็นได้ เราอาจจะเห็นเส้นโครงสร้างทางตั้งหรือทางนอนแต่เพียงทิศทางเดียว หรืออาจจะเปลี่ยนไปมาอย่างมีระบบ เส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้จะเป็นเส้นแบ่งพื้นที่ที่บรรจุส่วนย่อยที่แบ่งด้วยเส้นโครงสร้างในความนึกคิดมากกว่าหนึ่งส่วนย่อยได้

โครงสร้างที่มองเห็นได้

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

จากแนวคิดแบบสากลที่แบ่งกลุ่มผู้บริโภคออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (Brand Age Magazine, 2549)

1. กลุ่ม Gen-B หรือ Boomer Generation ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 44-63 ปี (ผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ.1945-1964)
2. กลุ่ม Gen-X ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 34-43 ปี (ผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1965-1974)
3. กลุ่ม Gen-Y ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 24-33 ปี (ผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1975-1983)
4. กลุ่ม Gen-M หรือ Millennial Generation ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 17-23 ปี

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ จะยึดกลุ่มเป้าหมายในช่วงวัยทำงานตอนต้น ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 20-32 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับกลุ่มผู้บริโภคกลุ่ม Gen-Y โดยลักษณะที่ Gen-Y มีร่วมกัน ทั้งเรื่องบุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม และแนวโน้มของพฤติกรรม มีดังนี้ (สมบุญธรรม ศรีอนุรักษวงศ์, 2546)

1. เป็นตัวของตัวเองสูง Gen-Y จะมีความคิดอ่าน ทัศนคติ เป้าหมาย รวมถึงการแต่งกาย วิถีพุดจา รูปแบบการใช้ชีวิต ที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง พวกเขาภูมิใจเช่นนั้น เพราะไม่

ต้องการเลียนแบบใคร ทั้งยังยืนยันหัดความคิดเห็นของตัวเอง ไม่ค่อยยอมตามผู้อื่นง่ายๆ พุดจาตรงไปตรงมา และไม่ชอบให้ใครมาสั่งหรือจู้จี้แบบละเอียดยิบ

2. ความอดทนต่ำ หมายถึงรวมทั้งความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อหิว ร้อน เหนื่อย หรือง่วง จะแสดงออกมาอย่างชัดเจน และมีภูมิด้านทานทางใจและอารมณ์ที่ต่ำกว่า Generation อื่นด้วย

3. อยากรู้ อยากเห็น Gen-Y เก็บความสงสัยไว้ไม่ได้ มักจะถามว่า “ทำไม” อยู่บ่อยๆ เมื่อได้รับคำสั่งหรือมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เขาจะไม่ลังเลเลยที่จะถาม “ทำไม” และยังรอคำตอบอีกด้วย

4. ทำพายุกฎระเบียบ Gen-Y ไม่นิยมกฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกาใดๆ มักตั้งคำถามและต้องการความยืดหยุ่นเสมอ ยิ่งมีการควบคุมอย่างเข้มงวด ยิ่งทำผิดกฎยิ่งขึ้นไปอีก Gen-Y อึดอัดถึงขั้นหายใจไม่ออกกับกฎระเบียบที่ขีดไว้ให้เดินอย่างยิ่ง ยิ่งควบคุมเข้มงวดเท่าใด ก็ยิ่งกระตุ้นให้เขาฝ่าฝืน หรือแหกกฎมากขึ้นเท่านั้น นอกจากกฎระเบียบแล้ว Gen Y ก็ไม่นิยมปฏิบัติตามวัฒนธรรม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติเดิมๆ สักเท่าใด

5. คู่แข่งกับเทคโนโลยี สังเกตได้ง่ายๆ Gen-Y จะมี iPod เป็นของตัวเอง ใช้คอมพิวเตอร์อย่างคล่องแคล่วและใช้ชีวิตใน Cyber Space จากผลการศึกษาของ The Fort Lauderdale สหรัฐอเมริกา พบว่า 90% ของพนักงานที่มีอายุ 18-24 ปี ยอมรับว่าเมื่อได้ฟัง iPod ในขณะที่ทำงานแล้วทำให้เขามีความสุขในการทำงานและทำงานได้ดีขึ้นจริง

6. ชอบการเปลี่ยนแปลง Gen-Y มีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง แม้ไม่แน่ใจว่าจะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า แต่ก็ “กล้าเสี่ยง” อยากลอง และรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจที่จะเปลี่ยนไปสู่สิ่งใหม่

7. กระตือรือร้น Gen-Y ไฟแรงและคล่องแคล่วมาก อาจถึงขั้น “ไฮเปอร์” คิดเร็ว พุดเร็ว ทำเร็ว เมื่อทำอะไรก็อยากเห็นผลเร็วๆ บางครั้งเหมือนไม่ละเอียดรอบคอบ

8. มองโลกในแง่ดีมาก เมื่อจะทำอะไร Gen-Y จะคิดเชิงบวกและคิดในแง่ดี ว่าทุกอย่างเป็นไปได้ และจะประสบความสำเร็จ

9. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ Gen-Y มีไอเดียมากมายอยู่ในหัว อยากพูดอยากระบาย อยากทำให้เกิดขึ้นจริง บวกกับค่านิยมที่ไม่ยึดติดกับ “กรอบ” ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของคุณพ่อคุณแม่สมัยใหม่ ทำให้พวกเขามั่นใจ กล้าคิด การทำ

10. มั่นใจในตนเองสูง ความมั่นใจของ Gen-Y เป็นไปในเชิง “รู้สึกดีกับตนเอง” ไม่ได้เปรียบเทียบกับผู้ใด จนบ่อยครั้งที่พวกเขาถูกเข้าใจผิดๆ ว่าไม่อ่อนน้อม แข็งกระด้าง หรือก้าวร้าว มักจะไม่ค่อยพบอาการเก้อเขิน ประหม่า เมื่อต้องพูดต่อหน้าสาธารณะชนของ Gen-Y

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงการกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ ก่อนที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป โดยเป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับ ยา ฉลากยา การใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิต เพื่อให้เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยในครั้งนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
  - 1.1 วรรณกรรม
    - วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยา และฉลากยา
    - วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเรขาคณิต
    - วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัยทำงานตอนต้น
  - 1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยา
  - 1.3 กลุ่มประชากรตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม
2. วิธีเก็บข้อมูล
  - 2.1 แบบสอบถาม
    - 2.1.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับยา และฉลากยา
    - 2.1.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิต
  - 2.2 หลักเกณฑ์การตอบแบบสอบถาม
  - 2.3 ผู้เชี่ยวชาญสำหรับตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม
  - 2.4 กลุ่มประชากรตัวอย่างสำหรับตอบแบบสอบถาม
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 3.1 วิเคราะห์องค์ประกอบบนฉลากยา
  - 3.2 วิเคราะห์การใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิต
4. บทสรุป
  - 4.1 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ
  - 4.2 ออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทยตามผลการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยา และฉลากยา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของยา วิธีการใช้ยา องค์ประกอบที่สำคัญบนฉลากยา และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

- วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเรขาคณิต

เป็นการศึกษาหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ยา โดยมีส่วนประกอบ คือ การใช้สัญลักษณ์ภาพ สี ตัวอักษร และโครงสร้างการจัดวางองค์ประกอบ

- วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัยทำงานตอนต้น

เป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยา

1.3 กลุ่มประชากรตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

2. วิธีเก็บข้อมูล

แบบสอบถาม

เนื่องจากการวิจัยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากการใช้ยา และฉลากยาที่ยังไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานชัดเจน ถึงแม้จะมีการควบคุมโดยกฎหมาย แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมและเจาะจงพอที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการใช้ยาอย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำแบบสอบถามโดยมีเนื้อหาที่สังเคราะห์มาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญบนฉลากยาและกลุ่มผู้ใช้ยา 1 ชุด มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเภสัชกร 10 ท่าน และแบบสอบถามชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิต มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่าง 400 ชุด เพราะเป็นงานวิจัยที่เน้นความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริโภคอย่างแท้จริง

แบบสอบถามชุดที่ 1 เรื่ององค์ประกอบที่สำคัญบนฉลากยาและกลุ่มผู้ใช้ยา

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบบนฉลากยา ที่สำคัญมากน้อยตามลำดับ และระบุกลุ่มประชากรที่มักจะซื้อยารับประทานเอง โดยมีเภสัชกรเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม 10 ท่าน โดยสอบถามจากองค์ประกอบบนฉลากยาที่มีอยู่เดิม ดังนี้

1. ชื่อยา
2. ประเภทของยา จำแนกตามกฎหมาย
3. วิธีการใช้
4. ขนาดและเวลาในการใช้ยา
5. สรรพคุณของยา
6. ข้อห้าม คำเตือน
7. วันผลิต หมดยาอายุ
8. ชื่อและที่อยู่ผู้ผลิต
9. เลขทะเบียนตำรับยา
10. ชื่อผู้ป่วย

ส่วนเกณฑ์การเลือกกลุ่มประชากรที่มักซื้อยารับประทานเอง โดยแบ่งตามกลุ่มผู้บริโภค
สากล 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1	กลุ่มอายุ 17 - 23 ปี
กลุ่มที่ 2	กลุ่มอายุ 24 - 33 ปี
กลุ่มที่ 3	กลุ่มอายุ 34 - 43 ปี
กลุ่มที่ 4	กลุ่มอายุ 44 - 63 ปี

แบบสอบถามชุดที่ 2 เรื่องการใช้องค์ประกอบทางเวชศิลป์

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบทางเวชศิลป์ ที่สามารถใช้ในการ
สื่อสารองค์ประกอบบนฉลากยาได้อย่างชัดเจน โดยในแบบสอบถามชุดนี้ มีกลุ่มประชากรตัวอย่าง
ที่ได้จากผลแบบสอบถามชุดที่ 1 และจากการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้บริโภค ซึ่ง
เป็นกลุ่มประชากรที่มีช่วงอายุใกล้เคียงกันคือ กลุ่มประชากรวัยทำงานตอนต้น จำนวน 400 คน
โดยมีเนื้อหาในแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การใช้สี
  - 1.1 การใช้สีสำหรับคำว่า “ยาอันตราย”
โดยใช้ทฤษฎีสีที่มีอิทธิพลทางจิตวิทยา มีทั้งหมด 4 สี คือ
    - สีแดง
    - สีเหลือง

- สีเขียว
- สีน้ำเงิน

1.2 การใช้สีสำหรับแยกประเภทยาที่ใช้ภายใน และยาที่ใช้ภายนอก

เนื่องจากการใช้ยาผิดประเภทเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดในการใช้ยา จึงใช้สีเพื่อแบ่งแยกประเภทยา เนื่องจาก สี เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือสิ่งอื่นใด เพราะเป็นจุดปะทะสายตาส่งแรก โดยเกณฑ์การใช้สีเพื่อนำมาแบ่งแยกประเภทยาภายใน ภายนอกนั้นใช้เป็นกลุ่มสีที่ประชากรส่วนใหญ่คุ้นเคย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้ง่าย จึงเลือกใช้กลุ่มสีวรรณะร้อน กลุ่มสีวรรณะเย็น และกลุ่มสีขาว-ดำ ดังนี้

- กลุ่มสีวรรณะร้อน 6 สี ได้แก่ สีเหลือง ส้มเหลือง ส้ม ส้มแดง แดง และม่วงแดง
- กลุ่มสีวรรณะเย็น 6 สี ได้แก่ สีม่วง น้ำเงินม่วง น้ำเงิน เขียวน้ำเงิน เขียว และเขียวเหลือง
- กลุ่มสีขาว-ดำ 6 สี ได้แก่ สีขาว สีเทา (K20) สีเทา (K40) สีเทา (K60) สีเทา (K80) และสีดำ

2. การใช้สัญลักษณ์ภาพ

เป็นการใช้สัญลักษณ์ภาพแบบ Pictogram เนื่องจากการออกแบบต้องเป็นไปในลักษณะของสัญลักษณ์ภาพที่เป็นชุด ซึ่งจะแบ่งออกเป็นอีก 3 ส่วน ตามองค์ประกอบของออกแบบ Pictogram ดังนี้

2.1 รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ

- สัญลักษณ์ภาพแบบธรรมชาติ
- สัญลักษณ์ภาพแบบเรขาคณิต

2.2 รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ

- สัญลักษณ์ภาพแบบลายเส้นด้านนอก
- สัญลักษณ์ภาพแบบจุด
- สัญลักษณ์ภาพแบบโพสิทีฟ
- สัญลักษณ์ภาพแบบเนกาทีฟ

2.3 กรอบภาพ

โดยเป็นการใช้กรอบภาพเพื่อบ่งบอกถึง วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน ในการใช้ยา ซึ่งแบ่งเป็นทั้งหมด 8 แบบ ดังนี้

- แบบวงกลม
- แบบวงรี
- แบบสามเหลี่ยม
- แบบสี่เหลี่ยม
- แบบห้าเหลี่ยม
- แบบหกเหลี่ยม
- แบบแปดเหลี่ยม
- และแบบอิสระ

3. การใช้ตัวอักษร

เนื่องจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฉลาดกยา ซึ่งหากได้ผลการวิจัยออกมาแล้ว กลุ่มคนที่จะนำไปใช้งานได้จริงจึงเป็นกลุ่มของโรงพยาบาล คลินิก ร้านขายยา เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเกณฑ์ในการเลือกใช้ตัวอักษรเพื่อใช้ในแบบสอบถาม จึงใช้หลักการแบ่งประเภทตัวอักษรตามตัวอักษรไทยที่มีใช้ในคอมพิวเตอร์ทั่วไป ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- แบบหัวโปร่ง
- แบบหัวบอด
- แบบหัวแฝงเร้น
- แบบลายมือ
- แบบประดิษฐ์อื่นๆ

หลักเกณฑ์การตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 1 แบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ส่วนที่ 2	แบบสอบถามเพื่อจัดลำดับองค์ประกอบบนฉลาดกยา โดยใช้วิธีให้คะแนนในคำตอบที่ต้องการเลือก ระดับคะแนนที่ใช้ คือ
5	= สำคัญมากที่สุด
4	= สำคัญมาก
3	= สำคัญ
2	= สำคัญน้อย
1	= ไม่สำคัญ

ส่วนที่ 3   แบบสอบถามเพื่อหากกลุ่มประชากรที่มักซื้อยาทานเอง โดยให้
เลือกจาก 4 กลุ่มอายุ และสามารถเลือกได้มากกว่า 1 กลุ่ม

แบบสอบถามชุดที่ 2 แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1   ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2   แบบสอบถามเพื่อหาองค์ประกอบทางเรขาคณิตที่เหมาะสม โดย
ให้เลือกตอบ 1 ข้อจากตัวเลือกทั้งหมดในแต่ละข้อนั้นๆ

ผู้เชี่ยวชาญสำหรับตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม

เนื่องจากการใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งเนื้อหาในแบบสอบถามมาจาก
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยในแบบสอบถามชุดที่ 1 นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเภสัชกรประจำ
ร้านขายยาทั่วไปจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแบบสอบถามค่อนข้าง
ชัดเจน จึงทำให้ได้คำตอบที่น่าเชื่อถือและไม่เบี่ยงเบน

สำหรับแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบเรขาคณิตบนฉลากยา ซึ่ง
ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นประชากรทั่วไป จึงจำเป็นต้องมีการใช้ผู้เชี่ยวชาญทั้งทางด้านสาขา
การแพทย์ และการออกแบบ ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม โดยมี
หลักเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ หรือสาธารณสุข
  - เป็นคณาจารย์หรือผู้ที่ทำงานด้านการแพทย์หรือการสาธารณสุข
  - มีประสบการณ์การทำงานด้านการแพทย์หรือการสาธารณสุขไม่น้อยกว่า 10 ปี
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเรขาคณิต
  - เป็นคณาจารย์หรือผู้ที่ทำงานด้านการออกแบบเรขาคณิต
  - มีประสบการณ์การทำงานด้านการออกแบบเรขาคณิตไม่น้อยกว่า 10 ปี

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์หรือการสาธารณสุข

1. นางสาวอัญชญา   ดุจจันทน์
เภสัชกร 7 ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

- ประสบการณ์การทำงาน 13 ปี
2. นายพลแก้ว วัชรชัยสุรพล
เภสัชกร 7 ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ประสบการณ์การทำงาน 16 ปี

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเวชศิลป์

1. อาจารย์คนธาภรณ์ เมียร์แมน อาจารย์ประจำคณะวิจิตรศิลป์
สาขาการออกแบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประสบการณ์การทำงาน 13 ปี
2. ผ.ศ.พิศมัย อวระกุลพาณิชย์ อาจารย์ประจำคณะวิจิตรศิลป์
สาขาการออกแบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประสบการณ์การทำงาน 10 ปี

กลุ่มประชากรตัวอย่างสำหรับตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเภสัชกรประจำร้านขายยาทั่วไป จำนวน 10 คน ได้แก่

1. ภญ.สมปรารถนา เสาวภาคย์
เภสัชกรประจำร้านเซนทรัล วัดสัน สาขาโลตัส บางกะปิ
ประสบการณ์การทำงาน 7 ปี
2. ภญ.พวงรักษ์ ตราเจริญชัย
เภสัชกรชุมชนประจำร้านเฮลท์พลัส
ประสบการณ์การทำงาน 20 ปี
3. นายอนุชาติ ปัญญาวัชรคุณ
เภสัชกรประจำร้านวัดสัน สาขาเดอะมอลล์ บางกะปิ
ประสบการณ์การทำงาน 2 ปี
4. นายเกริก คุปตเกษตร
เภสัชกรประจำร้านเฮลท์พลัส
ประสบการณ์การทำงาน 10 ปี
5. นางสาวจีรนนท์
เภสัชกรประจำร้านบุญทส์

- ประสบการณ์การทำงาน 1 ปี
6. นายวีรชัย ลิทธิพรชัยสกุล
เภสัชกรประจำร้านหมอยาชุมชน
ประสบการณ์การทำงาน 6 ปี
  7. นายจักกฤษณ์ ตันติภาสวดีน
เภสัชกรประจำร้านคลังยาบ่อวิน
ประสบการณ์การทำงาน 5 ปี
  8. เภสัชกรประจำร้านชุมชนหวดเภสัช
ประสบการณ์การทำงาน 3 ปี
  9. เภสัชกรประจำร้านสินธรฟาร์มาซี
ประสบการณ์การทำงาน 15 ปี
  10. เภสัชกรประจำร้านฉัตรแก้วเภสัช
ประสบการณ์การทำงาน 11 ปี

วิธีการสอบถาม จะเป็นไปในลักษณะการพูดคุย โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือช่วยในการตอบคำถามสะดวกมากยิ่งขึ้น

แบบสอบถามชุดที่ 2 กำหนดให้กลุ่มประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 400 คน มีอายุระหว่าง 24-33 ปี เรียนหรือมีงานทำ ซึ่งกลุ่มประชากรกลุ่มนี้ ได้มาจากแบบสอบถามในชุดที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มักซื้อยาใช้เองมากที่สุด และเนื่องด้วยพฤติกรรมที่มีความกระตือรือร้นในการเปิดรับสิ่งใหม่ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างในการเริ่มต้นเรียนรู้ ศึกษารูปแบบของฉลากยาแบบใหม่นี้ด้วย

วิธีการแจกแบบสอบถาม จะเลือกจากสถานที่ที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรที่มีอายุระหว่าง 24-33 ปี ได้แก่ ตามสถานีราชการ บริษัท โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ชุมชนต่างๆ เช่น สถานีรถไฟฟ้า ห้างสรรพสินค้า ซึ่งจะมีการแจกแบบสอบถามทั้งแบบสอบถามโดยตรง และนำแบบสอบถามฝากทิ้งไว้ แล้วกลับมารับคืน โดยการสอบถามโดยตรงจะสอบถามในสถานที่ที่ประชากรมีเวลาจำกัดในการตอบ ได้แก่ ตามสถานีรถไฟฟ้า ห้างสรรพสินค้า ส่วนแบบสอบถามที่สามารถฝากทิ้งไว้ได้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีเวลาในการตอบ ได้แก่ สถานที่ทำงานต่างๆ โดยได้จัดทำแบบสอบถามทั้งหมด 450 ชุด ได้รับคืนมาทั้งหมด 412 ชุด และนำไปใช้ในการคำนวณหาค่าสถิติทั้งหมด 400 ชุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนในการแปลผลจากข้อมูลในแบบสอบถาม โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาในเชิงสถิติ เพื่อให้ง่ายในการสรุปผลการวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 3.1 วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบบนฉลากยา
- 3.2 วิเคราะห์การใช้องค์ประกอบทางเภสัชศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย
  - การใช้สีสำหรับคำว่า “ยาอันตราย”
  - การใช้สีสำหรับแยกประเภทยาที่ใช้ภายใน และภายนอก
  - การใช้สัญลักษณ์ภาพสำหรับบอกวิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน
  - การใช้ตัวอักษรภาษาไทยที่เหมาะสมบนฉลากยา

โดยในส่วนแรก ใช้เกณฑ์การพิจารณาในระดับตั้งแต่ 3 คะแนนขึ้นไป คือระดับความสำคัญปานกลางถึงสำคัญมากที่สุด โดยใช้วิธีสถิติบรรยายหาค่าความถี่เป็นร้อยละ

สูตรที่ใช้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

ความหมายของสัญลักษณ์

$\bar{X}$	=	ค่าคะแนนเฉลี่ย
n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\sum X$	=	ผลรวมของคะแนน

สำหรับส่วนที่ 2 ใช้วิธีหาค่าความถี่เป็นร้อยละ โดยเลือกเพียง 1 ข้อ ที่มีค่าร้อยละมากที่สุด

4. บทสรุป

เป็นการนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมด มาพิจารณาความสัมพันธ์กันและลำดับความสำคัญของคำตอบ แล้วเรียบเรียงเพื่ออภิปรายผลในเชิงพรรณนา

4.1 อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ โดยอภิปรายผลเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบบนฉลากยา การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม การวิเคราะห์องค์ประกอบเภสัชศิลป์ ได้แก่ การใช้สี สัญลักษณ์ภาพ และตัวอักษรภาษาไทย ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการนำเสนออุปสรรคที่เกิดขึ้น และแนะนำแนวทางที่ผู้วิจัยในเรื่องใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องต่อไป

4.2 ออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยา ตามผลการวิจัย โดยการตั้งกลุ่มเป้าหมาย
หาแนวคิด แล้วจึงใช้ผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาสำหรับ
ประเทศไทยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในบทที่ 3 มาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบที่ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยเป็นการนำเสนอรายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ การใช้ตารางเปรียบเทียบวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบและแนวทางในการใช้อองค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา และจะนำไปใช้ในการออกแบบต่อไป

ข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์ ได้แก่

1. ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบบนฉลากยา และกลุ่มเป้าหมาย
2. การใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา
  - 2.1 การใช้สี
  - 2.2 การใช้สัญลักษณ์ภาพ
  - 2.3 การใช้ตัวอักษรภาษาไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 1

แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การหาลำดับความสำคัญขององค์ประกอบบนฉลากยา และส่วนที่ 2 เป็นการหากลุ่มประชากรที่มักซื้อยาใช้เอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านยา เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 10 ชุด

จุดประสงค์

ส่วนที่ 1 เพื่อหาองค์ประกอบบนฉลากยาที่จำเป็นต้องมี และเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย โดยเลือกจากองค์ประกอบบนฉลากยาทั้งหมด 12 รายการ

ส่วนที่ 2 เป็นการเลือกกลุ่มผู้บริโภคที่มักซื้อยาใช้เองจาก กลุ่มผู้บริโภคทั้งหมด 4 กลุ่ม

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา

ส่วนที่ 1 ใช้เกณฑ์คำตอบที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3 คะแนนขึ้นไป ซึ่งหมายถึง สำคัญปานกลาง สำคัญมาก และสำคัญมากที่สุด โดยจะนำองค์ประกอบที่ได้คะแนนรวมมากที่สุด มาใช้ป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุด และไล่เรียงลำดับลงไป สำหรับ

ส่วนที่ 2 ใช้วิธีการหาร้อยละจากคำตอบ และเลือกคำตอบที่มี
ร้อยละมากที่สุด ไปใช้ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ผลการวิเคราะห์

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบบนฉลากยาที่
สำคัญ ดังจะแสดงในตารางต่อไปนี้

องค์ประกอบของฉลากยา	X	เกณฑ์	อันดับที่
ชื่อยา (ชื่อการค้า)	2.9	≥3	7
ชื่อยา (ชื่อสามัญ)	4.5		2
ประเภทยาตามกฎหมาย	3.4		6
วิธีการใช้ (ภายใน / ภายนอก)	4.8		1
ปริมาณและเวลาในการใช้ยา	4.4		3
สรรพคุณ	4.4		3
ข้อห้าม / คำเตือน	4.3		4
วันผลิต / หมดอายุ	4.3		4
เลขทะเบียน	2.9		7
ขนาดยา	3.5		5
ชื่อ / ที่อยู่ผู้ผลิต	2.7		8
ชื่อผู้ป่วย	2.9		7

จากตาราง 1 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่ององค์ประกอบของฉลากยา จาก
ผู้เชี่ยวชาญด้านยา จำนวน 10 ท่าน

โดยจะเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่ได้คะแนนตั้งแต่ 3 คะแนนขึ้นไป โดยเรียงลำดับ
ความสำคัญมากที่สุด ได้องค์ประกอบมาทั้งหมด 6 อันดับ 8 รายการ ดังนี้

อันดับที่ 1	วิธีการใช้ยา (ยาใช้ภายใน/ยาใช้ภายนอก)	มีคะแนนเฉลี่ย 4.8 คะแนน
อันดับที่ 2	ชื่อสามัญทางยา	มีคะแนนเฉลี่ย 4.5 คะแนน
อันดับที่ 3	ปริมาณและเวลาในการใช้ยา	มีคะแนนเฉลี่ย 4.4 คะแนน
	สรรพคุณ	มีคะแนนเฉลี่ย 4.4 คะแนน
อันดับ 4	ข้อห้าม / คำเตือน	มีคะแนนเฉลี่ย 4.3 คะแนน
	วันผลิตและหมดอายุ	มีคะแนนเฉลี่ย 4.3 คะแนน
อันดับ 5	ขนาดยา	มีคะแนนเฉลี่ย 3.5 คะแนน

อันดับ 6

ประเภทยาตามกฎหมาย

มีคะแนนเฉลี่ย 3.4 คะแนน

ส่วนที่ 2

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลุ่มผู้บริโภคที่มักซื้อยาใช้เอง

กลุ่มผู้บริโภค	จำนวนคะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
อายุ 17 – 23 ปี	3	13.05	4
อายุ 24 – 33 ปี	8	34.79	1
อายุ 34 – 43 ปี	7	30.43	2
อายุ 44 – 63 ปี	5	21.73	3

จากตาราง 2 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องกลุ่มประชากรที่มักซื้อยาใช้เอง จากผู้เชี่ยวชาญด้านยาจำนวน 10 ท่าน โดยมีคะแนนรวมทั้งหมด 23 คะแนน โดยใช้เกณฑ์การหาค่าร้อยละที่มีค่าสูงสุด ซึ่งได้แก่ กลุ่มประชากรอายุระหว่าง 24 – 33 ปี มีคะแนน 8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 34.79

โดยจากผลสรุปนี้ จะนำไปใช้ในการเลือกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างในการทำแบบสอบถามชุดที่ 2 ต่อไป

แบบสอบถามชุดที่ 2

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้ข้อบังคับประกอบทางเวชศิลป์บนฉลากยา มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มประชากรในกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 400 ชุด

จุดประสงค์ เพื่อหารายละเอียดขององค์ประกอบทางเวชศิลป์ที่เหมาะสมจะนำไปใช้ในการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ใช้วิธีการหาร้อยละจากคำตอบ และเลือกคำตอบที่มีร้อยละมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ จะแบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่

1. การใช้สี แบ่งเป็น 2 เรื่อง คือ
  - 1.1 การใช้สีสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน”

สี	ตัวอย่างสี	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
แดง	ยาสามัญประจำบ้าน	19	4.75	4
เหลือง	ยาสามัญประจำบ้าน	64	16.00	3
เขียว	ยาสามัญประจำบ้าน	244	61.00	1
น้ำเงิน	ยาสามัญประจำบ้าน	73	18.25	2

จากตาราง 3 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้สีสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ สีเขียว มีคะแนน 244 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 61.00

1.2 การใช้สีสำหรับแยกประเภทยาใช้ภายใน/ภายนอก

คู่กลุ่มสี	ตัวอย่างกลุ่มสี		คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
	ยาใช้ภายใน	ยาใช้ภายนอก			
คู่กลุ่มสีร้อน - เย็น			46	11.50	3
คู่กลุ่มสีร้อน - ขาวดำ			75	18.75	2
คู่กลุ่มสีเย็น - ร้อน			207	51.75	1
คู่กลุ่มสีเย็น - ขาวดำ			25	6.25	5
คู่กลุ่มสีขาวดำ - ร้อน			42	10.50	4
คู่กลุ่มสีขาวดำ - เย็น			5	1.25	6

จากตาราง 4 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กลุ่มสี เพื่อแบ่งแยกประเภทยาสำหรับใช้ภายใน และยาสำหรับใช้ภายนอก ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละมากที่สุดซึ่งคือ คู่กลุ่มสีเย็น-ร้อน มีคะแนน 207 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 51.75

2. การใช้สัญลักษณ์ภาพ แบ่งเป็น 3 เรื่อง คือ

2.1 การใช้รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน

รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
รูปร่างแบบธรรมชาติ (Natural Form)		168	42	2
รูปร่างแบบเรขาคณิต (Geometric Form)		232	58	1

จากตาราง 5 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด

อันดับ 1 รูปร่างแบบเรขาคณิต มีคะแนน 232 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 58

2.2 การใช้รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน

รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
แบบลายเส้นด้านนอก (Outline)		189	47.25	1
แบบจุด (Dot Form)		45	11.25	4
แบบโพสิทีฟ (Positive Solid Form)		116	29.00	2
แบบเนกาทีฟ (Negative Solid Form)		50	12.50	3

จากตาราง 6 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพแบบลายเส้นด้านนอก (Outline) มีคะแนน 189 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.25

2.3 การใช้กรอบภาพของสัญลักษณ์ภาพ โดยแบ่งออกเป็น

2.3.1 การใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอกวิธีการใช้ยา

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
วงกลม		120	30.00	1
วงรี		27	6.75	5
สามเหลี่ยม		75	18.75	3
สี่เหลี่ยม		97	24.25	2
ห้าเหลี่ยม		43	10.75	4
หกเหลี่ยม		17	4.25	6
แปดเหลี่ยม		11	2.75	7
อิสระ		10	2.50	8

จากตาราง 7 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอกถึงวิธีการใช้ยา ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบภาพแบบวงกลม มีคะแนน 120 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.00

2.3.2 การใช้กรอบภาพเพื่อบ่งบอกสรรพคุณของยา

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
วงกลม		31	7.75	7
วงรี		55	13.75	4
สามเหลี่ยม		69	17.25	2
สี่เหลี่ยม		71	17.75	1

ห้าเหลี่ยม		67	16.75	3
หกเหลี่ยม		45	11.25	5
แปดเหลี่ยม		41	10.25	6
อิสระ		21	5.25	8

จากตาราง 8 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอกสรรพคุณของยา ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบภาพแบบสี่เหลี่ยม มีคะแนน 71 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.75

2.3.3 การใช้กรอบภาพเพื่อบ่งบอกข้อห้าม/คำเตือน

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
วงกลม		26	6.50	6
วงรี		18	4.50	8
สามเหลี่ยม		79	19.75	1
สี่เหลี่ยม		56	14.00	5
ห้าเหลี่ยม		67	16.75	3
หกเหลี่ยม		58	14.50	4
แปดเหลี่ยม		76	19.00	2
อิสระ		20	5.00	7

จากตาราง 9 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอกข้อห้าม/คำเตือนในการใช้ยา ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบภาพแบบสามเหลี่ยม มีคะแนน 79 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 19.75

3. การใช้ตัวอักษรภาษาไทย

รูปแบบตัวอักษร	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ	อันดับที่
แบบหัวกลม	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	297	74.25	1
แบบหัวขอบ	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	36	9.00	3
แบบหัวแฝงเร้น	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	56	14.00	2
แบบลายมือ	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	8	2.00	4
แบบประดิษฐ์	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	3	0.75	5

จากตาราง 10 เป็นการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น เรื่องการใช้ตัวอักษรภาษาไทย สำหรับบอกชื่อยา และรายละเอียดอื่นๆ บนฉลากยา ของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยเกณฑ์ที่ใช้คือ การหาค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ ตัวอักษรภาษาไทยแบบหัวกลม มีคะแนน 297 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.25

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ หารูปแบบมาตรฐานของฉลากยา และบรรจุภัณฑ์ยาที่สามารถระบุประเภทของยาและสรรพคุณในการใช้ยาได้ โดยมีสมมุติฐานของงานวิจัยว่า การใช้รูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสมสามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้และสรรพคุณของยาได้ โดยสนับสนุนด้วยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาจากทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของยา องค์ประกอบของฉลากยา องค์ประกอบทางเรขาคณิตที่จะใช้บนฉลากยา และกลุ่มเป้าหมาย โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและใช้ในการออกแบบ โดยข้อมูลจากทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ที่นำมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถามนั้นแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับยา ฉลากยา และกลุ่มเป้าหมาย
  - องค์ประกอบที่สำคัญของฉลากยาและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ยา
2. ข้อมูลด้านศิลปกรรมศาสตร์
  - การใช้สี
  - การใช้สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram)
  - การใช้ตัวอักษรภาษาไทย

หลังจากจัดทำแบบสอบถามแล้ว ต้องมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านยา 2 ท่าน และอาจารย์หรือนักออกแบบทางด้านเรขาคณิต 2 ท่าน

เมื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามแล้ว จึงนำไปสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญด้านยาจำนวน 10 ชุด เพื่อหาองค์ประกอบที่สำคัญตามลำดับ และกลุ่มประชากรที่มักซื้อยาทานเอง เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมาย

จากนั้น นำองค์ประกอบของฉลากยาที่เรียงลำดับความสำคัญ ไปวิเคราะห์ว่าในแต่ละองค์ประกอบ ควรใช้องค์ประกอบทางเรขาคณิตแบบใด โดยอ้างอิงจาก ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้รูปแบบขององค์ประกอบทางเรขาคณิตที่เหมาะสมแล้ว จึงนำไปจัดทำแบบสอบถามเพื่อหาองค์ประกอบทางเรขาคณิตที่เหมาะสมที่สุดที่จะใช้บนฉลากยา โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 400 ชุด ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้มาจากการสอบถามในแบบสอบถามชุดแรก ประกอบกับการวิเคราะห์กลุ่มผู้บริโภคจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้ทำการวิจัยตามกระบวนการข้างต้นแล้ว จึงนำผลลัพธ์จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งมี 2 แบบคือ การกำหนดคะแนน โดยต้องเป็นคำตอบที่ได้ตั้งแต่ 3 คะแนนขึ้นไป และวิธีการหาค่าร้อยละ

สรุปผลจากแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามชุดแรก สามารถสรุปองค์ประกอบของฉลากยา โดยเรียงลำดับความสำคัญ ตั้งแต่สำคัญมากที่สุด ถึงสำคัญปานกลาง ได้ดังนี้

อันดับที่ 1	วิธีการใช้ยา (ยาใช้ภายใน/ยาใช้ภายนอก)	มีคะแนนเฉลี่ย 4.8 คะแนน
อันดับที่ 2	ชื่อสามัญทางยา	มีคะแนนเฉลี่ย 4.5 คะแนน
อันดับที่ 3	ปริมาณและเวลาในการใช้ยา	มีคะแนนเฉลี่ย 4.4 คะแนน
	สรรพคุณ	มีคะแนนเฉลี่ย 4.4 คะแนน
อันดับ 4	ข้อห้าม / คำเตือน	มีคะแนนเฉลี่ย 4.3 คะแนน
	วันผลิตและหมดอายุ	มีคะแนนเฉลี่ย 4.3 คะแนน
อันดับ 5	ขนาดยา	มีคะแนนเฉลี่ย 3.5 คะแนน
อันดับ 6	ประเภทยาตามกฎหมาย	มีคะแนนเฉลี่ย 3.4 คะแนน

ส่วนกลุ่มประชากรที่จะใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายในแบบสอบถามชุดที่ 2 นั้น อยู่ในกลุ่ม อายุ 24-33 ปี เป็นกลุ่มวัยทำงานตอนต้น ซึ่งนอกจากจะนิยมซื้อยาใช้เองแล้ว ตามข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ยังเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดทันสมัย กระตือรือร้น และชอบความเปลี่ยนแปลง เหมาะที่จะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

จากผลสรุปลำดับความสำคัญขององค์ประกอบของฉลากยาแล้ว นำมาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบองค์ประกอบทางเรขาคณิตที่เหมาะสมกับองค์ประกอบของฉลากยาในแต่ละเรื่อง สรุปได้ดังนี้

1. การใช้สี

- ใช้กับองค์ประกอบของฉลากยาที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ การแยกวิธีการใช้ยาภายใน และภายนอก เพราะนอกจากจะเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดแล้ว ยังเป็นปัญหาสำคัญของการใช้ยาผิดอีกด้วย ดังนั้นการเลือกใช้สีมาเป็นตัวแทนของการแยก

ประเภทยา เพราะสี เป็นองค์ประกอบทางเรขาคณิตที่มีอิทธิพลมากที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่ปะทะสายตา และก่อให้เกิดการจดจำ

- ใช้กับองค์ประกอบของฉลากยาที่มีการบังคับใช้สีตามกฎหมาย คือ การแบ่งประเภทยาเป็น ยาอันตราย ซึ่งต้องใช้สีแดง และยา สามีญประจำบ้าน

2. การใช้สัญลักษณ์ภาพ

- ใช้กับองค์ประกอบของฉลากยาในส่วนที่เป็นข้อความ หรือเนื้อหาที่ต้องอธิบาย โดยจะใช้สัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) แทน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการใช้ยา และเพื่อความ เป็นสากลมากขึ้น ซึ่งองค์ประกอบของฉลากยาที่ใช้สัญลักษณ์ภาพแทน ได้แก่ วิธีการใช้ยา ในเรื่องของปริมาณ เวลา สรรพคุณของยา และข้อห้าม คำเตือน

3. การใช้ตัวอักษรภาษาไทย

- ใช้กับองค์ประกอบของฉลากยา ที่ไม่สามารถแทนด้วยสัญลักษณ์ภาพ หรือสีได้ ได้แก่ ชื่อสามัญทางยา ขนาดยา และวันผลิต / หมดยา

หลังจากการวิเคราะห์การเลือกใช้อีกองค์ประกอบทางเรขาคณิตบนฉลากยา และกำหนดกลุ่มเป้าหมายแล้ว จึงจัดทำแบบสอบถาม ชุดที่ 2 สรุปผลแบบสอบถามได้ดังนี้

1. การใช้สีสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ สีเขียว มีคะแนน 244 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 61.00

สี	ตัวอย่างสี	คะแนน	ร้อยละ
เขียว	ยาสามัญประจำบ้าน	244	61.00

2. การใช้สีสำหรับแยกยาภายใน / ภายนอก ค่าร้อยละมากที่สุดซึ่งคือ กลุ่มสีเขียว- ร้อน มีคะแนน 207 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 51.75

กลุ่มสี	ตัวอย่างกลุ่มสี		คะแนน	ร้อยละ
	ยาใช้ภายใน	ยาใช้ภายนอก		
กลุ่มสีเขียว - ร้อน			207	51.75

3. การใช้รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ รูปร่างแบบเรขาคณิต มีคะแนน 232 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 58

รูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
รูปร่างแบบเรขาคณิต (Geometric Form)		232	58

4. การใช้รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา และข้อห้าม/คำเตือน ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพแบบ ลายเส้นด้านนอก (Outline) มีคะแนน 189 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.25

รูปทรงของสัญลักษณ์ภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
แบบลายเส้นด้านนอก (Outline)		189	47.25

5. การใช้กรอบภาพสำหรับบ่งบอกวิธีการใช้ยา ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบ ภาพแบบวงกลม มีคะแนน 120 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.00

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
วงกลม		120	30.00

6. การใช้กรอบภาพเพื่อบ่งบอกสรรพคุณของยา ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบ ภาพแบบสี่เหลี่ยม มีคะแนน 71 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.75

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
สี่เหลี่ยม		71	17.75

7. การใช้กรอบภาพเพื่อบ่งบอกข้อห้าม/คำเตือน ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ กรอบ ภาพแบบสามเหลี่ยม มีคะแนน 79 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 19.75

กรอบภาพ	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
สามเหลี่ยม		79	19.75

8. การใช้ตัวอักษรภาษาไทย ค่าร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ ตัวอักษรภาษาไทยแบบหัวกลม มีคะแนน 297 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.25

รูปแบบตัวอักษร	ตัวอย่าง	คะแนน	ร้อยละ
แบบหัวกลม	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา	297	74.25

ยืนยันสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า

การใช้รูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสม สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้และสรรพคุณของยาได้ โดยสนับสนุนด้วยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาด้วย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจกงานวิจัยนี้ เป็นการนำเสนอรูปแบบมาตรฐานของฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปแบบใหม่ ที่เน้นการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ภาพและสีเป็นหลัก จึงมีข้อเสนอแนะจากประสบการณ์ส่วนตัว และคณะกรรมการผู้สอบวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ในแบบสอบถามชุดที่ 1 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเภสัชกรนั้น ควรมีการกระจายสถานที่ที่จะสอบถามให้มากกว่านี้ เพราะหากเภสัชกรผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีสถานที่ทำงานตามห้างสรรพสินค้าต่างๆ ก็เป็นไปได้ว่าจะมีแนวโน้มที่ผู้ชื้อยาส่วนใหญ่ จะมีช่วงอายุไม่หลากหลายมากนัก
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องขนาดของสัญลักษณ์ภาพที่เหมาะสม
3. ในการนำเสนอสิ่งใหม่แก่ประชาชนทั่วไปควรมีการจัดทำ สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อให้ทราบถึงสิ่งนี้ด้วย เช่น โฆษณาเพื่อให้ทราบว่าฉลากยาแบบใหม่ โดยอาจเป็นโฆษณาทางโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ต่างๆ ก็ได้

บทที่ 6

การออกแบบ

ในบทนี้เป็นการนำผลสรุปจากการวิจัย มาใช้ในการออกแบบรูปแบบมาตรฐานฉลากยา สำหรับประเทศไทย เพื่อพิสูจน์ว่าผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้งานได้จริง โดยจะประมวลเข้ากับแนวคิดทางการออกแบบของผู้วิจัยเอง มีรายละเอียด ดังนี้

ชื่อโครงการ (Title)

รูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาแนวทางการออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้
2. เพื่อหาแนวทางการออกแบบรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถระบุประเภทของยาตามสรรพคุณ
3. เพื่อหารูปแบบของสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถกำหนดรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้ได้
2. สามารถกำหนดรูปแบบมาตรฐานในฉลาก และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถระบุประเภทของยาตามสรรพคุณได้
3. สามารถกำหนดรูปแบบของสื่อ ที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาได้

กลุ่มเป้าหมาย กลุ่ม Generation Y

จำแนกกลุ่มเป้าหมายตามทฤษฎีประชากรศาสตร์ (Demographic)

- อายุ 24-33 ปี
เพศ ชายและหญิง
อาชีพ นักศึกษา พนักงานบริษัท ข้าราชการ

รายได้ ระดับกลางขึ้นไป

จำแนกกลุ่มเป้าหมายตามทฤษฎีจิตวิทยา (Psychographic)

- ทันสมัย
- มีความกระตือรือร้น
- แสวงหาความรู้ ยอมรับสิ่งใหม่ได้ดี
- รักสุขภาพ

ภาพที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย

แนวความคิด (Concept : What to Communicate)

Silence Pharmacist

สนับสนุนแนวคิด (Support)

ฉลาดกว่าที่ให้ข้อมูลเหมือนเภสัชกรให้ข้อมูลเอง

วิธีและลีลาที่ใช้ (Mood & Tone : How to Communicate)

ผลิตภัณฑ์ : นาฬิกาเตือน

ภาพที่ 2 Mood & Tone ของผลิตภัณฑ์

กลุ่มเป้าหมาย : ทັນสมัย

ภาพที่ 3 Mood & Tone ของกลุ่มเป้าหมาย

นักออกแบบ : เป็นมิตร

ภาพที่ 4 Mood & Tone ของผู้วิจัย

องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับภายในที่เป็นยาอันตราย

1. สี : วรรณะเย็น (สีเขียว) และสีแดง

2. สัญลักษณ์ภาพ : Pictogram ลักษณะเรขาคณิต รูปแบบลายเส้นด้านนอก
3. ตัวอักษรภาษาไทย : แบบหัวกลม

องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับภายในที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน

1. สี : สีวรรณะเย็น (สีเขียว) และสีเขียว

2. สัญลักษณ์ภาพ : Pictogram ลักษณะเรขาคณิต รูปแบบลายเส้นด้านนอก
3. ตัวอักษรภาษาไทย : แบบหัวกลม

องค์ประกอบเรขาคณิตที่ใช้สำหรับภายในที่เป็นยาอันตราย

1. สี : สีวรรณะร้อน (สีแดง) และสีแดง

2. สัญลักษณ์ภาพ : Pictogram ลักษณะเรขาคณิต รูปแบบลายเส้นด้านนอก
3. ตัวอักษรภาษาไทย : แบบหัวกลม

องค์ประกอบเรขศิลป์ที่ใช้สำหรับยาใช้ภายนอกที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน

1. สี : สีวรรณะร้อน (สีแดง) และสีเขียว

2. สัญลักษณ์ภาพ : Pictogram ลักษณะเรขาคณิต รูปแบบลายเส้นด้านนอก
3. ตัวอักษรภาษาไทย : แบบหัวกลม

การออกแบบสัญลักษณ์ภาพ (Pictogram)

1. การออกแบบสัญลักษณ์ภาพเพื่ออธิบายถึงวิธีการใช้ยา

1.1 วิธีการใช้ยา

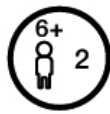

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์ภาพแสดงวิธีการใช้ยา

1.2 ปริมาณในการใช้ยา

ผู้ใหญ่

เด็ก
อายุ...ปี

สตรี
มีครรภ์

รูปภาพที่ 6 สัญลักษณ์ภาพแสดงปริมาณการใช้ยา

1.3 เวลาในการใช้ยา

เช้า

กลางวัน

เย็น

ก่อน
อาหาร

ระหว่างมื้อ

หลัง
อาหาร

ก่อนนอน

เมื่อมีอาหาร

ทุก...ชั่วโมง

รูปภาพที่ 7 สัญลักษณ์ภาพแสดงเวลาในการใช้ยา

2. การออกแบบสัญลักษณ์ภาพเพื่ออธิบายถึงสรรพคุณของยา

รูปภาพที่ 8 สัญลักษณ์ภาพแสดงสรรพคุณของยา

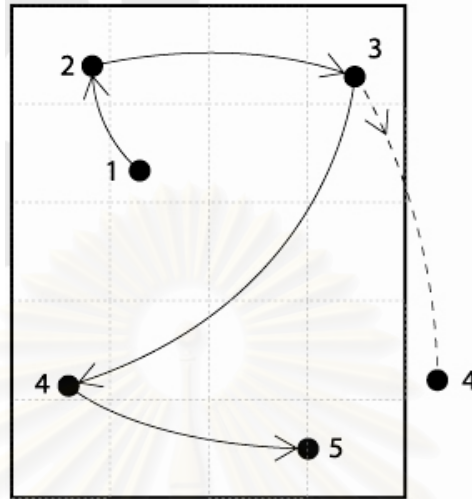
3. การออกแบบสัญลักษณ์ภาพเพื่ออธิบายถึงข้อห้ามคำเตือน

รูปภาพที่ 9 สัญลักษณ์ภาพแสดงข้อห้าม คำเตือนของยา

การใช้โครงสร้างในการจัดวางองค์ประกอบทางเรขาคณิต

ใช้โครงสร้างแบบตาราง ร่วมกับทฤษฎีสี่เหลี่ยมมุมฉาก

รูปภาพที่ 10 โครงสร้างแบบตารางร่วมกับสี่เหลี่ยมมุมฉาก

ผลการออกแบบ

โครงสร้างการจัดวางองค์ประกอบทางเรขาคณิตร่วมกับองค์ประกอบที่สำคัญบนฉลากยา

ชื่อและประเภทยา	+
ปริมาณการใช้ยา	
เวลา	
สรรพคุณ	
ข้อห้าม ค่าเตือน	
ประเภทตาม ก.ม.	วันหมดอายุ
ขนาดยา	

รูปภาพที่ 11 โครงสร้างการจัดวางองค์ประกอบทางเรขาคณิตและองค์ประกอบของฉลากยา

การออกแบบฉลากยา

1. ยาใช้ภายในที่เป็นยาอันตราย

รูปภาพที่ 12 ฉลากยาลดน้ำมูก (ยาใช้ภายในที่เป็นยาอันตราย)

2. ยาใช้ภายในที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน

รูปภาพที่ 13 ฉลากยาแก้ไอน้ำดำ (ยาใช้ภายในที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน)

3. ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาอันตราย

รูปภาพที่ 14 ฉลากยาหยอดตา (ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาอันตราย)

4. ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน

รูปภาพที่ 15 ฉลากยาทาแก้ผดผื่นคัน (ยาใช้ภายนอกที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน)

รูปภาพที่ 16 ฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาแบบต่างๆ

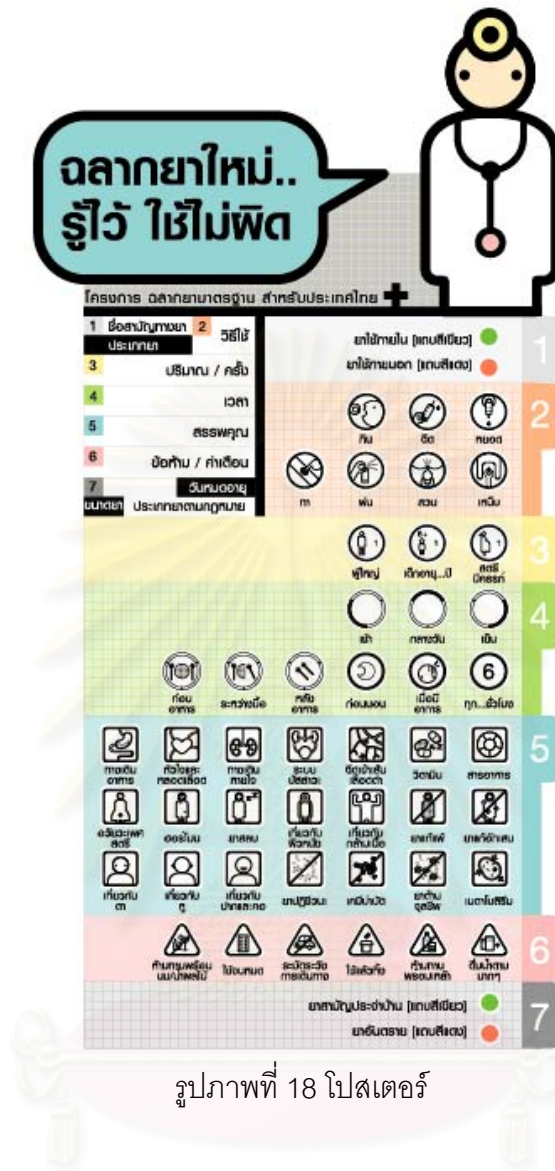
การออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์

1. แผ่นพับ

รูปภาพที่ 17 แผ่นพับ

2. โปสเตอร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- ณัฐพงษ์ หอมแยม. 2546. การใช้ภาพเชิงสัญลักษณ์สำหรับโฆษณาสถาบันทางสื่อวิทยุกระจายเสียง.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีเดช จิวบาง. 2536. แม่สีระบบต่างๆ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ธีระ ฉกาจนโรดม. 2545. ตลาดยาเซิงยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลิฟ แอนด์ ลิฟ.
- ปริญญา โรจน์อารยานนท์. 2544. แบบตัวพิมพ์ไทย. ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และ
คอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- รศ. พูนทรัพย์ ไสภาร์ตน์. 2537. หลักการैयाทั่วไป. สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- ภญ. พูลสุข จันทร์วัฒนเดชากุล . 2544. หยุดย้านว่ารู้. สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาล.
- มัทนี ผ่องเนตรพานิช. 2545. การใช้องค์ประกอบเรขาคณิตบนบรรจุภัณฑ์เพื่อสื่อบุคลิกภาพ
ผลิตภัณฑ์สุชนามัยเจริญพันธ์ุสำหรับวัยรุ่นหญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชา
านฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตสถาน. 2540. มาตรฐานโครงสร้างตัวอักษรไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- ลิตติพร ลิตติพานิช. 2544. การออกแบบเรขาคณิตบนบรรจุภัณฑ์อาหารเกษตรแปรรูปของกลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาานฤมิตศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รศ. ดร. วิทยา กุลสมบุรณ์. 2547. ฉลาดซื้อ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2535. ทฤษฎีสีเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน-
สโตร์.
- อาวิน อินทร์ซี่. 2543. การใช้ภาพประกอบเพื่อส่งเสริมบุคลิกตราสินค้าในงานโฆษณา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. 2543. ระบบป้ายสัญลักษณ์. บริษัท พลัส เพลส.
- Ota Yukio. 1987. Pictogram Design. (n.p.)
- Ralph Fabri. 2536. ทฤษฎีสี. แปลโดย สมเกียรติ ตั้งนโม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน-
สโตร์.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

พฤติกรรมผู้บริโภค

Generation Marketing Customize The Target

อะไรกำลังเกิดขึ้นกับการตลาดในยุคนี้ คุณแม่ใส่เสื้อที่ทำมาเพื่อขายคุณลูก, คุณตาขับรถที่ทำมาเพื่อขายคุณหลาน, คุณหลานใช้มือถือที่ทำมาเพื่อขายคุณอา, คุณอาใช้แป้งที่ทำมาเพื่อขายคุณเหลน ผู้บริโภครายได้น้อยใช้สินค้าราคาสูง ผู้ชายใช้เครื่องสำอางและเครื่องประดับผิวมากกว่าผู้หญิง ?!!!!

คำตอบก็คือ การตลาดกำลังเปลี่ยนแปลง จากบทเดิมที่ผู้บริโภคจะถูกอธิบายด้วยสถานะทางประชากรศาสตร์ (Demographic Profile) อายุ อาชีพ เพศ รายได้ เข้าสู่บทใหม่ที่เน้นมิติแห่งจิตวิทยาเบื้องลึกในใจ (Deeper Psychographic Profile)

คำจำกัดความของผู้บริโภคในยุคนี้ ไม่สามารถอาศัยวิธีคิดเดิมๆ จัดผู้บริโภคเป็นกลุ่มๆ แยกตามอายุ อาชีพ เพศ และรายได้โดยลำพังอีกต่อไปแล้ว เมื่อเข้าสู่ทศวรรษนี้ ผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญสูงขึ้นเป็นทวีคูณ นักการตลาดจึงจำเป็นต้องปรับบริบทกันใหม่ ทำความเข้าใจผู้บริโภคในมิติเชิงซ้อน ค้นหาตัวตนผู้บริโภคด้วยมิติเชิงลึก

หากยึดวิธีคิดแบบเดิมๆ สิ่งที่จะเกิดขึ้นอาจจะอยู่ในรูปแบบ 3 ลักษณะ คิดแบบเดิมและถูก แบบนี้ถือว่าโชคดีมหาศาล สินค้าออกแบบมาถูกต้อง สร้างแบรนด์ได้เหมาะสม คู่แข่งตามไม่ทัน แต่เชื่อหรือไม่ ว่าชีวิตจริงของนักการตลาดไม่เคยโรยด้วยกลีบกุหลาบ สิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นบ่อยๆ คือรูปแบบที่ 2 หรือ 3 คือ คิดพลาดผลรับได้ หรือ คิดพลาดผลพลาด

รูปแบบคิดพลาดผลรับได้คือ กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้แบบหนึ่ง แต่เมื่อวางตลาดแล้วกลับเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้บริโภคแบบหนึ่งๆ ไหนๆ ก็ไหนๆ ก็ขายกันแบบนั้นแหละ เหมือนสมัยยุคหนึ่งที่น่าอายอุทัย เคยเป็นที่นิยมของสาวๆ นำมาทาแก้มให้แดง แทนที่จะผสมน้ำตม หรือกรณีที่รถยนต์แบรนด์หนึ่ง ที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยทำงาน แต่กลับได้รับความนิยมในกลุ่มสูงอายุ เป็นต้น กรณีนี้ถือว่าโชคดีแบบแปร่งๆ รายได้ก็ไหลมาเทมาตามสมควร แต่ทุกอย่างไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายเดิมที่วางไว้

รูปแบบที่มีโอกาสเกิดได้สูง คือ สินค้าออกแบบมาผิดพลาด ไม่โดนใจกลุ่มเป้าหมาย หรือรูปแบบการสื่อสารตรงใจกลุ่มเป้าหมาย แต่คุณสมบัติสินค้าไม่ตรงใจ กรณีนี้เรียกได้อย่างเดียวว่า คิดพลาดผลพลาด ถือเป็นคราวเคราะห์สุดๆ แก้ไปแก้มา มีแต่เสียเงิน รังแต่จะเสียใจ โทษคนอื่นไปก็งั้น สุดท้ายก็ต้องถอนตัว ออกจากตลาด หรือยืนอยู่แบบแกนๆ

วันนี้เราต้องปรับปรับทัศนคติใหม่หมด คงต้องหันมาทำความเข้าใจคนไทยแบบว่า แต่ละคนแต่ละกลุ่ม เป็นคนแบบไหน ลำพังอ้างอิงตำราฝรั่งแต่เพียงอย่างเดียว ดูจะไปไม่ค่อยรอด คิดอะไรออกมาก็ถูกหลักเกณฑ์หมด แต่ทำไมยอดขายไม่ดี ภาพลักษณ์ไม่ชัด

In Search of The Self

ผลพวงของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในโลกปัจจุบันทำให้เกิดมิติใหม่ทางการตลาด ซึ่งเป็นข้อกังขาของนักการตลาด นิตยสาร BrandAge และบริษัทซูโอ เซ็นโก (ประเทศไทย) จำกัด มหาชน จึงได้ทำโครงการวิจัยร่วมกันในปลายปี 2547 เพื่อศึกษาค้นคว้าผู้บริโภคที่มีบทบาทโดดเด่นอยู่ในตลาดทุกวันนี้

เป้าหมาย ก็คือ การศึกษาและทำความเข้าใจผู้บริโภคที่เป็นผู้ตัดสินใจซื้อสินค้า และมีบทบาทสำคัญในการซื้อสินค้าอายุตั้งแต่ 18-63 ปี เพื่อทำความเข้าใจและหาคำอธิบายถึงผู้บริโภคเหล่านั้นในเชิงจิตวิทยาให้ลึกซึ้งและชัดเจน ว่า ตัวตน (The Self) ของคนเหล่านั้นเป็นใคร !?!

จากแนวคิดแบบสากลที่แบ่งกลุ่มผู้บริโภคออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1 กลุ่ม Gen-B หรือ Boomer Generation ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 44-63 ปี
- 2 กลุ่ม Gen-X ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 34-43 ปี
- 3 กลุ่ม Gen-Y ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 24-33 ปี
- 4 กลุ่ม Gen-M หรือ Millennial Generation ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคที่อายุระหว่าง 17-23 ปี

ซึ่งกำลังจะเติบโตเป็นผู้บริโภคคลื่นลูกใหม่ที่จะทำหน้าที่กำหนดเทรนด์การบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ให้แก่สังคม

งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อทำการศึกษาดำเนินการของตัวตนของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม ว่าลึก ๆ แล้ว เขาคิดอย่างไร นักการตลาดควรจะวางแผนกลยุทธ์อย่างไร จึงสามารถตอบสนองความต้องการของเขาเหล่านั้น

Definition of The Gens

Gen-B หมายถึงกลุ่ม Generation Boomer หรือ Baby Boomer Generation ซึ่งมีอายุปัจจุบันในช่วง 40-63 ปี เป็นผู้บริโภคที่เกิดภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หรือมีชีวิตในวัยเด็กเล็กขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ประเมินกันว่าในอเมริกามีจำนวนเด็กที่เกิดในช่วงระยะเวลาดังกล่าวสูงถึง 78 ล้านคน

ผู้บริโภครุ่นนี้ได้ชื่อว่าเป็น Boomer เพราะถือกำเนิดขึ้นพร้อมๆ กันในปริมาณมาก ภายหลังจากสงครามสงบแล้ว ปัจจุบัน นักการตลาดในหลายๆ ประเทศพุ่งเป้าเน้นทำการตลาดกับกลุ่ม Gen-B เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่, มีกำลังซื้อ มีศักยภาพในการบริโภคสินค้า

อีกทั้งเป็นผู้บริโภคที่มีทัศนคติที่ดีต่อการซื้อจ่ายใช้สอยสินค้าเพื่อตัวเอง และบุคคลใกล้ชิด ผู้บริโภครุ่นนี้หากกำลังทำงานอยู่ก็กำลังสะสมเงินเพื่อใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุข สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตามใจปรารถนา หากเลิกทำงานแล้ว ก็เป็นผู้บริโภคที่พร้อมจะซื้อสินค้าตามความต้องการของตน

อย่างไรก็ตาม คนรุ่นนี้จึงเป็นคนที่รู้คุณค่าของเงิน บำรุง มุมนะเพื่อสร้างฐานะให้กับครอบครัว แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อยมีลูกเร็ว มักนิยมรับราชการ เพราะเชื่อว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

แบรนด์ที่คนกลุ่มนี้คุ้นเคย ก็จะเป็นแบรนด์ดั้งเดิมอย่างธนาคารออมสิน, ธนาคารกรุงไทย, ผู้เย็นยี่อ, จักรซิงเกอร์, รถไฟล์กเต่า, นมตราหมี, เบียร์สิงห์ หรือผงซักฟอกแพ็บ เป็นต้น

Gen-X หมายถึง Generation X หรือ X Generation ซึ่งมีอายุปัจจุบันในช่วง 34-39 ปี บางตำราอาจจะกำหนดช่วงอายุของ Gen-X ไว้ต่ำถึงผู้ที่มีอายุ 26 ปี ในประเทศไทยเองก็เคยแบ่งกลุ่ม Generation X ออกมาเป็นกลุ่มย่อย แล้วเรียกว่า Yuppies

Yuppies เป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวสมัยนั้นที่มีรายได้สูง มีกำลังซื้อสินค้าแบรนด์เนมดัง ๆ เป็นห่วงเป็นใยในเรื่องของภาพลักษณ์ กล้าที่จะใช้จ่ายฟุ่มเฟือย หลายคนนิยมใช้บัตรเครดิต ใช้นาฬิกาโรเล็กซ์ แวนเรย์แบน รถบีเอ็มดับเบิลว เครื่องใช้ไฟฟ้าไซนี หรือกระทั่งดื่ม Johnnie Walker Black Label

อย่างไรก็ดี Gen-X เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่อาจจะเป็ลูกหรือหลานของ Gen-B เป็นผู้ที่เกิดมาพร้อมๆ กับความสับสนในชีวิต หลากๆ คนที่เป็น Gen-X เคยผ่านชีวิตวัยบุปผาชน เคยมีอิสระในการดำรงชีวิต แต่เมื่อวันเวลาผ่านไปก็เริ่มทำงานอย่างจริงจัง แต่มีอิสระ เนื่องจากสภาพโดยรวมของเศรษฐกิจดีกว่าสมัยที่ Gen-B อยู่ในวัยทำงาน จึงทำให้ Gen-X สามารถเลือกงานได้มากกว่าสามารถตั้งเงื่อนไขให้แก่ที่ทำงานได้ว่าตนเองต้องการทำงานแบบไหน เมื่อไร และอย่างไร

สภาพความเป็นอยู่ของ Gen-X เมื่อเปรียบกับ Gen-B ในขณะที่มีอายุเท่ากันจึงต่างกันมาก Gen-B ทำงานในลักษณะดิ้นรน ใช้แรงงาน รายได้น้อย และมักจะทำงานคนเดียว ในขณะที่ Gen-X ทำงานในลักษณะใช้ความคิด สมาชิกหลักในครอบครัวทำงานทั้งสองคน รายได้ดีทั้งคู่ ใช้ชีวิตแบบคนทันสมัย และหลายๆ คนเป็นหัวหน้างานของ Gen-B ที่อายุมากกว่า ประสบการณ์มากกว่า แต่การศึกษาต่ำกว่า

Gen-Y หมายถึง Y-Generation หรือ Why Generation เป็นผู้ที่เกิดมาพร้อมกับความสงสัยในความต่างทางความคิดของ Gen-B ที่อาจจะเป็นญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว และ Gen-X ซึ่งอาจจะเป็นผู้ให้กำเนิด ในขณะที่สมาชิก Gen-B ในบ้านอาจจะเรียกร้องให้ Gen-Y ทำตัวอยู่ในกรอบ แต่สมาชิกที่เป็น Gen-X กลับกระตุ้นให้ Gen-Y เป็นตัวของตัวเอง และท้าทายสิ่งที่เป็นอยู่เดิม Gen-Y จึงมักจะสับสน แต่ก็มีความต้องการที่จะสำเร็จในทุกอย่างที่สนใจอย่างรวดเร็วกว่า Gen-B และ Gen-X

โดยทั่วไปแล้ว Gen-Y เป็นผู้บริโภครุ่นที่ใจร้อน ต้องการเห็นผลสำเร็จทุกอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเชื่อในศักยภาพของตนเอง และเชื่อว่าจะมีความพร้อมด้านฐานะทางการเงินที่มักจะได้รับการสนับสนุนจาก Gen-X ซึ่งมีรายได้ดี

คน Gen-Y เชื่อว่าการประสบความสำเร็จในชีวิตจะเกิดขึ้นต้องทำงานหนัก ทำให้มีการแต่งงานช้าลง ไม่ถึง 30 ไม่แต่งงาน ถ้ามีแฟนแล้วแฟนมีอุปสรรคกับงาน ก็เลิกกับแฟน เลือกลงาน คนกลุ่มนี้มักเปลี่ยนงานบ่อย มีการบริหารเงินจากเครื่องมือต่าง ๆ คนกลุ่มนี้จึงมีเครดิตการ์ดมากกว่า 1 ใบ มีการใช้บริการประเภท Personal Credit มากขึ้น

Gen-M หรือ Millennial Generation หมายถึงกลุ่มผู้บริโภครุ่นเยาว์ ซึ่งมีอายุปัจจุบันในช่วง 18-24 ปี บางตำราอาจจะครอบคลุมอายุต่ำกว่า 18 ปี บ้างก็เรียกคนกลุ่มนี้ว่า "เด็กแนว"

ผู้บริโภครุ่นนี้ เป็นผู้บริโภครุ่นที่เติบโตมาและได้รับการดูแลเสมือนเป็น ไข่มุกในหีบ (The Precious) ผู้ปกครองทุกคนในครอบครัวซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ ได้แต่พร่ำสอนและดูแลเพื่อไม่ให้สมาชิกในกลุ่มนี้ต้องตกอยู่อำนาจของสิ่งชั่วร้าย และชั่วร้ายที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต อาทิ ยาเสพติด รายการทีวีมอมเมา บุหรี่ สุรา รายการบันเทิงชั่วร้าย พฤติกรรมก้าวร้าว การติดเชื่อเฮดส์ การตั้งครุฑในวัยไม่สมควร เป็นต้น

Gen-M จัดได้ว่าเป็นผู้บริโภครุ่นแห่งความหวัง (Generation of Hope) ที่ผู้ใหญ่ในหวังว่าจะมีชีวิตอยู่และแก้ไขความผิดพลาดที่ตนเคยทำในอดีต คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับคอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ ไม่ชอบเป็นลูกจ้าง มีความต้องการเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก มีความอิสระในตัวเองค่อนข้างสูง มีแนวทางเป็นของตัวเองชัดเจน ไม่เหมือนใคร และไม่ยอมให้ใครเหมือน ชอบดู Channel V, MTV

ข้อมูลเกี่ยวกับยา

การใช้ยาแผนปัจจุบัน

ไม่ว่าจะเป็นการใช้ยาโดยการเลือกซื้อด้วยตนเอง หรือโดยการจ่ายจากแพทย์ผู้ตรวจ เราควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ยา เพื่อให้ได้ผลในการรักษาเต็มที่และเกิดผลเสียจากการใช้ยาน้อยที่สุด ดังนี้

1. ใช้ยาให้ถูกโรคหรือถูกขนาน ก่อนใช้ยารักษาหรือบรรเทาอาการที่เกิดขึ้น ควรศึกษาก่อนว่าอาการนั้นเกิดจากสาเหตุใด และควรใช้ยาขนานใดให้ตรงกับอาการหรือสาเหตุนั้น เช่น ปวดท้อง เป็นเพราะท้องผูกหรือท้องเสีย หรืออาหารไม่ย่อย การใช้ยาแก้ปวดท้องจากสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งไม่เหมือนกัน

2. ใช้ยาให้ถูกกับบุคคล ปฏิบัติการตอบสนองต่อยาในแต่ละบุคคลจะต่างกัน โดยเฉพาะต่างเพศหรือต่างวัย เด็กและคนชราจะตอบสนองต่อยาไวกว่าบุคคลในวัยรุ่นหรือวัยกลางคน ยาบางชนิดใช้ได้กับสตรีเท่านั้น ยาบางชนิดห้ามใช้ในสตรีมีครรภ์และเด็ก เช่น เตตราไซคลิน ดังนั้น จึงไม่ควรนำยาของบุคคลหนึ่งมาใช้กับอีกบุคคลหนึ่งที่ต่างเพศต่างวัยกัน หากจำเป็นต้องศึกษาจากผู้รู้ก่อน

3. ใช้ยาให้ถูกเวลา ช่วงห่างของเวลาในการใช้ยาแต่ละครั้ง ควรมีระยะเท่า ๆ กัน เช่น ถ้ายานั้นต้องใช้วันละ 4 ครั้ง เราอาจจะใช้ยานั้นเมื่อเวลา 7.00, 12.00, 17.00 และ 22.00 น. (ห่างกัน 5 ชั่วโมง ทุกช่วง, ช่วงเวลานอน เป็นช่วงที่ต้องอนุโลม) การที่โดยทั่วไปกำหนดมื้ออาหารหลักในการใช้ยารับประทานก็เพื่อสะดวกแก่การจ่ายรับประทาน ส่วนใหญ่ (ที่ไม่ระบุว่าต้องรับประทานหลังอาหารทันที) ไม่จำเป็นต้องยึดมื้ออาหารเป็นหลักก็ได้ หากเราสามารถนับช่วงเวลาที่เหมาะสมเองได้ และมั่นใจว่าจะไม่ลืมรับประทานยา ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าปริมาณยาในกระแสเล็ดจะอยู่ในระดับที่สม่ำเสมอ ไม่ต่ำเกินไปจนไม่มีผลในการรักษา หรือสูงเกินไปจนเกิดพิษ

สำหรับการรับประทานยาตามมื้ออาหาร ควรปฏิบัติดังนี้

“ก่อนอาหาร” ต้องรับประทานยานั้น ก่อนอาหารครึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมง อย่างน้อยที่สุดคือครึ่งชั่วโมง ถ้าลืมรับประทานยาในช่วงดังกล่าว จะต้องรับประทานเมื่ออาหารมือนั้นผ่านพ้นไปแล้วอย่างน้อย 1 ชั่วโมง นั่นคือมุ่งหมายให้รับประทานยานั้นตอนท้องว่าง จะช่วยในการดูดซึมยาผ่านผนังกระเพาะอาหารเข้าสู่เส้นเลือดเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ไม่ถูกรบกวนด้วยอาหาร นอกจากนี้ยาบางประเภท เช่น ยาปฏิชีวนะจะถูกทำลายได้ง่ายโดยน้ำย่อยอาหารที่หลั่งออกมาโดยอัตโนมัติเมื่อเริ่มรับประทานอาหาร การรับประทานยาปฏิชีวนะซึ่งจะต้องรับประทานขณะท้องว่างจริง ๆ

“หลังอาหาร” จะรับประทานยานั้นภายหลังการรับประทานอาหารไปแล้วนานเท่าใดก็ได้ เช่น รับประทานยานั้นหลังจากเสร็จสิ้นการรับประทานอาหารทันที หรือ 15 นาทีไปแล้วก็ได้ แสดงว่ายานั้นไม่มีผลเสียต่อกระเพาะอาหารและอาหารไม่มีผลต่อการได้รับยานั้นมาก แต่ถ้าระบุว่า “หลังอาหารทันที” จะต้องรับประทานยานั้นหลังเสร็จสิ้นการรับประทานอาหารทันทีเท่านั้น หรือ

อาจรับประทานยานี้ในระหว่างมื้ออาหาร (ที่เรียกว่ารับประทานยาพร้อมอาหาร) เหตุที่ต้องรับประทานนี้ เนื่องจากยานี้มีฤทธิ์กัดกร่อนผนังกระเพาะ ซึ่งจำเป็นต้องใช้อาหารเป็นเกราะกำบังไว้มิให้ยาสัมผัสกับผนังโดยตรง ถ้าหากมีความจำเป็นต้องรับประทานยาพวกนี้ในขณะที่ห่างจากเวลาอาหารมื้อต่าง ๆ แล้ว เช่น มื้อก่อนนอนอาจกระทำได้โดยรับประทานของว่างหรือผลไม้ หรือถ้าไม่มีให้ดื่มน้ำตามมาก ๆ เพื่อเจือจางความเข้มข้นของยาให้ลดลง จะช่วยลดการระคายเคืองผนังกระเพาะอาหาร

การรับประทานยาเคลือบผนังกระเพาะอาหารหรือยาลดกรด เพื่อรักษาแผลในกระเพาะอาหาร ควรรับประทานหลังอาหารไปแล้วประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง หรือก่อนอาหาร 1 ชั่วโมง เพื่อให้ยานี้ทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีอาหารเป็นเครื่องกีดขวาง

การรับประทานยาระบายแก้ท้องผูก จะต้องมีความเข้าใจว่า ยานี้จะออกฤทธิ์หลังจากรับประทานเข้าไปแล้ว 6 - 8 ชั่วโมง ดังนั้น หากต้องการให้เกิดการถ่ายอุจจาระในตอนเช้าจะต้องรับประทานยานี้ก่อนนอน หรือหากต้องการถ่ายอุจจาระตอนค่ำ จะต้องรับประทานยานี้ตอนเช้า เป็นต้น

การรับประทานยาแก้ไอ เจียน แก้วปวดท้อง มักนิยมให้รับประทานก่อนอาหารเป็นเวลาประมาณ 20 - 30 นาที เพื่อมิให้เกิดอาการเมื่อเริ่มรับประทานอาหารเข้าไป

การรับประทานยาขับปัสสาวะ (ใช้ในโรคความดันโลหิตสูง เพื่อลดปริมาณน้ำในร่างกายซึ่งจะมีผลให้ความดันโลหิตลดลง) นิยมให้มื้อเช้าหรือกลางวันเท่านั้น เนื่องจากถ้าให้มืดยามเย็นจะทำให้คนไข้ต้องตื่นกลางดึกเพื่อลุกขึ้นมาปัสสาวะ ทำให้ร่างกายพักผ่อนได้ไม่เต็มที่

4. ใ้ยาให้ถูกวิธี การใ้ยารับประทานหรือยาฉีด ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายใ้ยานี้เข้าสู่กระแสเลือด (ถ้าเป็นยารับประทาน) ยาจะถูกดูดซึมผ่านผนังกระเพาะอาหารเข้าสู่กระแสเลือด) หลังจากนั้นจะกระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และเข้าสู่จุดที่ต้องการออกฤทธิ์ ส่วนหนึ่งผ่านตับเพื่อผ่านกระบวนการทำลาย และขับออกทางน้ำดีในลำไส้ ในที่สุดก็ขับออกมากับอุจจาระ บางส่วนก็ขับออกทางปัสสาวะ เหงื่อ หรือน้ำคัดหลังต่าง ๆ ที่ระเหยได้ออกมาทางลมหายใจ

ยารับประทานบางชนิดออกฤทธิ์โดยไม่ถูกดูดซึมผ่านผนังกระเพาะอาหารเข้าสู่กระแสเลือด เช่น ยาระบายพาริฟีน ยาพวกนี้จะเคลื่อนผ่านไปยังลำไส้ และขับถ่ายออกมากับอุจจาระ

ไม่ควรนำยาฉีดไปรับประทานหรือใช้เป็นยาทาภายนอก เพราะนอกจากจะทำให้สิ้นเปลืองเงินแล้ว ยังอาจทำให้เกิดอันตรายหรือไม่ได้ผลในการรักษาด้วย

ยาเม็ดบางชนิด จะมีผลเสียต่อผู้ใช้ ถ้ามีการบดหรือทำให้แตกก่อนใช้ เช่น ยาระบายบางชนิด ขณะที่ยาเม็ดบางชนิดต้องเคี้ยวให้ละเอียดก่อนกลืนพร้อมน้ำ จึงจะได้ผลเต็มที่ เช่นยาเม็ดสำหรับเคลือบแผลในกระเพาะอาหาร ยาเม็ดบางชนิดต้องอมใต้ลิ้น เช่น ยาขยายหลอดเลือดที่หัวใจ ยาเม็ดบางชนิดต้องอมไว้ในปาก เช่น ฟลูออไรด์เคลือบฟัน, ยาอมแก้เจ็บคอ เป็นต้น นอกจากนี้ ไม่ควรนำยาเม็ดไปบดแล้วใช้เป็นยาทาภายนอก เพราะจะทำให้เกิดการดูดยาหรือแพ้ยาได้ง่าย

การใช้ยาภายนอก โดยทั่วไปไม่ได้มุ่งหมายให้เกิดการดูดซึมผ่านเข้ากระแสเลือด แต่ต้องการให้ออกฤทธิ์เฉพาะที่ เช่น ยาทาผิวหนัง ยาหยอดตา ยาหยอดหู เป็นต้น แต่ผิวหนังสามารถดูดซึมยาเข้าสู่กระแสเลือดได้เช่นกัน ดังนั้น การใช้ยาทาภายนอกบ่อย ๆ ควรคำนึงถึงอันตรายอันเกิดการการสะสมเข้าสู่ภายในร่างกายด้วย การใช้ยาทาควรทาบาง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้จะระบุเป็นอย่างอื่น ที่ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งคือ การพลั่งผลหรือรับประทานยาภายนอก มีคนใช้จำนวนมากน้อยที่ต้องเข้าโรงพยาบาลเนื่องจากไม่สังเกตฉลากข้างภาชนะที่บรรจุว่า “ยาภายนอก ห้ามรับประทาน”

ยารับประทานบางชนิดจะต้องดื่มน้ำมาก ๆ ทั้งในขณะที่กำลังกินยา และระหว่างวันที่ใช้ยานั้น ๆ เนื่องจากจะช่วยลดการทำลายเนื้อเยื่อของไตที่เกิดจากพิษของยา เช่น ยาซัลฟา เป็นต้น หรือเนื่องจากยานั้นต้องการปริมาณน้ำจำนวนมากในการออกฤทธิ์ เช่น ยาระบาย ประเภทที่พองตัวได้ เมื่อถูกน้ำ เป็นต้น

ยาบางชนิดห้ามรับประทานพร้อมนม เนื่องจากจะขัดขวางการดูดซึมของตัวยาผ่านผนังกระเพาะ เช่น ยาเตตราไซคลิน ยาบางชนิดห้ามรับประทานพร้อมน้ำผลไม้ หรือเครื่องดื่มที่มีฤทธิ์เป็นกรด เนื่องจากจะทำให้ตัวยาถูกทำลายลงได้ ได้แก่ ยาปฏิชีวนะต่าง ๆ

ยาประเภทบำบัดหรือบรรเทาอาการที่มักระบุไว้ว่า ทุก 4 - 6 ชั่วโมง เวลามีอาการ ให้รับประทานเฉพาะเมื่อมีอาการเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องรับประทานอย่างต่อเนื่องถ้าไม่มีอาการนั้น ๆ แล้ว หากรับประทานในขณะที่ไม่มีอาการจะมีผลเสียมากขึ้น เช่น ยาแก้ท้องเสีย ยาแก้ปวด ยาลดไข้ ยาแก้ไอ เจียน ยาแก้ปวดท้อง ยาแก้ปวดศีรษะ ยาลดน้ำมูก ยาแก้แพ้ เป็นต้น

5. ใช้ยาให้ถูกขนาด ใช้ให้ตรงกับขนาดที่ระบุเท่านั้น การลืมนับรับประทานยา ให้รับประทานขนาดเดิมทันทีเมื่อนึกได้โดยไม่ต้องเพิ่มขนาดยา

การใช้ยาด้านจุลชีพ ไม่ว่าจะเป็ดยาภายในหรือยาภายนอก จะต้องใช้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนยานั้นหมด ไม่ควรหยุดกลางคันแม้จะไม่มีอาการเจ็บป่วยใด ๆ แล้ว เนื่องจากอาจกลับเป็นขึ้นใหม่ และในครั้งต่อไปจะรักษายากขึ้น

การใช้ยาน้ำรับประทาน ควรใช้ข้อตวงมาตรฐานที่ให้มากับยาเท่านั้น

1 ช้อนโต๊ะ = 15 ซีซี.

1 ช้อนชา = 5 ซีซี.

(ดังนั้น 1 ช้อนโต๊ะ = 3 ช้อนชา)

(โดยทั่วไป 2 ช้อนคาว = 1 ช้อนโต๊ะ)

1 แก้ว = 240 ซีซี.

จะเห็นได้ว่าข้อแนะนำดังกล่าว จะเอ่ยถึงการรับประทานยาเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นวิธีที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผลการรักษาได้มากกว่ายาที่ใช้ภายนอก ส่วนยาชนิดนั้นเป็นหน้าที่เฉพาะของบุคลากรสาธารณสุข จึงขอไม่นำมาลงไว้ ณ ที่นี้ ทั้งนี้กรณีต่าง ๆ เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ยังมีรายละเอียดอีกมากที่ผู้ใช้ยาจะต้องศึกษาจากซองยา ฉลากยา หรือจากผู้จ่ายยาก่อนใช้ยาทุกชนิด

อันตรายจากการใช้ยา

ยาทุกชนิดมีอันตราย แม้แต่วิตามินหรือที่เข้าใจกันว่าเป็นยาบำรุง หากรับประทานเกินขนาดหรือพรั่าเพรี้อ อันตรายจากการใช้ยามักเกิดจากการใช้ยาผิด (ผิดโรค, ผิดบุคคล, ผิดเวลา, ผิดวิธี, ผิดขนาด) และพิษของยา (เมื่อใช้ถูกทุกประการ)

อันตรายที่เกิดขึ้นได้แก่

1. การแพ้ยา อาการที่ปรากฏมีตั้งแต่อาการทางผิวหนัง เป็นผื่นคัน ลมพิษ ผื่นเก็รียมใหม่ ปากไหม้ บวม หอบ หยุดหายใจ จนถึงตายได้ อาการจะปรากฏเฉพาะบางคน และเฉพาะบางชนิดของยาเท่านั้น ถ้ามีการแพ้ยาให้หยุดใช้ยาทันที และปรึกษาบุคลากรสาธารณสุข

2. อาการข้างเคียงของยา เช่น ยาลดน้ำมูก มีฤทธิ์ไม่พึงประสงค์คือ ทำให้ง่วงนอนด้วย ดังนั้น ควรศึกษาอาการข้างเคียง เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นด้วย มีอุบัติเหตุจำนวนมากน้อยที่ผู้ขับขี่ยวดยาน หรือผู้ทำงานที่เสี่ยงอันตรายต้องประสบเนื่องจากรับประทานยาลดน้ำมูกนี้

3. การติดยา ซึ่งเมื่อขาดยา จะทำให้เกิดอาการผิดปกติขึ้น หรือการเสพยาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานาน ก็จะทำให้เกิดโรคที่รุนแรงเพิ่มขึ้น

4. พิษของยาโดยตรงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่

พิษต่อตับ เช่น พาราเซตามอล

พิษต่อไต เช่น ซัลฟา

พิษต่อกระเพาะอาหาร เช่น แอสไพริน สเตียรอยด์ (เพรดนิโซโลนเด็กซ์าเมทาโซน)

พิษต่อหัวใจ เช่น กานามัยซิน สเตอริบโตมัยซิน

พิษต่อการสร้างเม็ดเลือด เช่น ไตพัยโรน คลอแรมเฟนิคอล เฟนิลบัวดาไซน
พิษต่อทารกในครรภ์ ได้แก่ ยาเกือบทุกชนิด แม้กระทั่งวิตามินเกินขนาด ฯลฯ

ความเข้าใจผิดต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้ยาอยู่เนื่อง ๆ ที่พบบ่อยได้แก่

1. ความเชื่อที่ว่ายาชุดเป็นยาแรง ยาดี และราคาถูก ยาชุดที่ลอบขายกันมีหลายสรรพคุณ ได้แก่ ยาชุดแก้หวัด ยาชุดแก้ปวด ยาชุดทำให้อ้วน ยาชุดแก้หอบ เป็นต้น ยาชุดเหล่านี้มักประกอบด้วย ยาเม็ดตั้งแต่ 3 เม็ดขึ้นไป ประกอบด้วย ยารักษาอาการนั้น ๆ ยาต้านจุลชีพ ยาวิตามิน และยาในกลุ่มสเตียรอยด์ (เช่น เพรดนิโซโลนเด็กซ์าเมทาโซน) อย่างละ 1 - 3 เม็ดด้วยกัน ราคาทุนโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในราว 0.50 - 2 บาท ราคาขายโดยทั่วไปประมาณ 3 - 10 บาท/ชุด ซึ่งจัดว่าราคาแพง

อันตรายจากยาชุดที่เห็นได้ชัดเจนคือ ถ้าใช้เป็นประจำ ยาในกลุ่มสเตียรอยด์ที่ผสมอยู่นั้นจะทำให้ผู้ใช้ยาเป็นแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้ เป็นโรคไต เป็นโรคความดันโลหิตสูง เป็นโรคหัวใจ กระดูกผุ เจ็บไข้ได้ป่วยได้ง่าย (ภูมิคุ้มกันทานลดลง) เมื่อป่วยแล้วรักษายาก

ถามว่าผู้ขายใส่ยาชนิดนี้ลงไปยาชุดเพื่ออะไร ตอบได้ทันทีว่ายาชนิดนี้จะทำให้ผู้ใช้ยารู้สึกดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในระยะเวลาอันสั้น (แต่ส่งผลเสียในระยะยาว) เป็นเพียงการบดบังอาการเท่านั้น มิใช่เป็นการรักษาอย่างถูกต้อง และเมื่อใช้ยานี้แล้วจะทำให้หันกลับไปใช้ยาอื่นไม่ได้ ผลทำให้ต้องพึ่งพิงยาชุดตลอดไป

อันตรายที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งคือ การได้รับยาที่เสื่อมสภาพ เนื่องจากหมดอายุแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาต้านจุลชีพที่ใส่ลงในยาชุด นอกจากจะทำให้ไม่ได้ผลในการรักษาแล้ว ยังเป็นอันตรายต่อร่างกายด้วย

2. ความเชื่อที่ว่ายาบ้าทำให้ตาสว่าง ยาบ้าเป็นยาที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศเลิกใช้แล้ว แต่ยังคงลักลอบเข้ามาผลิต และจำหน่ายอยู่เนื่อง ๆ มักทำในรูปยาเม็ด เป็นยากระตุ้นสมองให้ตื่นตัว แต่เมื่อหมดฤทธิ์ ร่างกายจะอ่อนเพลียอย่างมาก ทำให้เกิดการหลับใน (ตาค้าง) เกิดอันตรายได้ง่ายต่อผู้ที่กำลังปฏิบัติงานเสี่ยงอันตราย นอกจากนี้ การเสพเป็นประจำยังทำให้เกิดอาการทางประสาทหลอนและคลุ้มคลั่งได้อีกด้วย

3. ความเชื่อที่ว่ายาชูกำลังคือ สิ่งที่ปลอดภัยและทำให้แข็งแรง ยาชูกำลังที่ใช้กันอยู่ดาษดื่นทั่วไปมี 2 ชนิด

3.1 ชนิดแรกเป็นชนิดที่ได้รับความนิยมมาก่อน มักทำในรูปเครื่องดื่ม มีส่วนผสมของตัวยาคาเฟอีน และวิตามินต่างๆ คาเฟอีนในเครื่องดื่มประเภทนี้จะเป็นตัวกระตุ้นสมอง และการเต้นของหัวใจให้ตื่นตัวอยู่ระยะหนึ่ง ผู้ดื่มจะรู้สึกกระปรี้กระเปร่า ชยันชันแข็งแรง ไม่ง่วง

เหงาหวอนอน เช่นเดียวกับการดื่มกาแฟนั่นเอง กาแฟก็มีคาเฟอีนเช่นเดียวกัน และการดื่มเป็นประจำจะทำให้มีโอกาสเป็นโรคหัวใจได้ง่าย

3.2 ชนิดที่สอง เป็นเครื่องดื่มประเภทเกลือแร่ เหมาะสำหรับผู้ที่สูญเสียเกลือแร่คราวละมาก ๆ เช่น ท้องเสีย หรืออาเจียนอย่างแรง ในคนปกติถ้าดื่มเครื่องดื่มนี้เป็นประจำจะทำให้เป็นโรคไต หัวใจ และความดันโลหิตสูงได้ง่าย

4. ความเชื่อที่ว่า การฉีดยาแล้วให้สารละลายเข้าเส้นเลือด (ให้น้ำเกลือ) ดีกว่าการรับประทานยาหรืออาหารโดยปกติ ความจำเป็นในการใช้ยาฉีดนั้น มีอยู่เพียง 3 ประการเท่านั้น คือ เมื่อการให้ยานั้นวิธีรับประทานไม่ได้ผล เมื่อคนไข้ไม่ได้สติ หรือรับประทานยาไม่ได้ และเมื่อคนไข้มีอาการรุนแรงต้องการความรวดเร็วในการรักษา ขณะที่การให้สารละลายเข้าเส้นเลือด จะให้เมื่อคนไข้รับประทานอาหารเองไม่ได้ หรือมีความจำเป็นต้องให้ยาผ่านทางสารละลายเข้าเส้นเลือด (“น้ำเกลือ” ส่วนใหญ่ก็มีเพียงน้ำตาล เกลือแกง หรือเกลือแร่อื่น ๆ ผสมอยู่เท่านั้น)

การฉีดยาหรือให้สารละลายเข้าเส้นเลือดอย่างพร่ำเพรื่อ นอกจากจะเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจและต้องเจ็บตัวแล้ว ยังอาจเกิดอันตรายที่รุนแรง เช่น การแพ้ยา การแท่งเข็มพลาด การติดเชื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีโรคติดต่อหลายชนิดที่รักษาไม่หาย เช่น เอดส์ (AIDS) ไวรัสตับอักเสบบี ที่ติดต่อได้ง่ายทางเข็มฉีดยา นอกจากความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีการปฏิบัติผิด ๆ เกี่ยวกับการใช้อีกมากมาย เช่น การเลือกซื้อหาขายโดยนำเม็ดยาที่เคยใช้มาเทียบเคียง กรณีนี้อาจเกิดอันตรายได้ง่าย เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดว่ายาเม็ดที่มีรูปร่างและสีเหมือนกันจะต้องเป็นยาชนิดเดียวกัน ดังนั้น ยาที่มีรูปร่างสีสันภายนอกเหมือนกันทุกอย่างอาจมีตัวยาภายในเป็นคนละชนิดก็ได้ หรือยาที่มีรูปร่างสีสันต่างกันอาจเป็นยาเดียวกันก็ได้เช่นกัน

การเก็บรักษายา

ไม่ว่ายาแผนปัจจุบันหรือยาสมุนไพร การเก็บรักษาก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้ยานั้นไม่เสื่อมสภาพก่อนเวลาอันสมควร ซึ่งยาเสื่อมสภาพนั้น นอกจากจะไม่ให้ผลการรักษาแล้ว บางชนิดยังสามารถทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้อีกด้วย แสงสว่าง ความชื้น ความร้อน จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ยาเสื่อมสภาพ ดังนั้น การเก็บรักษาควรปฏิบัติดังนี้

1. เก็บในภาชนะที่แห้งปิดสนิท
2. เก็บในที่มืด ควรเก็บยาในตู้ที่ปิด หรือเก็บในภาชนะที่ปิดแสง
3. เก็บในที่ที่มีความชื้นน้อย ไม่ควรเก็บในห้องอบชื้น เช่น ห้องน้ำ ห้องครัว หรือห้องที่มีการปลูกต้นไม้ ควรเก็บในห้องที่มีการถ่ายเทอากาศได้สะดวก
4. เก็บในที่เย็น หลีกเลี่ยงบริเวณที่มีอากาศร้อน

5. เก็บให้พ้นมือเด็ก

ดังนั้น การเก็บในตู้เย็นจะเป็นแหล่งที่เหมาะสมที่สุด (แต่ไม่ควรเก็บในช่องแข็ง) เพราะนอกจากจะเย็นแล้ว สภาพภายในยังแห้งและมีดักด้วย แต่ถ้าไม่มีตู้เย็นก็ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำข้างบน และหมั่นตรวจดูว่าหมดอายุหรือยัง โดยสังเกตบนฉลากข้างภาชนะจะระบุคำว่า “หมดอายุ” หรือ “Expiry Date” หรือ “Expiration Date” หรือ “Exp. Date” หรือ “Used before” ตามด้วย วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ แต่ถ้ายานั้นระบุ “วันผลิต” หรือ “Manufacturing Date” หรือ “Mfd. Date” หรือ “Mfg. Date” ตามด้วยวัน เดือน ปี ที่ผลิต ก็ไม่ควรเก็บยานั้นไว้เกิน 3 ปี นับแต่วันผลิต ยานบางชนิดอาจเสื่อมสภาพก่อนวันหมดอายุ เนื่องจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้น ถ้ายานั้นมีสภาพเปลี่ยนไปจากเดิมก็ไม่ควรใช้อีกต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามชุดที่ 1

ตอน 1 คำถามเกี่ยวกับฉลากยา

1.1 คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมายในช่องคะแนน ตามความเห็นเรื่องความสำคัญขององค์ประกอบบนฉลากยาที่ผู้บริโภครควรทราบ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและปลอดภัยในการใช้ยา

ระดับการให้คะแนน : 5 = สำคัญมากที่สุด, 4 = สำคัญมาก, 3 = สำคัญ, 2 = สำคัญน้อยน้อย, 1 = ไม่สำคัญ

องค์ประกอบของฉลากยา	ความเห็น (คะแนน)				
	5	4	3	2	1
1. ชื่อยา (ชื่อการค้า)					
2. ชื่อยา (ชื่อสามัญ)					
3. ประเภทของยา แบ่งตามกฎหมาย					
4. วิธีการใช้ยา (ใช้ภายใน / ภายนอก)					
5. ปริมาณและเวลาในการใช้ยา					
6. สรรพคุณ					
7. ข้อห้าม / คำเตือน					
8. วันผลิต / หมดอายุ					
9. เลขทะเบียน					
10. ขนาดยา					
11. ชื่อ / ที่อยู่ผู้ผลิต					
12. ชื่อผู้ป่วย					
13. อื่นๆ (โปรดระบุ)					

ตอน 2 คำถามเกี่ยวกับผู้บริโภค

2.1 ช่วงอายุของผู้บริโภคที่มักซื้อยาทานเอง (สามารถทำเครื่องหมายได้มากกว่า 1 ข้อ)

[   ] 17-23 ปี

[   ] 24-33 ปี

[   ] 34-43 ปี

[   ] 44-63 ปี

แบบสอบถามชุดที่ 2

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ ..... นามสกุล.....อายุ.....ปี
เพศ ชาย หญิง อาชีพ.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อหาคำประกอบทางเรขาคณิต

1. การใช้สี (COLOR)

1.1 การใช้สีสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน”

คำชี้แจง : ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 กำหนดว่าบนฉลากยาประเภทยา
อันตราย ต้องระบุคำว่า **ยาอันตราย** ด้วยตัวอักษรสีแดง ส่วนยาประเภท ยาสามัญประจำ -
บ้านไม่ได้ระบุการใช้สี โปรดเลือกสีของตัวอักษรสำหรับคำว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” (กรุณา
ทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

(ก) ..... ยาสามัญประจำบ้าน

(ข)..... ยาสามัญประจำบ้าน

(ค) ..... ยาสามัญประจำบ้าน

(ง)..... ยาสามัญประจำบ้าน

1.2 การใช้สีเพื่อแบ่งประเภทยาสำหรับใช้ภายในและภายนอก

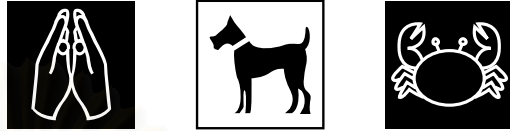

คำชี้แจง : โปรดเลือกคูกุ่มสีที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมสำหรับใช้บนฉลากยาประเภทใช้ ภายใน และ ใช้ ภายนอก (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

	ยาประเภทใช้ ภายใน	ยาประเภทใช้ ภายนอก
(ก).....คูกุ่มสีที่ 1		
(ข).....คูกุ่มสีที่ 2		
(ค).....คูกุ่มสีที่ 3		
(ง).....คูกุ่มสีที่ 4		
(จ).....คูกุ่มสีที่ 5		
(ฉ).....คูกุ่มสีที่ 6		

2. การใช้ภาพสัญลักษณ์ (PICTOGRAM)

2.1 รูปแบบของภาพสัญลักษณ์

คำชี้แจง : โปรดเลือกรูปแบบของภาพสัญลักษณ์ เพื่อใช้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา, สรรพคุณของยา และ ขอบห้าม / คำเตือน ของยา (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

(ก)..... ภาพสัญลักษณ์ แบบธรรมชาติ (NATURAL FORM)	
(ข).....ภาพสัญลักษณ์ แบบเรขาคณิต (GEOMETRIC FORM)	

2.2 ลักษณะของภาพสัญลักษณ์

คำชี้แจง : โปรดเลือกลักษณะของภาพสัญลักษณ์ เพื่อใช้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา, สรรพคุณของยา และ ขอบห้าม / คำเตือน ของยา (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

(ก)..... ภาพสัญลักษณ์ แบบลายเส้นด้านนอก (OUTLINE)	
(ข)..... ภาพสัญลักษณ์แบบจุด (DOT FORM)	
(ค)..... ภาพสัญลักษณ์ แบบโพสิทีฟ (POSITIVE SOLID FORM)	
(ง)..... ภาพสัญลักษณ์ แบบเนกาทีฟ (NEGATIVE SOLID FORM)	

2.3 กรอบภาพ

(ก) แบบวงกลม		(จ) แบบห้าเหลี่ยม	
(ข) แบบวงรี		(ฉ) แบบหกเหลี่ยม	
(ค) แบบสามเหลี่ยม		(ช) แบบแปดเหลี่ยม	
(ง) แบบสี่เหลี่ยม		(ฉ) แบบอิสระ	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3.1 กรอบภาพสำหรับ วิธีการใช้ยา

คำชี้แจง : โปรดเลือกรูปแบบกรอบภาพ จากตารางในหน้าที่ 4 สำหรับใช้เป็นกรอบของภาพ สัญลักษณ์ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีการใช้ยา (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

(ก) ..... แบบวงกลม	(จ) ..... แบบห้าเหลี่ยม
(ข) ..... แบบวงรี	(ฉ) ..... แบบหกเหลี่ยม
(ค) ..... แบบสามเหลี่ยม	(ช) ..... แบบแปดเหลี่ยม
(ง) ..... แบบสี่เหลี่ยม	(ฉ) ..... แบบอิสระ

2.3.2 กรอบภาพสำหรับ สรรพคุณของยา

คำชี้แจง : โปรดเลือกรูปแบบกรอบภาพ จากตารางในหน้าที่ 4 สำหรับใช้เป็นกรอบของภาพ สัญลักษณ์ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ สรรพคุณของยา (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ และห้ามซ้ำกับข้อ 2.3.1)

(ก) ..... แบบวงกลม	(จ) ..... แบบห้าเหลี่ยม
(ข) ..... แบบวงรี	(ฉ) ..... แบบหกเหลี่ยม
(ค) ..... แบบสามเหลี่ยม	(ช) ..... แบบแปดเหลี่ยม
(ง) ..... แบบสี่เหลี่ยม	(ฉ) ..... แบบอิสระ

2.3.3 กรอบภาพสำหรับ ข้อห้าม / คำเตือน

คำชี้แจง : โปรดเลือกรูปแบบกรอบภาพ จากตารางในหน้าที่ 4 สำหรับใช้เป็นกรอบของภาพ สัญลักษณ์ เพื่อบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ ข้อห้าม / คำเตือน (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ และห้ามซ้ำกับข้อ 2.3.1 และ 2.3.2)

(ก) ..... แบบวงกลม	(จ) ..... แบบห้าเหลี่ยม
(ข) ..... แบบวงรี	(ฉ) ..... แบบหกเหลี่ยม
(ค) ..... แบบสามเหลี่ยม	(ช) ..... แบบแปดเหลี่ยม
(ง) ..... แบบสี่เหลี่ยม	(ฉ) ..... แบบอิสระ

3. การใช้ตัวอักษร (TYPOGRAPHY)

3.1 รูปแบบของตัวอักษร

คำชี้แจง : โปรดเลือกรูปแบบของตัวอักษร สำหรับบอก ชื่อยา และ รายละเอียดอื่นๆ บนฉลากยา (กรุณาทำเครื่องหมายเพียง 1 ข้อ)

(ก)..... อักษรแบบหัวกลม	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
(ข)..... อักษรแบบหัวขอบ	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
(ค)..... อักษรแบบหัวแฝงเร้น	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
(ง)..... อักษรแบบลายมือ	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา
(จ)..... อักษรแบบประดิษฐ์	รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา รูปแบบมาตรฐานฉลากยา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	ธัชพร วงษ์เหรียญทอง
วัน เดือน ปี เกิด	22 มกราคม พ.ศ.2523
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2535-2540 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	พ.ศ. 2540-2545 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย